

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Polona Jaunik

Družine po izbiri: vsakdanje življenje glbt družin in ideologija heteroseksualne družine

Diplomsko delo

Ljubljana, 2010

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Polona Jaunik

Mentorica:izr. prof. dr. Alenka Švab

Družine po izbiri: vsakdanje življenje glbt družin in ideologija heteroseksualne družine

Diplomsko delo

Ljubljana, 2010

Zahvala:

Vsem malim sončkom, ki že brcajo in se plazijo in hodijo in razveseljujejo svoje starše in te, ki bodo to, ko prijokajo na svet, šele počeli. Mojim staršem in bratu ter babici za vso skrb in podporo, moralno, čustveno in finančno, tokom študijskih let. Mentorici dr. Alenki Švab za dragocene strokovne nasvete in prijaznost ter ažurno dopisovanje po elektronski pošti. Zahvala gre tudi vsem posebnim ljudem, ki so mi ravno tako dajali podporo, prijateljsko ljubezen in konkretne nasvete. Sine amicorum vita non pulchra est – vi že veste kdo ste. Ravno tako hvala vsem težkim trenutkom v življenju, preprekam in težavam, ki so me pripeljale na točko v življenju, kjer sem zdaj. Na aktivistično pot, ki mi je pokazala mojo strast – človekove pravice. In boj za njih ter osveščanje ljudi, ki mi osmišljujeta življenje. In nenazadnje hvala vsem drobtinam življenjskih nauk in ljubezni, ki so mi padle v naročje. Eni še prav posebej. Hvala za prijetno potovanje z vlakom.

Družine po izbiri: vsakdanje življenje glbt družin in ideologija heteroseksualne družine

Družina je za veliko ljudi, kot kažejo raziskave, še dandanes, kljub (ali pa ravno zaradi) procesov individualizacije, neoliberalnemu kapitalizmu ter potrošniški družbi in izgubi vrednot, ravno to, najpomembnejša vrednota. V zadnjih dveh desetletjih so pa tudi gejevske in lezbične družine mnogo bolj vidne kot v preteklosti. Predvsem zaradi prizadevanj aktivistov in interesnih skupin za pravno izenačitev istospolnih družin z raznospolnimi in promoviranje raznolikosti družin ter skozi medijske prispevke. Glbt družine pri nas še niso pravno priznane, saj nimajo dostopa do številnih pravnih, niti simbolnih pravic na področju družinskega življenja. Odrekanje pravic istospolnim družinam je problematično v vsakem primeru, ter ravno tako, ko v njih živijo otroci, ki po socialnem staršu ne morejo uveljavljati nobenih premoženjskih in socialnih pravic. V svoji diplomski nalogi sem prikazala heteronormativnost, ki se ohranja pri življenju na umeten in nasilen način, in sicer s pomočjo prikritega sovražnega govora, ki se kaže tako na institucionalni, kakor na državni ravni, s pomočjo katerega se reproducira heteroseksualne vzorce in se jih postavlja kot edine "normalne" in pravilne, zaradi česar tudi sami geji in lezbijke podvomijo, če so primerni za vzgojo otrok, če je to lahko tudi njihova »pravica«.

Vidiki, ki jih obravnavam so: izobraževanje otrok glede družin v šolah, ponotranjena homofobija, vsakdanje življenje GLBT družin ter vsi vidiki družin izbir, od partnerstva, do spočetja otrok do vzgoje, pravne (ne)urejenosti in soočanja z družbo, ki jih obdaja.

Ključne besede: geji, lezbijke, otroci, družine, heteronormativnost

Families of choice: the everyday lives of glbt families and the ideology of a heterosexual family

The family nowadays is still the most important value in our lives, despite the individualisation, neoliberal capitalism, buy and sell society and lack of values. And recently even gay and lesbian families are more visible than in the past. Especially because of the efforts of activists and gay groups that are fighting for equal rights of same sex families and are promoting diversity of families also because of the media. GLBT families still don't have a good position in our country, because they don't have access to many law or symbolical rights regarding family life. Unequal rights of these families are always harmful, but especially and also when children are involved, because they cannot claim any financial or social rights upon their social parent. I have shown in my writing the heteronormativity, that is kept alive on a violent and forced way, with the help of the hidden hate speech which is seen on a institutional and state level and it reproduces heterosexual patterns and place them as the only »normal« ones and as the only right choice to make. And that is why even gays and lesbians sometimes doubt themselves if they are suitable to raise their children, if this can also be their own »right«. I will show you the education of children in schools regarding families, the internal homophobia and an analysis of same sex families, their everyday lives and all aspects of families of choice, from partnership up to conceiving children, raising them, the legal situation of the matter and their facing of society that surrounds them.

Keywords: gays, lesbians, children, families, heteronormativity

KAZALO

1	Uvod	6
2	Temeljni koncepti in teze diplomske naloge.....	7
2.1	Gejevsko in lezbično gibanje	9
2.2	Rojstvo gejevskega ponosa	9
2.3	Zgodovina GLBT gibanja na slovenskem ozemlju	10
2.3.1	Temelji slovenskega gibanja.....	10
2.3.2	Prva Parada ponosa	11
2.3.3	Boj za reproduktivne pravice	11
2.3.4	EU praksa »porok« istospolnih partnerjev.....	15
2.3.5	Podporne skupine.....	18
3	Kri ni voda? Mitologija superiornosti biološkega starševstva nasproti socialnemu	19
3.1	Forma versus kvaliteta odnosov.....	21
4	Izvor in »narava« sovražnega govora	25
4.1	»Temačni« srednji vek.....	25
4.2	Ljudje in zloglasna »Narava«	26
4.3	Kako in zakaj se je vse začelo?.....	29
5	Družine izbire v vsakdanjem življenju	31
5.1	Reproduktivne preference in možnosti ter posvojitve	31
5.2	Pravna izključenost glbt družin.....	34
5.3	Razlike med otroci hetero in homoseksualnih staršev	38
5.4	Starševstvo in vzgoja v gejevskih in lezbičnih družinah	41
5.5	»Zrelost« družbe	44
6	GLBT družine, izobraževanje in šola.....	46
6.1	Tabu teme v otroških slikanicah in mladinski literaturi.....	47
7	Empirični del: Analiza foruma Rozalija.....	54
7.1	Metodologija.....	54
7.2	Analiza foruma.....	55
7.2.1	Etični vidiki.....	55
7.2.2	Kvaliteta odnosov v družinah	59
7.2.3	Razlike med gejevskimi in lezbičnimi starši ter reprodukcija	62
7.2.4	Mama in mama: poimenovanje staršev.....	69
7.3	Povzetek in glavne ugotovitve analize foruma	71
8	Raziskava gejevske in lezbične subkulture v Ljubljani	73
9	Sklep.....	76
10	Literatura.....	79

1 Uvod

Naj za začetek razložim, zakaj je meni osebno ta tema blizu in se mi zdi pomembna za analizo in osvetlitev tega problema.

V zadnjih dveh desetletjih so tudi gejevske in lezbične družine mnogo bolj vidne kot v preteklosti. So pa pri nas trenutno še v slabem položaju, saj nimajo dostopa do številnih pravnih, niti simbolnih pravic na področju družinskega življenja.

V svoji diplomski nalogi želim prikazati heteronormativnost kot družbeno organizacijo, ki se ohranja pri življenju z izključevanjem in kategorizacijo družbenih skupin na zaželeno, normalno, sprejemljivo na eni strani ter vse, ki ne ustrezajo tem kriterijem na drugi strani, in sicer s pomočjo prikritega sovražnega govora, ki se kaže tako na institucionalni, kakor na državni ravni (izobraževanje v OŠ in srednjih šolah, mediji, zakonska neenakost GLBT populacije glede porok, posvojitve), s pomočjo katerega se reproducira heteroseksualne vzorce in se jih postavlja kot edine "normalne" in pravilne, zaradi česar tudi sami geji in lezbijke podvomijo, če so primerni za vzgojo otrok, če je to lahko tudi njihova »pravica«.

Prikazan bo hetero - okvir, ki je vedno in povsod prisoten in edina "prava" izbira, sovražni govor na institucionalni in državni ravni ter na ravni vsakdanjega življenja, izobraževanje otrok glede družin v šolah, ponotranjena homofobija, analiza GLBT družin, njihovega vsakdanjega življenja in vsi aspekti družine izbir, od partnerstva, do spočetja otrok, do vzgoje in soočanja z družbo, ki jih obdaja. V prvem delu diplomske naloge sem v teoretičnem delu zapisala hipoteze, ki sem jih v nadaljnjih poglavjih skušala podkrepiti ali ovreči skozi različne tematike, ki imajo vse več ali manj isto rdečo nit, in to je sovražni govor, ki se dotika različnih polj vsakdanjega življenja gejevskih in lezbičnih družin. Začela sem z osnovami glbt gibanja in zgodovine, ki se tiče predvsem glbt družin. Nadaljevala sem s pojmi in temami, ki se pomembno držijo mojega predmeta preučevanja, to je istospolnih družin: s socialnim starševstvom, kvaliteto odnosov v družinah, izvorom in »naravo« sovražnega govora ter s vsakdanjim življenjem glbt družin iz vseh vidikov. V drugem, empiričnem delu naloge pa sem opisala analizo foruma Rozalija ter naštelu ugotovitve do katerih sem prišla. V empiričnem delu sem dodala tudi krajši odlomek iz kvalitativne raziskave o gejevski in lezbični subkulturi v Ljubljani, del ko analiziram odgovore intervjuvank in intervjuvancev, ki smo jih s kolegi intervjuvali, ki se tičejo glbt družin pri nas.

2 Temeljni koncepti in teze diplomske naloge

Intenzivno spreminjanje je glavna značilnost družinskega življenja v zadnjem času. Družinsko življenje v Sloveniji postaja izredno raznovrstno, govorimo lahko o pluralizaciji družinskega življenja in družinskih oblik. Temeljna družbena institucija, ki je še vedno družina, pa se odmika od modela nuklearne heteroseksualne družine. Spreminja se tako po spolni kot starostni strukturi, spreminjajo se družinske vloge in delitev dela (Švab 2006, 63).

Družina je pa še vedno temeljna družbena institucija in te spremembe ne nakazujejo njenega propada, se samo uveljavlja spreminjanje in raznolikosti kot temeljna načela delovanja družine. Bolj ustrezno kot o krizi družine, meni Tanja Renner, je bolj ustrezno govoriti o krizi določene predstave ter krizi določene ideologije družine ter o novih oblikah družinskega življenja, ki se skušajo prilagajati spremembam sodobnega sveta (Renner 2006, 20).

Pomembna sprememba v dojetju koncepta družine je, da daje prednost subjektivnim pomenom intimnih razmerij pred formalnimi, objektivnimi, krvnimi ali zakonskimi opredelitvami. Če torej vzamemo za izhodišče subjektivno presojo ljudi, katera razmerja občutijo kot družinska, postanejo nenadoma poročeni pari z otroki primerljivi z ljudmi, ki živijo v ločenih gospodinjstvih, ali pa z ljudmi, ki si preprosto pripadajo kot družina, in s številnimi drugimi ureditvami medsebojnih razmerij (Urek 2005, 158).

Raziskave ugotavljajo, da se tudi v kontekstu fluidne in spremenljive definicije družine bistvo socialne definicije družine še naprej nanaša na delitev resursov, medsebojno skrb, odgovornost in obveznosti. S psihološkega vidika je za družino (ne glede na njeno obliko ali tip) pomembno, katere psihološke naloge izpolnjuje. Tako človek v svoji družini potrebuje temeljni občutek lastne vrednosti, ki temelji na izkušnji pravice do resničnosti v iskanju ravnotežja med skrbjo zase in skrbjo za druge, med avtonomijo in povezanostjo (Urek 2005, 158).

V družini pa se učimo tudi ravnanja s konflikti in sposobnostmi za pogajanja (Čačinovič-Vogrinič 1998, 9-14). Nekateri povezujejo sposobnost za starševstvo tudi s tem, kako je človek sposoben ravnati z lastnimi otroškimi in odraslimi travmami (Bercht 2006). Kot je mogoče prebrati v skoraj vsaki literaturi, ki se ukvarja s sodobnimi spremembami v

družinskem življenju, mora danes koncept družine bolj upoštevati, kar se v družini dogaja, kot pa to, kakšna naj bi družina bila (Featherstone 2004).

Gejevske in lezbične družine in partnerstva pa niso nastali v družbenem vakuumu, zato jih je treba razumeti v kontekstu vse večje pluralizacije družinskega življenja. Tudi ta ni izoliran ali enodimenzionalen pojav, saj je tesno povezana s številnimi spremembami, kot so upad števila formalnih zakonskih zvez, večanje števila kohabitacij, razvez in števila otrok, rojenih zunaj zakonske zveze, idr., ki so vse rezultat širših družbenih sprememb in gibanj v 20. stoletju (npr. vpliv ženskega ter gejevskega in lezbičnega gibanja) (Giddens 2000).

Pomanjkljiva zakonodaja in posledična odtegnitev družbene podpore, postavlja istospolne družine v neenakopraven položaj oz. le-te pravno gledajo sploh ne obstajajo. Stigmatizira jih do mere, da jih povsem zanika, posledica česa je diskriminacija in socialna izključenost. Raziskovanje uresničljivosti v teh primerih razumemo najprej kot politični boj za pravico do obstoja. Treba je doseči spremembe in vključitev novih družinskih oblik med legitimne oblike družine. Družinske članice in člani, ki pa v takih vrstah družin že živijo, bodo s tem dobili legitimnost in več moči (Švab in Urek 2006).

S tem, ko sprejmemo različne oblike intimnosti in skrbi kot legitimne oblike družinskega življenja, brišemo meje med primernimi/zaželenimi in neprimernimi/manj poželenimi družinami, ki jih vzpostavlja rasistični diskurz. Raziskovanje družine je zato gotovo treba speljati stran od patologiziranja posameznih družinskih oblik na podlagi stigmatiziranja staršev, kot so geji in lezbijke, in se – tako kot v praksi – osredotočiti na raziskovanje njihovih prednosti in konkretnih ovir, ki jih doživljajo v vsakdanjem življenju. Nujno je treba razbijati predsodke, ki še vedno stojijo pred znanjem ali se – še huje – predstavljajo kot znanje (Švab in Urek 2006).

Teze moje diplomske naloge so sledeče:

1. Prikriti sovražni govor reproducira heteronormativne vzorce, ki so del začaranega kroga, ki se uporablja za argument, da naša družba še ni pripravljena za glbt družine in da naj zaradi tega geji in lezbijke ne bi bili upravičeni do tega, da imajo otroke.
2. Za kvaliteto odnosov v družini in optimalno okolje za zdrav razvoj otroka je najpomembnejši kontekst družine in ne njena struktura.

3. Prikriti ali odkriti sovražni govor naperjen proti gejevskim in lezbičnim družinam rezultira k zakonski nezaščitenosti, ranljivosti in nevidnosti istospolnih družin.
4. V družbi so seksualni diskurzi organizirani na način, da reproducirajo hierarhijo, kjer so dominantne tradicionalne ter hetero družine, kar je vsiljeno preko serij tekstualnih, pravnih, socialno družbenih in kulturnih praks in na vseh naštetih področjih gejevskim in lezbičnim družinam preti prikriti ali neprikriti sovražni govor.

2.1 Gejevsko in lezbično gibanje

Če hočemo razumeti procese in spremembe, ki se dogajajo danes, moramo poznati tudi zgodovino nastanka g/l gibanja. Isto velja, če se želimo izogniti delanju istih napak v prihodnosti. Zato si pogledjmo kratek oris GLBT gibanja po svetu in pri nas. Gibanja, ki spada pod okrilje borbe za človekove pravice in možnosti enakosti za vse.

2.2 Rojstvo gejevskega ponosa

Gibanje za enakost homoseksualcev se je začelo v ZDA in sicer med vojnimi veterani, ki so po vojni odšli živeti v večja mesta, kakor na primer San Francisco ali New York. Na ta način se je rodilo gejevsko podzemlje, središče vseh aktivnosti pa je bila Kalifornija. Prva politična gejevska organizacija se je imenovala Mattachinei (Pirnar 2006, 83–84).

Organizirale so se tudi lezbijke, ki so leta 1955 ustanovile organizacijo imenovano hčere Bilitisa.

Gibanje je napredovalo, borili so se proti politični represiji in bili del intenzivne kulture boja v 60 letih 20. stoletja, ko se je razmahnila borba za črnske in ženske pravice, kakor seveda pravice homoseksualcev ter hipijevsko gibanje (Pirnar 2006).

Prvi veliki uspeh v zgodovini GLBTQ gibanja so aktivisti in aktivistke doživeli 28. junija 1969 v Stonewallu. Zgodil se je upor v enem izmed klubov v NY gejevski soseski East Village, kjer so se transvestiti, geji, biseksulaci, lezbijke, tri dni upirali policistom. Policijske racije in nadlegovanja so bile namreč sestavni del gonje proti homoseksualcem. Rodil se je torej gejevski upor znan kot gay power (Pirnar 2006).

To je bil začetek ter zagon pri rojstvu močnih homoseksualnih organizacij. In vsa opisana zgodovina, predstavlja temelje za vse nadaljnje borbe, in ti temelji so potrebni zato, da so ljudje dojali, kakšne krivice so se dogajale, se dogajajo delu populacije. Da so doumeli, da tudi pravice gejev, lezbijk, biseksualcev, interseksualcev ter transeksualcev, spadajo pod področje človekovih pravic, da tudi njih zatirajo samo zato, ker odstopajo od večinske norme (Pirnar 2006).

Enako, kakor črnci ali na primer ženske. Da je postalo vedno jasnejše, da tukaj ne gre za spolno izprijene pošasti, ki hočejo škodovati otrokom, temveč za ljudi, ki čutijo po svoje, kar se morda ne sklada z večinskim čutenjem, dejanji, mnenjem, a zato ne sme biti prikazano, kakor da je bolno, izprijeno, ker to ni res. Da se skratka ljudi ne sme ponižati samo na eno dimenzijo – in to je spolna, pa kakršnakoli že ta je.

2.3 Zgodovina GLBT gibanja na slovenskem ozemlju

Osnova za takšno razumevanje je torej bila posejana, najprej v tujini, nato je veter semena enakosti in neizključevanja ponesel tudi do nas. V Sloveniji imamo ravno tako zgodovino gejevskega in lezbičnega gibanja, ki nosi, žal še danes, pomembne funkcije za vse GLBTIQ posameznike in njihove družine, ki je pri nas pomembno za dandanašnje terjanje enakosti pravic in enakosti pred zakonom, tudi kar se tiče urejanja družinskih razmerij istospolnih družin.

2.3.1 Temelji slovenskega gibanja

Za začetek le-tega štejemo leto 1984, ko je sekcija ŠKUC pripravila festival Magnus. Na festivalu so predstavili filme evropske in ameriške produkcije: «Festival je bil zasnovan kot prikaz gejevske kulturne produkcije, ki je bila del alternativne kulture» (Kuhar 2001, 92). V letih, ki so sledila, se je gejevsko in lezbično gibanje v Sloveniji hitro razvijalo. Sekciji Škuc Magnus se je leta 1988 pridružil še ŠKUC LL in leta 1990 sta skupaj ustanovila Roza klub, samostojno politično združenje. V obdobju 1984-94 je gej in lezbično gibanje postajalo vedno bolj prodorno. Indikativen element tega je količina kulturno-umetniške produkcije (izdane knjige v zbirkah Lambda in Vizibilija, vsakoletni festival gej in lezbičnega filma), angažiranje za pravice gejev in lezbijk (medijsko pojavljanje aktivistov, izrekanje zahtev po

spremembah) ter redno izhajanje tekstov v revijah s tovrstno tematiko (Revolver, Pandora, Kekec).

2.3.2 Prva Parada ponosa

Prva gejevska in lezbična parada ponosa se zgodi 6. julija 2001. Povod za parado je bila diskriminacija lokala v ljubljanski Mestni galeriji, kjer so dvema gejema prepovedali vstop, in neaktivnost oblastnikov, ki dogodka niso obsodili. Pred parado so se zgodile še protestne akcije pitja mineralne vode v omenjenem lokalu. Udeleženci in udeleženke so mineralno vodo pili kar se da počasi in tako manjšali profit lastniku lokala. Sledilo je odprto pismo ljubljanski županji, od katere so podpisniki zahtevali, da obsodi diskriminacijo. Od 2001 naprej so se vsako leto redno dogodile parade ponosa, ki so opozarjale na dogodke v omenjenem lokalu ter seveda v spomin na Stonewall.

2.3.3 Boj za reproduktivne pravice

Celotno glbt gibanje je pripomoglo k bolj pozitivno nastrojeni družbeni klimi ter k zakonskim spremembam, ki so skozi zgodovino in čas pomagale pri boju za lastne pravice tudi istospolnim družinam. Poglejmo najprej kateri premiki in kdaj so se v tem kontekstu dogodili v Sloveniji.

1990: Oktobra je Roza Klub poslal Pobude proti diskriminaciji, noter piše, da so homoseksualni ljudje v republiki Sloveniji drugorazredni državljani, saj ne morejo oblikovati zakonitih partnerskih zvez z možnostjo dedovanja po partnerju in posvojitve otrok

In zato se med drugim zahtevalo, da se, kjer zakon obravnava družinska in partnerska razmerja in razmerja, ki se navezujejo nanje, homoseksualni in heteroseksualni primeri obravnavajo enakopravno.

1993: Spomladi sta Aleksander Perdih in Silvo Zupanc vložila na ustavno sodišče pobudo za oceno ustavnosti nekaterih členov o zakonski zvezi in družinskih razmerjih, ki ne dopuščajo porok istospolnim parom. Ustavno sodišče je zaprosilo za mnenje ministrstvo za družino, delo in socialne zadeve, ki se v odgovoru sklicuje na obstoječi Zakon o zakonski zvezi in

družinskih razmerjih in meni, da pobuda ni utemeljena. Junija istega leta se je pa v Sloveniji prvič začela javna razprava in široka polemika o registriranem partnerstvu za geje in lezbijke.

1995: Marca Urad za žensko politiko znova sproži polemiko o registriranem partnerstvu za geje in lezbijke. Na vlado naslovi pobudo za izenačitev pravnega statusa istospolnih skupnosti z raznospolnimi, poda se torej predloge za dopolnitev Zakona o zakonski zvezi in družinskih razmerij.

1996: Izzide nova številka Revolverja, kjer so zapisane izjave nekaterih politikov glede istospolne usmerjenosti. In med drugim je noter izjava Ivana Bizjaka, takratnega varuha za človekove pravice, ki meni da so istospolna partnerstva nekaj čisto drugega, kakor prava "družina" in da meni, da ni večje netolerance v Sloveniji glede tega, negativno se odzove tudi urad predsednika Milana Kučana. Novembra pa je organizacija LL organizirala na Metelkovi, v sodelovanju z Visoko šolo za socialno delo ter Uradom za žensko politiko, predavanje O pobudah za spremembe zakona o zakonski zvezi in družinskih razmerjih.

1997: v reviji Lesbo napišejo manifest, ki med drugim zahteva enake pravice glede sklenitve zakonske zveze in glede vključitve v vse pravice, ki iz nje izhajajo (socialne, priseljeniške, pokojninske, dedovanjske pravice itd), napišejo, da so gejevske in lezbične skupnosti družinske skupnosti. Ravnotako zahtevajo iste starševske in posvojitvene pravice, gejevske in lezbične starše pa naj se presoja po njihovih starševskih sposobnostih.

Vlada je povabila Roza klub k sodelovanju v delovni skupini za pripravo novega zakona o zakonski zvezi in družinskih razmerjih.

1998: 4. decembra se sestane delovna skupina, ki odloča o spremembah v zvezi z istospolnimi skupnostimi. V delovni skupini sta tudi Tatjana Greif in Tone Bricman, ki predlagata naj novi zakon omogoči gejem in lezbijkam sklenitev zakonske zveze. Takoj se začnejo stvari zapletati, saj vsi ostali v delovni skupini temu nasprotujejo.

Istega leta se dogodi posvet o istospolnih porokah z gosti z Ministrstva za družino, delo in socialne zadeve. Posvet je odprla Štefka Kučan.

1999: Delovna skupina za pripravo predloga zakona o registriranih partnerstvih je zaključila svoje delo – predlog je sedaj v vladni proceduri. Izzide tudi LL zgibanka Enakost – istospolne družine.

2000: Študentke defektologije organizirajo v k4 okroglo mizo na temo istospolnih družin, kjer soočijo dr. Janeza Ruglja, ginekologinjo Matejo Kožuh – Novak, državno sekretarko Heleno Kamnar, Viktorijo Bevc iz društva posvojiteljskih družin Deteljica, aktivista Tadeja Reissnerja (legebitra) in aktivistko Tatjano Greif (LL). Enakost pred zakonom zagovarjata samo omenjena aktivista gejevskih in lezbičnih organizacij, postopoma se začne razvijati medijsko mnenje za in proti, ki spremeni medijsko dikcijo in preoblikuje politično kulturo ter način pridobivanja glasov s teptanjem človekovih pravic.

21. junija zaseda Odbor Državnega zbora RS za zdravstvo, družino, delo in socialno politiko, ki odloča o členih zakona o OBMP. Razburjenje povzroči 5. člen, ki bi dal pravico do oploditve tudi samskim ženskam. Temu nasprotuje takoj Jože Trontelj, predsednik državne komisije za biomedicinsko etiko, ki meni da bi se s tem ustvarjala »nepopolna družina«, Karel Zupančič pa »opozori«, da bi tako bila odprta pot za homoseksualce, ki bi želeli otroka. LL pa napiše odprto pismo in ga naslovi na državni zbor, vlado in predsednika države in jim sporoči, da institucije, ki bi naj zastopale interes vseh državljanov RS, v pričujočem primeru skušajo zastopati ideologijo ozke, nazadnjaške in diskriminatorne elite.

2001: Vlada sprejme amandmaje pri zakonu o OBMP in po teh sprejetih amandmajih so do oploditve upravičene tudi samske ženske. Proti so stranke SNS, SLS SKD, NSi, SMS, SDS. Nadalje 34 poslancev na čelu s Francem Cukjatijem sproži zahtevo za razpis naknadnega referendumu o Zakonu o ozdravljenju neplodnosti in postopkih OBMP. LL pa se vključi v Odbor - za svobodno odločanje – za pravico žensk do umetne oploditve. LL tudi naslovi na Urad za človekove pravice pobudo za oceno zakonitosti in ustavnosti referendumске pobude o OBMP, urad odgovori, da ne more vložiti ustavne presoje zakona, ki še ni bil sprejet. LL mu odgovorijo, da predmet pobude ni ustavnost zakona, temveč referendumске pobude.

17. junija se zgodi naknadni referendum o Zakonu o zdravljenju neplodnosti in postopkih OBMP, na katerem volivci in volivke odredijo samskim ženskam pravico do biomedicinske pomoči pri umetni oploditvi.

2002: 12. decembra vloži Tatjana Greif pobudo za oceno ustavnosti 3. in 16. člena Zakona o zakonski zvezi in družinskih razmerjih. Leta 2003 sodnik odgovori, da ne bo primera dal na prioriteto listo obravnav.

2003: Vložen nov predlog za proceduro v vladi, nov osnutek Predloga zakona o partnerski skupnosti. Sodelovali tudi aktivisti gejev in lezbijk.

2005: Slovenske poslanke in poslanci so 22. junija sprejeli zakonodajo o istospolnih partnerstvih. Žal je zakon zelo diskriminatoren in ne zagotavlja minimalnih pravic istospolnim parom. Zakon partnerjema ne omogoča statusa svojca. Istospolni pari zato ostajajo brez pravic na področju socialnega, zdravstvenega, pokojninskega in ostalih zavarovanj (po partnerju) ter pravic na vseh ostalih področjih vezanih na svojstvo, vključno z dedovanjem.

Nekdanji predsednik Društva za integracijo homoseksualnosti (DIH) Mitja Blažič in Viki Kern sta 13. novembra 2006 vložila presojo ustavnosti zakona o registraciji istospolne partnerske skupnosti. Ustavno sodišče pa je 2. julija letos (2009) odločilo, da je zakon v 22. členu, ki govori o dedovanju, neustaven. V odločbi ustavno sodišče ugotavlja, da istospolni partner, drugače kot zakonec, ne more dedovati posebnega premoženja svojega partnerja, da niti ne spada v krog nujnih dedičev in da ni upravičenec do zakonskega prelegata (Jaunik 2009).

Odločitev ustavnega sodišča je komentirala dr. Barbara Rajgelj:

»Odrekanje pravic istospolnim družinam je problematično zlasti v primeru, ko v njih živijo otroci, ki po socialnem staršu ne morejo uveljavljati nobenih premoženjskih in socialnih pravic. Tem otrokom je kršena pravica do dveh staršev, saj po svojem socialnem staršu nimajo pravice do družinske pokojnine, do zdravstvenega zavarovanja, do dedovanja, do preživljanja, socialni starš pa nima pravice do starševskega dopusta, do odsotnosti zaradi nege bolnega otroka itd« (Jaunik 2009).

Nasprotniki zakonske ureditve istospolnih družin delajo torej slabo uslugo otrokom, ki jih ščitijo, saj jim (tistim, ki že žive v glbt družinah) odrekajo zgoraj navedene pravice. Potrebno bi pa bilo uvesti popolno izenačitev istospolnih partnerjev z raznospolnimi, in sicer z uvedbo takšne izenačitve v družinskem zakoniku.

Moralo bi biti v interesu države, da so razmerja med partnerji urejena, in to ne le med raznospolnimi, temveč tudi med istospolnimi partnerji (Kogovšek v Jaunik 2009) K temu je pozvala tudi trenutna notranja ministrica Katarina Kresal. Koalicijske kolege in ministra Svetlika je pozvala, naj se istospolne zveze izenačijo s heteroseksualnimi zvezami v okviru prenove družinskega zakonika. Vzpostavili bodo modernejši koncept družinske skupnosti, pri čemer bo poudarjena "kombinacija odraslih in otrok" (Uroš Škerl Kramberger 2009).

Kar se tiče posvojitve pa registrirani partner lahko posvoji otroka svojega partnerja, vendar je taka posvojitev (tudi pri zakoncih) mogoča le, če otrok nima drugega od staršev, ker npr. starševstvo ni bilo ugotovljeno ali je drugi od staršev že mrtev. Če otrok še ima drugega od staršev, je možna enostranska posvojitev le s soglasjem tega drugega od staršev. Registrirana partnerja pa pri nas ne moreta skupaj posvojiti otroka (Novak v Blažič 2008).

Glede na to, kaj je ustavno sodišče julija 2009 odločilo, menim da se lahko v nadalje pričakuje samo, vsaj iz strani ustavnega sodišča, odločitve, ki sledijo isti premici. Trenutno je v javni obravnavi novi družinski zakonik, ki istospolne pare v vsem izenači z raznospolnimi, tako v primeru zakonske zveze, kakor v primeru, da se par ne poroči. In tako temu sledi tudi dejstvo, da bi istospolni pari smeli tudi posvojiti otroka. Predvsem ta del je tisti, ki moti nasprotnike tega zakona, poleg splošne izenačitve isto in različno spolnih partnerjev. In zaradi tega se zna zgoditi, da se bodo stranke, ki se ne strinjajo z omenjenimi deli zakona, lotile zbiranja podpisov za izvedbo referendumu. Referendum pa se lahko naredi samo za celotni zakon, ne samo za del, ki se komu zdi moteč. Koalicijske stranke pa so izjavile, da bodo v tem primeru zbrale 30 podpisov poslancev, da se tak predlog za referendum da v ustavno presojo. In menim, da so zelo slabe teoretične možnosti za to, da bi ustavno sodišče prepustilo odločitev o možnosti referendumu zakonodajalcu, kar je lahko tudi ljudstvo preko referendumu, saj bi ustavno sodišče s tem kontradiktiralo samemu sebi, glede na odločitev sprejeto julija 2009. In vsi naštetih premiki skozi leta, vse od osemdesetih in potem začetka devetdesetih, so pripomogli, korak za korakom, da se trenutno nahajamo v revolucionarnem letu, ko so resnično možne in že otipljive spremembe, ki nas bodo postavile ob bok evropskim državam, ki so to področje že uredile na način, da nihče ni drugorazreden državljan, kakor lahko rečem, da pri nas še žal trenutno je. Je pa v EU v večini držav urejena vsaj neke vrste kohabitacija ali registracija dveh partnerjev istega ali različnega spola.

2.3.4 EU praksa »porok« istospolnih partnerjev

V EU so različne prakse zakonskih ureditev istospolnih parov in družin, kakor tudi zelo variirajo mnenja EU državljanov glede omenjenih ureditev ter glede posvojitve gejevskih in lezbičnih parov. Možnih je pa več vrst zakonskih ureditev istospolnih partnerskih zvez:

1. Poroka: kjer so pravice, dolžnosti in priznavanje po zakonu enaki, kakor pri raznospolnih poročenih parih (ILGA).

2. Registrirano partnerstvo: Tukaj imajo istospolni pari možnost registracije, ki jim daje več ali manj enake možnosti, pravice in dolžnosti, kakor jih imajo raznospolni poročeni pari (z možnimi izjemami). Registracija je večinoma namenjena samo istospolnim parom, v nekaterih državah pa tudi raznospolnim (ILGA).

3. Registrirana kohabitacija: kjer imajo registrirani partnerji številne pravice, dolžnosti in priznavanje pred zakonom. Namenjena je tako istospolnim, kakor tudi raznospolnim parom, preden jo lahko koristijo, morajo dokazati, da živijo že več let skupaj (ILGA).

4. Neregistrirana kohabitacija: kjer so pravice in dolžnosti zelo omejene, so pa avtomatsko v veljavi po določenem času skupnega kohabitiranja. Te pravice so skoraj vedno na voljo tudi neporočenim raznospolnim parom (ILGA).

Poglejmo kako imajo urejen status istospolni pari po različnih državah po svetu:

Avstrija: neregistrirana kohabitacija, sprejeta leta 2003 (ILGA).

Belgija: poroka, ki so jo uzakonili leta 2003, ki pa ni predvidevala enakih pravic, ki jih imajo poročeni raznospolni pari, kar pomeni, da partnerka biološke matere ni mogla posvojiti njunega otroka oziroma ni imela avtomatske pravice do »očetovanja«, ravno tako niso pari imeli možnosti posvojitve otrok. Leta 2005 pa so istospolni partnerji dobili pravico do posvojitve, ravno tako so v vseh točkah izenačili poroke istospolnih parov z raznospolnimi (ILGA).

Hrvaška: neregistrirana kohabitacija, sprejeta leta 2003 (ILGA).

Nemčija: življenjsko partnerstvo, sprejeto leta 2000. To vključuje naslednje pravice in dolžnosti: sprememba priimka, skupno skrbništvo nad otrokom, nad katerim eden izmed partnerjev že ima skrbništvo, priznanje sorodniških pravic, pravice pri skupnem socialnem zavarovanju, pravica do pokojnine po umrlem partnerju, priseljeniške pravice bivanja in dela partnerja, ki prihaja iz tujine (ILGA).

Španija: Poroka, sprejeta leta 2005. Istospolni poročeni partnerji imajo od takrat popolnoma izenačene pravice z raznospolno poročenimi (ILGA).

Srbija: brez zakonske priznanosti istospolnih partnerstev. Podobno ali enako je v: Turčiji, Makedoniji, Ukrajini, Albaniji, Armeniji, v Azerbajdžanu, BIH, Bolgariji, na Cipru, v Estoniji, Gruziji, Grčiji, Latviji, v Litvi, na Malti, v Moldaviji, Monaku, na Poljskem, v Romuniji, Rusiji, San Marinu, na Slovaškem, v Vatikanu (ILGA).

Švedska: že leta 1988 so imeli neregistrirano kohabitacijo, leta 1994 so sprejeli registriran partnerstvo, zdaj pa je v pripravi spolno nevtralen zakon o poroki, ki bo vse že narejene registracije nemudoma spremenil v poroko, ki je v vseh pogledih enaka poroki heteroseksualcev (ILGA).

Luksemburg: registrirano partnerstvo, sprejeto leta 2004, ki vključuje večino socialnih pravic ter tudi posvojitve otrok od partnerja (ILGA).

Irska: v pripravi je registrirano partnerstvo (ILGA).

Slovenija: registrirano partnerstvo, sprejeto leta 2005. Omejene pravice, ki vključujejo dedovanje, podpiranje socialno šibkejšega partnerja, ne vključuje pa socialnih pravic (pokojnina po partnerju, zavarovanje, ravno tako nimata partnerja statusa najbližjega svojca) (ILGA).

Nizozemska: Neregistrirana kohabitacija od leta 1970. Vključuje vse pomembne pravice, ki so enake raznospolnim kohabitacijam, danes je ta kohabitacija izenačena, po določenem času, s poročenimi pari. Leta 1997 so uvedli registrirano partnerstvo, od leta 2000 pa se lahko istospolni pari tudi poročijo, v zakonu piše, da se lahko poročijo istospolni ali raznospolni pari, ki imajo vse pravice izenačene, razen mednarodnih posvojitvev, ki niso na voljo istospolnima zakoncema. Nizozemska je bila prva država, ki je podelila istospolnim parom možnost in pravico do poroke (ILGA).

Če primerjamo Slovenijo z ostalimi evropskimi in drugimi državami, omenjenimi, bi lahko glede zakonskih ureditev istospolnih partnerjev bilo slabše, toda definitivno tudi boljše. Osebno sem prepričana v to, da je treba težiti izključno in samo k popolni enakosti vseh, ne glede na spol ali spolno usmerjenost, na vseh vidikih naših življenj. In vse, kar je manj kot enakost vseh pred zakonom, je diskriminacija in dopuščanje razlikovanja med državljani zaradi neke določene osebne okoliščine. Kar je pa seveda protiustavno in v 21. stoletju po mojem mnenju nedopustno. Ima pa glbt skupnost po vsej Evropi, tako tudi pri nas, podporne skupine, kjer ljudje diskutirajo, se združujejo, si pomagajo in kjer se tudi kalijo semena bodočih, možnih aktivističnih akcij, katerim sledijo pozitivne spremembe.

2.3.5 Podporne skupine

V zavzemanju za svoje pravice in doseganju le teh glede partnerstev in posvojitvev, družin nasploh, so se pripadniki glbt skupnosti združevali in si pomagali tudi v podpornih skupinah. Pri nas lahko po razvoju interneta predvsem po različnih glbt forumih (Mavrični forum, Labris itd), pred tem pa nasploh v glbt organizacijah kot so DIH, LL, Roza Klub, kasneje tudi Legebitra, ki pa ni namenjena prvenstveno temu, temveč podpora za mladostnike. Eksplicitno družinam, partnerjem, ki načrtujejo družino ter posameznikom, ki želijo podobno v prihodnosti, pa je namenjen forum Rozalija. Na njem so zbrani posamezniki, ki si medsebojno svetujejo in pomagajo ter se pogovarjajo o vseh najpomembnejših vidikih družinskega življenja nasploh ter z vsemi specifičnimi temami, ki se dotikajo glbt parov ali posameznikov, ki si jih želijo ali imajo otroke. Po začetnem povezovanju preko interneta, so se nekateri člani in obiskovalci foruma tudi srečali, spoznali. Tako se družijo ali individualno ali pa organizirano, čisto v smislu družabnosti pa tudi zato, da se med sabo spoznajo otroci, ravno tako pa iz aktivističnih nagibov, da si med sabo konkretno pomagajo glede zakonskega urejanja svojih razmerij in otrokovih pravic.

V tujini pa se je razvila organizacija NELFA (Network of European LGBT Families Associations), organizacija, ki skrbi za pravice glbt družin in bo delala na njihovi zaščiti. Jeseni 2010 načrtujejo v Nelfi, da bodo imeli v Parizu svetovni kongres, kjer bodo diskutirali o pravicah glbt družin, ki jih te nimajo ter bodo skušali dopovedati odgovornim v EU institucijam in javnosti nasploh, da ne gre za to ali bi dali gejem in lesbijkam pravico do otrok, ker jih ti že imajo, temveč da gre za to, kako se bo zaščitilo in izenačilo pravice otrok, ki že žive v glbt družinah. Trenutno so kot nova organizacija v fazi pridobivanja novih sekcij, članov, podpornih skupin, pravnikov in drugih sodelavcev, ki bodo pripomogli k njihovemu cilju, ki je med drugim svoboda gibanja oz. prenos pravic skozi države EU. Kar pomeni, da obstaja trenutno velik problem, ko za par ali družino velja določena zakonodaja v eni državi, v drugi državi pa ne, in so lahko ljudje družina nekje, nekje drugje pa samo skupina ljudi, kar je potrebno razrešiti. Tudi Rozalija je del mreže NELFA (Rozalija 2009).

3 Kri ni voda? Mitologija superiornosti biološkega starševstva nasproti socialnemu

Poglejmo si za začetek osnovne pojme o družini in sorodstvu, oziroma kako sta ta dva pojma in pojmi povezani z različnimi miti, ki se ohranjajo zaradi funkcionalnih razlogov za določeno religiozno institucijo ter kako se kažejo v družbi, ne glede na sicer drugačna dejstva in manifestacije v katerih se vse porajajo različne oblike družin.

V pravnem smislu priznavanje starševstva temelji skorajda izključno na krvni povezanosti med starši in otroki in poročnih zvezah, sorodstvo pa drugačno kot krvno ne more biti. Statistični viri po drugi strani pokažejo docela drugačno sliko. Ljudje se manj poročajo, v večji meri odločajo za enostarševsko družino in za istospolna starševstva z otroki. Problem je torej v tem, da je nastal velik razkorak, prepad med zakonsko ureditvijo družinskega življenja ter prakso v kateri živijo ljudje dandanes. To se potem odraža tudi na simbolni ravni, na primer pri izrazoslovju, ki ga ljudje uporabljajo, kot kaže za dokazovanje pomembnosti krvnega sorodstva, ki je glede na mite, ki obstajajo v današnji družbi, nad kakršnokoli drugo obliko sorodstva oziroma povezav med ljudmi in ali otroci (Zaviršek 2009).

Uporabljajo se na primer izrazi, kakor »kri ni voda«, »biti naše krvi«, »imeti iste gene«. Že v pravljicah se na primer otrokom prikazuje mačeha kot nekoga, ki jim je sovražen, ravno tako se v teh zgodbah slabo godi otrokom, ki ne živijo s svojimi krvnimi sorodniki. Še danes lahko slišimo koga, ki predstavi svojo družino, da reče kaj takega kot: To je moj sin. Tole pa je njegov polbrat. Kaj točno želi ta oseba s tem povedati oziroma v kaj verjame? Verjetno v to, da je zelo pomembno, da se v dveh osebah pretaka ista kri. »Tu gre torej za ideologijo, ki pravi, da kri ni voda in ta je še vedno zelo prisotna v vsakdanjem življenju. Razkorak med tem, kar se govori in kar se dela oziroma dogaja, je torej vedno večji, kar kaže na to da bi se zakonodaja s področja družin nujno morala osvežiti« (Zaviršek 2009, 3-4).

Pri primerih gejevskih in lezbičnih družin gre za isto problematiko, saj gre tudi tukaj za socialno starševstvo, kar je družbeni odnos, socialna kategorija in koncept, ki je nasprotje bioloških staršev. S tem konceptom pa se tudi poudari, da ne temeljijo vsa starševstva na bioloških povezavah (Zaviršek 2009).

Socialno starševstvo se torej definira kot družbeni odnos med odraslim in otrokom, ki ne temelji na krvni povezavi, temveč na socialno-čustveni, in je glede na časovno dimenzijo stalen, po svoji kvaliteti pa intimen in vsebuje ekonomsko odgovornost odraslega do otroka. Poudarim naj, da so odrasli za otroka »pomembni drugi«, ne glede na to ali jih tako definira tudi zakonodaja (Zaviršek 2009, 4).

Ampak ravno zato, ker jih, na primeru gejevskih in lezbičnih družin, tako ne definira zakonodaja, imajo socialni starši iz istospolnih družin probleme, ki se jim pojavijo na vsakdanji ravni. Ko jih posamezniki s funkcijami v institucijah, ki se ukvarjajo z otroci (na primer v šolah, pri zdravniku) ne obravnavajo kot pravega starša temveč ga/jo že apriori vidijo in nato tudi obravnavajo kakor družinsko »prijateljico« ali »prijatelja«, varuško ipd (Sobočan 2009). Nato sledijo čisto praktični problemi, ko si na primer socialni starš po zakonu ne sme vzeti dopusta za svojega bolnega otroka. Vprašajmo se zakaj se še vedno dovoljuje in nadaljuje tabuizacija socialnega starševstva. Zakaj se takšne družine še vedno omalovažuje, zakaj tudi sami zase člani takšnih družin menijo, da niso enakovredni družinam, kjer so vsi otroci v krvnem sorodstvu z obema staršema in med sabo (Sobočan 2009). Se namreč dogaja, da družine dejstvo, da kateri izmed staršev ni povezan biološko z otrokom, to skrivajo. To se sicer težje skriva pri istospolnih družinah, kjer je jasno, da oba starša nista mogla biti biološko povezana z otrokom, tako se starša potem v večji meri zavedata, da je otrokom treba povedati resnico o njihovem spočetju in da v tem ni nič slabega, prej se zavedata partnerja ali partnerki, da sta oba obe enakovredna starša (Zaviršek 2009).

Korenine takšnega omalovaževanja se dotikajo krščanske utemeljenosti jedrne družine zgolj na krvnih povezavah. In prepričanja, ki temeljijo na tem, so vzrok tovrstne tabuizacije. Obenem pa se je potrebno spomniti na evropsko zgodovino institucije krščanske cerkve, ki je od 4. stoletja naprej stigmatizirala socialne oblike starševstva in dajala veliko prednost biološkim povezavam med družinskimi člani (Zaviršek 2009). Evropska poroka se je namreč uveljavila zaradi lastništva in zaradi dedovanja. Cerkev pa je poskušala omejevati nekatere strategije dedovanja, kakor je na primer posvojitve moškega potomca. V primeru, da se jim znotraj družine ni rodil, so pač potrebovali dediča. In od tod izhajajo prve posvojitve. Cerkev pa je do začetka 20. stoletja posvojitve tako rekoč prepovedovala (Zaviršek 2009).

Zaviršek je še poudarila, da se na zakonodajni ravni to v največji meri pokaže pri istospolnih družinah. Zakon ureja namreč samo biološke povezave med biološkim staršem in njegovim

otrokom. Po definiciji gre potem tukaj samo za heterospolne zveze, istospolne družine so tako v statistikah praktično nevidne (2009).

Diskriminira pa se tudi možne posvojitelje. Predvsem samske posvojiteljice, ki pri nas imajo zakonsko možnost, da posvojijo, a se to v praksi ne dogaja. Najbolj pa se neenakost pokaže pri razpravah o tem, da bi istospolni pari imeli enake pravice pri posvojitvi otrok, kakor raznospolni pari. »Tudi tukaj prihaja do modernih, prikritih in simbolnih predsodkov, ki se kažejo predvsem v izogibanju stikov ter v ignoranci, distanci ter cinizmu« (Klun, 2009, 39). In še besede ene izmed posvojenk, ki jih je Maja Klun vključila v svoj del raziskave o socialnem starševstvu: »Družina je lahko kdorkoli, kri nima nobene veze. Družina je tam, kjer odraščaja« (Klun 2009).

3.1 Forma versus kvaliteta odnosov

Namesto, da se gleda kakšne so družine, bi se moralo na njih gledati iz stališča »kaj delajo« (Švab 2003, 65). Treba je premikati meje pri definicijah starševstva. To, da se socialno izključuje določene oblike družine, v dandanašnjem svetu ni samo nerealno, temveč nikoli ni bila edina realnost, danes pa tudi ni več v večini. Tukaj gre tudi za simbolno izključenost, kajti istospolne družine so nezaželeni oblika skupnosti. To se je na primer pokazalo ko je v Ljubljani od 4. do 6. marca 2008 potekala mednarodna konferenca o GLBT družinah. In v sklopu konference so naredili plakatno akcijo po vsej Sloveniji. In sicer nalepili so plakate, ki so vabili na omenjeno konferenco. Na eni različici sta bila dva moška, ki sta bila nekako objeta, na drugi pa dve ženski na podoben način prikazani. Iz fotografije je očitno, da gre za istospolni par, zaradi ljubečega objema in pogleda obeh oseb istega spola ter zaradi napisa na plakatu. Na obeh je bil napis: Različne družine – Enaka ljubezen.

Čez nekaj dni se je v medijih pojavila oseba, ki je naredila peticijo zoper te plakate, saj naj bi promovirali nekaj, kar sploh ne spada pod pojem družina. Podpisniki peticije pa menijo, da je tovrstna promocija in nasploh tako pojmovanje družine slabo za Evropo in za institucijo družine. Še več, menijo, da je tradicionalna institucija družine, ki je po njihovem mnenju striktno samo heteroseksualen par in otroci, ogrožena zaradi tovrstnih po njihovem tako imenovanih družin, ki to sploh niso (Kandare 2008).

In to je odličen primer posredne diskriminacije in nasilja, ki se kaže v smislu, Vi niste Mi. Distanciranje od Drugega. Pojavi se neka ogroženost, ki se ne da v celoti racionalno razložiti, a se vseeno skuša podkrepiti predvsem z različnimi tradicionalnimi argumenti. Ki, kot smo že razložili, padejo pod težo nasprotnih argumentov. In ravno zato se podpisniki te peticije in drugi, ki nasprotujejo glbt družinam, ne poslužujejo tehtnih argumentov, s katerimi bi podkrepili svoje teze, temveč se sklicujejo na t.i. »tradicijo« in na »svetost« družine, torej na religiozne komponente in zapovedi, ki jih o obliki družine daje katoliška Cerkev in nekatere druge institucionalne religiozne oblike

Poglejmo zdaj argumente, ki podirajo t.i. »argumente« proti istospolnim družinam in otrokom, ki živijo v njih. Številne študije v tujini so namreč pokazale, da ni nobenih razlik med otroki, ki odrastejo v istospolnih družinah, in tistimi, ki odrastejo v raznospolnih družinah, ne v otroštvu, ne v mladosti in ne v odrasli dobi.

Na Švedskem je posebna vladna komisija, katere naloga je bila preučiti življenje otrok v istospolnih družinah, ugotovila, da homoseksualna identiteta staršev ni nekompatibilna z učinkovitim starševanjem in da ne vpliva negativno na otroke (Ryan – Flood 2005, 192).

Ameriško pediatrično združenje in Ameriško psihološko združenje sta izdala poročila, ki zajemajo pregled številnih raziskav na temo starševstva, odraščanja itn. v istospolnih družinah, in obe dokazujeta, da empirični podatki in spoznanja ne podpirajo splošnih predsodkov in stereotipov o življenju v istospolnih družinah. Raziskave so pokazale, da so otroci iz istospolnih družin dobro prilagojeni v svojem osebem in socialnem razvoju, da ne doživljajo stisk ali kriz v duševnem zdravju nič pogosteje kot osebe, ki so odrasle v raznospolnih družinah, da ne doživljajo več vrstniškega nasilja kot ostali otroci in, da so njihove spolne vloge jasno definirane.

Študije so tudi pokazale, da so v lezbičnih družinah, kjer se je otrok rodil v lezbični zvezi, odnosi med starši in otrokom kvalitetnejši (Sobočan, 2009, 72-73). Nobenih empiričnih dokazov torej ni, da bi svojo starševsko funkcijo gejevski ali lezbični starši, opravljali slabše kot heteroseksualni, skorajda oziroma v nekaterih primerih je tudi nasprotno.

Trdim, da ga lahko opravljajo in tudi ga, bolje. Na primer delitev dela v družini med istospolnima partnerjema je dosti bolj enakovredno porazdeljeno. Tako ima otrok zgled, ki mu/ji da vedeti, da razdelitev dela ni odvisna od spola ali neke delitve vlog v družini. Otroci iz gejevskih in lezbičnih družin so tudi veliko bolj široki pri sprejemanju kakršnekoli

drugačnosti pri ljudeh. Otroke se v glbt družinah ponavadi ne sili, da se igrajo s takšnimi ali drugačnimi igračami, ki so primerne za ta ali oni spol. Primerov je še obilo. Naštela sem značilnosti gejevskih in lezbičnih družin, ki so se pokazale, kakor najbolj statistično pogoste v raznih tujih raziskavah, kakor tudi pri slovenski raziskavi vsakdanjega življenja gejev in lezbijk (Kuhar, Švab 2005).

Priznana psihologinja in raziskovalka družin Susan Golombok je tudi prišla do podobnih ugotovitev, njene študije namreč kažejo, da otroci, ki že od začetka živijo s starši, s katerimi niso gensko povezani (posvojeni otroci, umetno oplojeni otroci, otroci nadomestnih mater) ali z lezbičnimi in gejevskimi starši, ne kažejo nič več psiholoških težav kot njihovi vrstniki iz tradicionalnih družin. Golombok (2000) ovrže tudi mnenje, da so otroci, ki so zrasli v družinah brez očeta, prikrajšani za razvoj spolnih vlog. Ta miselnost namreč še v današnjem času pogosto stigmatizira otroke, ki prihajajo iz enostarševskih družin, ki jih še najpogosteje sestavljajo matere z otroki. In s tem noče povedati, da očetje niso pomembni člen v družini ali, da njihova vloga ni pomembna, nasprotno, ljubeči in prisotni očetje zelo dobro vplivajo na otroke, toda poanta je v tem, da ni važno za kateri spol gre pri drugem staršu, pomembno je da ta starš obstaja in nudi oporo, skrb in ljubezen otroku

Golombok pokaže, da tako kot genska povezava ni nujni pogoj za vzpostavitev močne vezi med starši in otroki ter za otrokovo čustveno blagostanje, tudi prisotnost očeta ni odločujoča za otrokov razvoj ženske ali moške spolne identitete. Tako Golombok opozarja, da je pri ocenjevanju posledic posameznih družinskih oblik za otroke pomembno upoštevati kompleksen niz spremenljivk in proučiti interakcije med njimi. Za otroke iz lezbičnih in gejevskih družin so tako izidi lahko slabi, če so njihovi starši neobčutljivi za njihove težave, ki jih imajo zaradi predsodkov zunanjega sveta, in če se z njimi o tem niso pripravljene pogovarjati.

Prav tako študije kažejo, da imajo lahko otroci, ki jim starši niso povedali, da niso njihovi biološki starši, težave, ko se morajo nenadoma spopasti s tem dejstvom kot odrasli ljudje. Niso torej problematične oblike družin same po sebi, ampak to, kar se v družinah dogaja. Za nobenega od primerov škodljivih učinkov nekega družinskega konteksta na otroka ni bilo bistveno, po raziskavah Golombok, v kakšni družinski obliki je otrok živel, pomembno pa je bilo, kaj se je v družini dogajalo.

Šele v kontekstu z vsemi drugimi okoliščinami in odzivom konkretnega otroka nanje lahko govorimo, da določena družinska oblika na otroka ni delovala dobro. Pa še pri tej oceni moramo biti pozorni na to, kakšne podpore je bila deležna družina.

4 Izvor in »narava« sovražnega govora

V tem podpoglavju želim pojasniti določene zgodovinske premike oziroma dojetje homoseksualnih odnosov ter spolnosti v različnih časovnih obdobjih, kakor tudi dojetje homoseksualnosti iz strani določenih religij. Na tak način bom prikazala razvoj (prikritega) sovražnega govora, ki po mojem mnenju izhaja iz »naravnosti« določene spolne preference oziroma usmerjenosti ter iz samoumevnosti, ki to naravnost poudarja in vsiljuje na vsakem koraku v vseh možnih oblikah, obenem pa se poslužuje argumentacije, da ravno »nasprotna« stran dela ravnokar omenjeno oziroma se poslužuje taktike t.i. vsiljevanja svojih želja, načel, preferenc. Prikazala bom kontrast iz daljne preteklosti in starih kultur nasproti religijskim idejam »naravnosti« in biblijskim citatom ter izkrivljanj določenih prevodov, ter premic, ki povezujejo to dvojje in nas vodijo vse do današnjih dni, ko je homoseksualnost zaznamovana negativno in percipirana kot »nenaravna« v določenih očeh, ki je ne odobravajo. Tako se ustvari in še vedno ustvarja tolikokrat omenjena t.i. družbena klima, ki ni naklonjena ne homoseksualcem nasploh, še manj pa možnosti glbtqi ljudi, da si ustvarijo družine, na tak ali drugačen način.

4.1 »Temačni« srednji vek

Obstaja mnenje, da je srednji vek en temačni čas, ko so ljudje trpeli, bile manjšine zatirane. Tujci, Judje, geji, lezbijke, reveži. Toda to trditev lahko izrečemo kot resnično samo za pozni srednji vek. V zgodnjem, razen pri izjemah, so ljudje živeli v različnih življenjskih slogih in z različnimi mišljenji, ne da bi jih kdo zato preganjal. Judje, geji in lezbijke pa so se zelo pogosto povzpeli visoko po družbeni lestvici, bili spoštovani in se dokopali do pomembnih družbenih položajev (Boswell 2005).

Pozno 11. in zgodnje 12. stoletje tako veljata za čas odprtosti in strpnosti evropske družbe, za obdobje spodbujanja novih načinov razmišljanja in delovanja, živahnega iskanja novih idej in razmaha na praktičnem in intelektualnem področju življenja. 13. in 14. stoletje pa sta potem po drugi strani popolno nasprotje. Evropska družba se je obrnila k nadzoru, h krčenju pravic, k obrambi pred vsem tujim in drugačnim, k omejevanju in izključevanju (Boswell 2005).

4.2 Ljudje in zloglasna »Narava«

Z naraščajočo urbanizacijo južne Evrope so kulturna središča izgubila vsakdanji stik s podeželjem: » narava se je zdela vse bolj pomembna in dobrohotna sila in vse bolj je prevzemala krščansko misel. Marsikje in od marsikoga lahko še dandanes slišimo argument proti homoseksualnosti, češ da ni naravna, v smislu, da se ta ne kaže pri živalih, v naravi. Sama trditev, da je lezbična in gejevska seksualnost nesprejemljiva, ker je živalim neznana, ni bila sprejeta takoj (Boswell 2005).

Še v začetku 12. stoletja se je Ganimed na Helenino zahtevo, da bi se ljudje morali zgledovati po heteroseksualnosti ptic, divjih zveri in živine, odzval z mislijo, da so ljudje odličnejši od živali in jih zato ne bi smeli posnemati: »Ljudje ne smejo posnemati ptic ali živine, ljudje imajo razum.« Obče sprejetje boginje Nature za zagovornico heteroseksualne plodnosti je imelo globok vpliv na razvoj moralne teologije v 13. stoletju (Boswell 2005).

Prve definicije narave, ki so izključevale homoseksualnost, so nastale torej v 13. stoletju šele, in so se sprva samo neznatno nanašale na »naravo« celo v najbolj splošnem pomenu. Glosa ob Sentencah Petra iz Poitiersa navaja štiri pomene »naravnega«, zadnji med njimi je izrecno pretehtan tako, da izključi homoseksualno vedenje: »Včasih je naravno kaj, kar ni v nasprotju z običajem, na primer odnos moškega z žensko, »nenaravno« pa kaj, kar je v nasprotju z običajem« (Boswell 2005).

Ta način izključevanja gejevske in lezbične seksualnosti iz polja »naravnega« predvideva nekaj, kar je bil pripravljen priznati le malokateri poznejši teolog: da namreč krščanska družba enači »dobro« z »običajnim«.

Sholastiki pa so bili po drugi strani prepričani, da statistični odklon ne more biti grešen, saj so statistično vzeto odkloni tudi junaštvo, svetništvo, odličnejši intelekt in celo spolna vzdržnost (Boswell 2005). Glede na vse rečeno je potemtakem »nenaravna« tudi celibatistična duhovščina. Ampak seveda se, kako pripravno, določene ideje uporabljajo samo za določene sklepe iz samo določenih kotov. Temu lahko tudi rečemo ozkoumje. »Pri izključevanju gejev in lezbijk, pa je imelo odločilno tudi poznorimsko »naravno« pravo« (Boswell 2005). Homoseksualno vedenje je komentiral tudi Albert Veliki. Njegovo pisanje kaže na določeno zmedo in izdaja njegovo nedoslednost glede »naravnosti« homoseksualnih dejanj. Obsodil jo je kot najhujši spolni greh. Ponudi pa nam tudi nasvet za zdravilo homoseksualnosti:

»sodomit« naj bi »ozdravel«, če si na anus nanese dobro zmlet prah iz sežganih dlak z vratu arabske živali, ki jo Albert imenuje »alzabo« (Boswell 2005).

Tukaj pa se skriva velika ironija: alzabo je v bistvu arabska beseda za hijeno (te pa so takrat opisovali, poleg zajcev, kot živali, ki se vedejo pogosto homoseksualno). Moralno avtoriteto »idealne« narave pa je utrdil in v mnogih pogledih do konca razvil Albertov najslavnejši učenec, sveti Tomaž Akvinski. Njegova Summa theologiae ali Teološka suma je uveljavila, trajno in dokončno, »naravno« kot preskusni kamen rimskokatoliške spolne etike (Boswell 2005).

V večini primerov je bil brezpogojno prepričan v moralno in intelektualno večvrednost ljudi v primerjavi z živalmi, ko pa je razmišljal o človeški seksualnosti pa se je vedno znova vračal k živalskemu vedenju kot k dokončnemu razsodniku. Kar se tiče družinskih razmerij in odnosov, meni da je pomembno, da imajo otroci oba starša. Predvsem pa da imajo očeta, ki jih edini zna prav voditi in podučiti o pomembnih rečeh v življenju (Boswell 2005).

To skuša dokazati s primeri ptic, in to celo z določeno vrsto ptic, tako da takšni argumenti težko vzdržijo. Se pravi ta analogija je milo rečeno vprašljiva. Je pa to sklicevanje na »naravo« pomembno, seksualni tabuji krščanske etike izhajajo prav od tam. In tudi če se dopusti selektivna izpeljava iz monogamnih vrst ptic, bi v »naravni« etiki seksualna svoboda ne smela biti nič bolj nesprejemljiva, kakor npr. požrešnost, ki tudi odstopa od domnevno »naravne« težnje živali, da bi jedle samo toliko, kot je nujno za njihov obstoj (Boswell 2005).

Če tako gledamo, Akvinski ne bi smel homoseksualnosti dajati prevelikega negativnega pomena, vsekakor ne večjega, kakor ga lahko da požrešnosti.

Po homoseksualni spolnosti ali prešuštvu namreč ni nezakonskih otrok, ki bi trpeli, kakor se to lahko zelo hitro dogodi pri heteroseksualnih prešuštvih ali odnosih, tako bi to moralo veljati kot dosti manjši prekršek. Toda Akvinski je živel v toku svojega časa, in ni mogel, zmoget zaobiti morale in njenih teženj v 13. stoletju. Zato se je mučil, da bi našel filozofsko opravičilo za dejstvo, da se je homoseksualnost klasificiralo kot greh, ki je posebno pokvarjen in vreden moralne obsodbe. Tukaj se potem ne posluži analogij z živalmi, temveč vse skupaj temelji na argumentu, da je »narava« moško seme in izliv

namenila oploditvi in kakršnakoli drugačna raba semena je » v nasprotju z naravo« ter zato grešna, saj namen »narave« predstavlja božje hotenje (Boswell 2005).

Se pa je Akvinski, kar se mi zdi zelo pošteno od njega, zavedal pomanjkljivosti takšnih argumentov in se je zavljo tega sam začel o tem spraševati. In sicer se je spraševal o drugačnih primerih »napačne rabe«. Ali je na primer greh, če človek hodi po rokah, ko pa je »narava« jasno temu namenila noge? Ali je s stališča morale narobe, če uporabimo noge za kaj, kar sicer počnemo z rokami (npr. na pritiskanje z nogami na orgelske pedale) (Boswell 2005). Tako se je potrudil zaobiti to težavo, kar je storil tako, da je spremenil izhodišče, ki zdaj pravi, da greha ne predstavlja napačna raba organov, temveč dejstvo, da je med homoseksualnim dejanjem preprečeno razmnoževanje človeške vrste.

To mnenje potemtakem temelji na izhodiščni etični premisi, ki pravi, da je razmnoževanje človeka najvišje možno moralno dobro, celo sveti Avguštin je to sicer izrecno zavračal. Ravno tako je to v nasprotju celo z Akvinčevim lastnim učenjem. Kajti, če dobro premislimo, in niti ne rabimo, kajti hitro se zavemo, da ima podobni učinek kakor homoseksualnost potemtakem tudi nočni izliv semena. Enako torej preprečuje razplod človeške vrste. In čeprav se tudi tako seme zapravlja, je to po Akvinskem brez greha ter celo posledica »naravnih« vzrokov (Boswell 2005).

Kaj lahko potem tudi rečemo o prostovoljnem devištvu, ki so ga imeli za izjemno krepostno? V glavnem, Akvinski potem zaključi z grehi zoper »naravo« in ti so: masturbacija, spolni stik z živaljo, homoseksualni spolni stik in neprokreativni heteroseksualni koitus. Pozneje je priznal, da niso »nenaravni« le vsi seksualni grehi, temveč vsi grehi vseh vrst (Boswell 2005). »Naravno« je tu pravzaprav »moralno« in z dokazovanjem, da so homoseksualna dejanja nemoralna, zato ker so nemoralna, se milo rečeno lahko vrtimo samo v krogu.

Kasneje pa lahko s pomočjo Akvinskega pridemo do zanimivih odkritij. Za nekega homoseksualca je lahko povsem »naravno«, da tako čuti, kajti ta »defekt« ima že od prej v svoji »naravi« (Boswell 2005). Tukaj z defektom ne misli na kršitev »naravnih zakonov«, temveč nam raje da naslednji slikoviti primer: Homoseksualnost namreč primerja z vročo vodo. »Čeprav ta ni »naravno« vroča, je zanjo v določenih okoliščinah docela »naravno«, da postane vroča. In čeprav za ljudi na splošno ni »naravno«, da so homoseksualci, pa je za nekatere posameznike to povsem »naravno« (Boswell 2005).

To so vse ugotovitve Akvinskega. In s tem tudi ni hotel povedati, da gre za moralno manjvrednost, pri ljudeh, ki so homoseksualci. Kajti menil je za ženske, da so kot nekakšni »defektni« moški, ženska je spočeta samo, če je v semenu prišlo do okvare. A vseeno nima žensk ali njihovega vedenja za moralno manjvrednega. Isto velja za homoseksualnost, in oboje z ženskostjo vred, kot je ugotovil Akvinski, je to stanje za določene posameznike povsem »naravno« (Boswell 2005).

4.3 Kako in zakaj se je vse začelo?

Ali smo lahko skozi ta oris dogajanja v preteklosti in možnih dejstev, ki so privedla do tega, da se homoseksualnost označuje kot »nenaravno in je to del homofobije, ki ravsaja in skuša legitimirati sovražni govor, ugotovili, kako in zakaj se je vse začelo in privedlo do situacije, ki dandanes še prevladuje? Verjetno ne. Toda dobili smo bližji vpogled v zgodovinska dogajanja in premike, tako na splošno družbene, kakor take povezane z religijo, ki nam vseeno lahko dajo določene ideje in predstave o tem, kaj se je nekoč zgodilo in se nadaljuje danes, kar rezultira k razširjenim idejam o tem, kaj je in kaj ni »naravno«, in to kljub vsemu znanju in napredku, ki smo ga proizvedli skozi stoletja in desetletja, ki so minila od »temnega« srednjega veka. Ki, kot smo videli, se mu dela krivica, vsaj prvi polovici, ko so dejansko bili ljudje večinoma zelo odprtih src in glav. Ko so še ljudje živeli svobodno, tako kakor so hoteli. Ampak Cerkev je prevzela samo določene ideje iz tistega časa in stoletij vnaprej, obdržalo se je, kar se tiče homoseksualnih ljudi, prepričanje, da gre pri tem za greh, in za nekaj, tolikokrat že povedano, »nenaravnega«. Od druge polovice 12. stoletja se je torej nekaj prelomilo, zavelo je strupeno sovraštvo, ki se je kazalo skozi literaturo ter nato preko teoloških in pravnih spisov. Vzroka ni mogoče ustrezno razložiti, razen z vsem tem, kar sem že naštevala: križarske vojne proti nekristjanom, preganjanje Judov, njihov izgon, vzpon inkvizicije itd etc. Ničesar ni mogoče trditi z gotovostjo. Lahko pa potegnemo vzporednice do današnjega časa, ko se nekateri obnašajo, kakor da so edini razsodniki o tem, kaj je »naravno« in kaj ni. Zraven se vedno vpleta Boga, zraven se vsakič omenja prokreacijo in vedenje živali. Kakor, da se nismo od poznega srednjega veka z znanjem in novimi spoznanji premaknili niti za ped.

In v imenu Boga ter, še huje, v imenu zaščite otrok in svetosti družine, se takšne dezinformacije oziroma mnenja, zlorablja in izkorišča zato, da se odrine na družbeno margino

ljudi, ki čutijo po svoje, ki živijo, kakor čutijo. In imajo poleg vsega tudi otroke, ki jih svetohlinski »zaščitniki« baje želijo zaščititi, a jih potiskajo v brezno zakonske nezaščite, diskriminacije in neenakosti. Pri nas imamo sicer v zadnjih letih dobre varuhe človekovih pravic. Gospodu Hanžku sledi po dobri poti tudi Zdenka Čebašek Travnik, ki se podobno zavzema za pravice ljudi, kakor on, in obenem seveda obsoja vsakršno obliko homofobije in sovražnega govora nad geji in lezbijkami ter njihovimi družinami, kar je dokazala že s svojimi izjavami in obsodbami takšnih dejanj. Sovražni govor se torej dopušča pod krinko »Nature« in njenih zakonitosti. Določeni posamezniki in struje pa so prepričani, da točno vedo, katere te zakonitosti so, ki ne smejo odstopati od njihovih natančno in ostro začrtanih meja. In človek ne ve, kaj je bolj zaskrbljujoče: to, da bi kdo takšne neresnice in sovrašтво širil, da koristi sebi in »svojim«, ali zato, ker resnično verjame v njihovo resničnost.

5 Družine izbire v vsakdanjem življenju

V tem poglavju bom orisala različne vidike vsakdanjega življenja, kakor poteka v gejevskih in lezbičnih družinah. Pogledali si bomo reproduktivne preference in možnosti, ki jih imajo pri nas geji in lezbijke, ki načrtujejo družine, ter kakšne imajo po drugi strani v tujini ter tudi kako je s posvojitvami. Pogledali si bomo tudi vidike OBMPja, se seznanili s posvojitvami nasploh in s posvojitvami otrok iz strani socialnih staršev. Preučili bomo slovensko pravo v primerjavi s tujino, kar se tiče družinskega prava ter sprememb, ki se pri nas obetajo v bližnji prihodnosti. Posvetili se bomo tudi vzgoji in starševstvu v gejevskih in lezbičnih družinah, obravnavali dileme glede tipologij, poimenovanja družin. Več bomo izvedeli tudi o razlikah med otroci hetero in homo staršev, nazadnje pa še pogledali kako je s t.i. »zrelostjo« družbe, ki jo nasprotniki izenačevanja pravic glbt družin z raznospolnimi, velikokrat dajo za razlog proti temu.

5.1 Reproktivne preference in možnosti ter posvojitve

Zakon o registraciji istospolne partnerske skupnosti deloma odpravlja brezpravni položaj istospolnih parov, ne vključuje pa pravice do skupne posvojitve otrok. Nič in nihče pa ne more glbt populaciji prepričati, da ne bi imeli svojih družin in v njih vzgajali svojih otrok (Urek, 2005, 163). To nakazujejo rezultati raziskave Vsakdanje življenje gejev in lezbijk (Švab, Kuhar 2004).

Veliko otrok v Sloveniji živi v dopolnjenih istospolnih družinah, ko je biološki starš pripeljal svojega otroka, ki se je rodil v njeni ali njegovi prejšnji heteroseksualni zvezi, v novo istospolno partnerstvo. Ravno tako je precej t.i. načrtovanih istospolnih družin v katerih žive otroci, ko partnerja ali partnerici otroka načrtujeta ter nato dobita preko nadomestnega materinstva ali umetne oploditve. O tem koliko natančno je takih ali drugačnih istospolnih družin ni natančnih statističnih podatkov, pri starših je namreč ukoreninjen strah pred tem, da bi dajali podatke o svoji družini ali se izpostavljali, ravno zaradi pravne neurejenosti tega področja, da ne bi izgubili otrok. Umetna oploditev in nadomestno materinstvo sta pri nas načina oblikovanja družine, ki se v Sloveniji pojavljata, toda manj pogosto, saj imajo zakonsko pravico do oploditve z biomedicinsko pomočjo samo zakonski (heteroseksualni) pari, ki se zdravijo zaradi

neploidnosti. Pravne pomanjkljivosti pa ne morejo preprečiti gejevskim in lezbičnim parom, da si ne bi pomoči pri oploditvi poiskali v tujini (Urek 2005, 163).

Možnosti za posvojitev, kot rečeno, zaenkrat praktično ni, je pa po zakonu dovoljena tudi enostranska posvojitev individualnih oseb. Toda v praksi se otroka dodeli vedno zakonskemu paru (Greif 2002, 125). Neformalni viri Urek pravijo, da je več praktičnih možnosti za istospolne pare pri rejništvu, saj le to ne predpisuje vnaprej obliko družine ali skupnosti, ki lahko dobi v rejo otroka. Ravno tako isti vir trdi, da so vsaj enemu lezbičnemu paru njuno prijavo na centru za socialno delo uvrstili v normalni postopek za pridobitev statusa rejnika (Urek 2005, 163).

Kakšni pa so trendi preferenc gejev in lezbijk v Sloveniji glede ustvarjanja svojih družin (če bi imeli otroke ali ne) ter časovnega okvira v katerem življenjskem obdobju se zanje odločajo? Reprodukcijska se vedno naslanja na in močno povezuje s heteroseksualnostjo in obenem izključuje starševstvo iz sfere homoseksualnih identitet. Gejevske in lezbične družine so tako ujete v heteronormativni socialno družbeni okvir, ki se obnaša kot ekskluziva in samoumevnost, obenem pa nad geji in lezbijkami izvaja pritisk, s katerim se jih sili v heteroseksualne vzorce obnašanja in norme (Švab 2007, 217). Družbeni pritiski, s katerimi se spopadajo geji in lezbijke so dobro razvidni predvsem skozi prizmo močne samokontrole pri odločanju za možno starševstvo, ki jo izvajajo nad sabo geji in lezbijke, pritiski pa se opazijo tudi zaradi visoke stopnje njihovega zavedanja homofobije in nasilja, ki bi lahko potencialno negativno vplivalo na njihove otroke (Švab 2007, 217). Mladi ljudje v Sloveniji, in enako velja tako za hetero in homoseksualno mladino, po slovenski raziskavi o mladini, v veliki meri odlagajo starševstvo in ustvarjanje družine na kasnejša obdobja v življenju, obenem pa jim je družinsko življenje zelo pomembno, čeprav jim ni prioriteta (Reiner et al. 2005 v Švab 2007, 217).

Tabela 5.1: Kdo od gejev in lezbijk si glede na spol v kolikšni meri želi otrok?

	Moški (%)	Ženske (%)	Celota
Želim	39.4	39.7	39.5
Ne želim	39.7	33.8	37.7
Ne vem	15.4	21.2	17.4
Drugo	5.5	5.3	5.4
Celota	100	100	100

Med spoloma ni skoraj nobenih razlik pri respondentih, ki so odgovorili, da si želijo otrok. Želi si jih 39.4 % moških in 39.7% žensk. Je pa več žensk, ki so neodločene, če želijo otroka ali ne in sicer 21.2%, moških pa 15.4%. Malo večji je tudi procent moških, ki si otrok ne želijo in sicer 39.7%, v primerjavi z ženskami, ki ne želijo otrok, teh je 33.8% (Švab 2007, 218).

Tabela 5.2: Kdo od gejev in lezbijk si glede na starost v kolikšni meri želi otrok?

Starost						
	16 do 20	21 do 25	26 do 30	31 do 40	41 in več	Celota
Želim	52.5	45	41.6	31	15.4	39.5
Ne želim	37.5	26.5	34.5	48.7	69.2	37.7
Ne vem	7.5	25.2	20.4	11.5		17.4
Drugo	2.5	3.3	3.5	8.8	15.4	5.4

Želja po otrocih variira skozi čas in različna življenjska obdobja. S pomočjo tabele lahko namreč vidimo, da mladi geji in lezbijke odlašajo z odločitvijo o starševstvu, saj vidijo družino z otroci kot nekaj oddaljenega v prihodnosti. Po drugi strani pa se vidi določena resignacija starejših respondentov, ki so z leti prišli do spoznanja in mnenja, da si je v Sloveniji težko ustvariti družino z otroci oz. je za to malo možnosti. Odstotek starejših gejev in lezbijk, ki si ne želijo otrok je večji od mladih, ki si jih ne želijo. Toda obstaja verjetnost, da si mladi to možnost predstavljajo v prihodnost in je možno, da si bodo premislili. Tudi zato je številka mladih gejev in lezbijk, ki so neodločeni, tako visoka (Švab 2007, 219).

Pričujoči rezultati so takšni kakršni so tudi zato, ker je homoseksualnost nasproti družini vselej delovala kot antiteza. Tako je reprodukcija služila kot orodje očitkov in domnevne manjvrednosti in »nenaravnosti« istospolnih razmerij (homoseksualci kot »suha veja« družbe kot bi povedal pokojni dr. Rugelj) (Sobočan 2009, 67).

So tri področja, ki botrujejo k strahovom v zvezi z drugimi oblikami družin ter k odklanjanju le teh, ta pa so: ideološka, ki zmanjšuje pomen spolno določenih vlog in fantazij o tem kdo ali kaj je oče/mati, strukturna, ker spreminjajo družinsko konstelacijo, ki je tako »dobro« utečena v družbenih razmerjih ter nazadnje biogenetska področja, ki nakazujejo in dokazujejo, da se da pri reprodukciji izogniti

heteroseksualnim spolnim odnosom in tudi medicini, da nimajo samo raznospolne družine primat nad spočetji in rojevanji (Haimes in Weiner 2000).

In še nekaj statističnih podatkov iz raziskave Družinski in socialni konteksti življenja istospolno usmerjenih v Sloveniji v zvezi z možnostmi za starševstvo: kot najbolj verjetna je bila najpogosteje izbrana možnost umetne oploditve v tujini (45,4%), sledi umetna oploditev pri nas (35,7%), nato dogovor z drugim gejem, lezbijko (28,3%), potem dogovor z drugo heteroseksualno osebo (29,8%) in posvojitvev, če/ko bo mogoča (13,7%) (Švab, Kuhar v Sobočan 2009, 70). Na vprašanje, če že imajo otroke, je 96% respondentov odgovorilo, da ne, ostali pritrdilno, imajo jih iz prejšnje heteroseksualne zveze (3,1%), s pomočjo umetne oploditve (0,2%) ali »po dogovoru«(0,2%) (Švab, Kuhar 2005, 107). Tokom fokusnih skupin pa so ugotovili, da je ideja o otrocih potlačena, geji in lezbijke namreč menijo, da so realne možnosti za to, da bi imeli otroke majhne, nekateri celo čutijo, da jim »morda pravica do otrok res ne pripada«(Švab in Kuhar v Sobočan, 2009).

Če lezbijkam »družba« priznava vsaj delno pravico do otrok, ker so ženske, pa nosijo dosti večjo stigmo na sebi geji, ki bi želeli biti s svojimi partnerji očetje. Že tehnično gledano težko pridejo do svojih bioloških otrok, imajo jih lahko samo s pomočjo nadomestnih mater ali s posvojitvijo ali rejništvom, so pa dodatno zaznamovani, saj je očetovstvo tudi v heteroseksualnem kontekstu še vedno do neke mere tabuizirano (Urek 2005, 164).

T.i. družinsko delo in skrb za odnose je tradicionalno bilo vedno videno kot žensko delo, ki je utemeljeno v naravnih ženskih lastnostih (Mallon 2004). Gej, ki želi postati oče je tako pojav contra natura na dva načina, kot gej, ki ne more imeti otrok po »naravni poti« s svojim partnerjem ter kot moški, ki po naravni danosti ne more dovolj dobro skrbeti za otroke(Urek 2005, 164).

5.2 Pravna izključenost glbt družin

V Sloveniji se v postopkih oploditve z biomedicinsko pomočjo omogoča oploditev le raznospolnim poročenim in zunajzakonskim parom (5. člen zakona o zdravljenju neplodnosti in postopkih oploditve z biomedicinsko pomočjo). OBMP se torej vežejo le na moškega in žensko, ki ne moreta zanositi po naravni poti in ni mogoče pomagati z drugimi postopki zdravljenja neplodnosti. Po zakonu ženska dobi darovano samo eno

spolno celico. Na tak način se poskrbi, da je vsaj eden izmed staršev biološko povezan z otrokom. Ljudje, ki so prišli do otroka z reproduktivno tehnologijo, pa o tem zelo neradi govorijo. Izkušnje niso zaupali niti najbližjim prijateljem ali sorodnikom. Pravijo tudi, da ne bodo te informacije izdali niti svojemu otroku, ki je bil tako spočet. Bojijo se, da bi ga vedenje o tem, da ni čisto iz konvencionalne družine, lahko negativno zaznamovalo. Po drugi strani pa čisto na osebni ravni ti starši menijo, da je pomembnejša čustvena povezanost starša z otrokom, kakor pa biološka. Tukaj so najbolj diskriminirani istospolni partnerji, saj enako kakor samske ženske, nimajo pravice do uporabe reproduktivnih tehnologij in pomoči v Sloveniji (Urh 2009).

Ljudje se tako poslužujejo umetnih oploditev v tujini, nekateri se domenijo skupaj s prijatelji, da jim darujejo seme, geji si lahko pomagajo s surogatno materjo itd.

In v bližnji prihodnosti bo v Sloveniji prišlo do precedenčnega primera, ko bosta dva očka pripeljala v Slovenijo svojo hčerko, in za katero bo treba izpolnit dokumente, kjer sta tudi rubriki oče in mati. Očeta sta uporabila metodo surogatstva, seme pa sta darovala oba, tako da se v bistvu ne ve, kateri izmed njiju je biološki oče. In na tak način se tudi oba počutita kot njena očeta (Sobočan 2009).

S tem primerom smo želeli poudariti, da zaradi dejstva, da stvari, ki se tičejo istospolnih družin niso urejene zakonsko, prihaja do tovrstnih problemov. Posledice pa čutijo samo družine, in v končni fazi otroci.

Ti na primer ne morejo dedovati po svojem socialnem staršu, ta si za njih ne more vzeti niti bolniškega dopusta, če so bolni, za njih jim zakonsko ni potrebno plačevati preživnine v primeru razveze. Do velikih težav zna priti tudi, če umre biološki starš, ostane pa partner, ki ima lahko kasneje, kljub morebitni napisani oporoki, probleme s pridobitvijo skrbništva nad svojim otrokom (Sobočan 2009).

Potem pa prihaja seveda do čisto banalnih primerov, ko prideta obe mamici z otrokom na praznovanje z Božičkom v vrtec, kjer ju potem sprašujejo, katera je njegova ali njena prava mati. Kar je lahko za socialnega starša, ki skrbi za otroka od njegovega rojstva, z vso ljubeznijo in skrbjo, seveda zelo boleče: »Takrat sem že razmišljala o vsem, ne samo o tem kako bomo zanosili, ampak kako bom šla na roditeljski sestanek, kako me bodo gledali tam« (anonimna intervjuvanka v Sobočan 2009).

Socialni starši iz gejevskih in lezbičnih družin so pravno in družbeno nevidni: Istospolne družine in socialni starši v njih so neprestani prisiljeni v dokazovanje, da so primerni starši in da za svoje otroke (ali družbo) niso škodljivi. Pogled se mora pomakniti od razprave, ali so določene družinske oblike primerne, da v njih odraščajo otroci, k vprašanju, zakaj so določene oblike družin še vedno strukturno izključene in jim je zanikana legitimiteta, celo obstoj. Raziskave, izkušnje in strokovno znanje pa kažejo, da so procesi, ki se v družini dogajajo pomembnejši od strukture ali oblike, ki jo neka družina tvori (Sobočan 2009).

Glede posvojitve je trenutno pravno gledano tako: Registrirani partner lahko posvoji otroka svojega partnerja, vendar je taka posvojitev (tudi pri zakoncih) mogoča le, če otrok nima drugega od staršev, ker npr. starševstvo ni bilo ugotovljeno ali je drugi od staršev že mrtev. Če otrok še ima drugega od staršev, je možna enostranska posvojitev le s soglasjem tega drugega od staršev. Registrirana partnerja pri nas ne moreta skupaj posvojiti otroka (Novak v Blažič 2008).

Zakon o tem pravi v 137. členu tako: Zakonca lahko samo skupaj posvojita otroke, razen če eden od njiju posvoji otroka svojega zakonca. Dr. Barbara Novak je tudi pojasnila kaj se zgodi z otrokom, če biološki starš v istospolni skupnosti, umre. In sicer se to vprašanje ureja po splošnih pravilih. Če ima otrok še živega drugega od staršev, se zaupa v vzgojo in varstvo njemu, če je primeren oz. pripravljen skrbeti za otroka. V nasprotnem primeru se otroku išče nadomestno skrb (v obliki posvojitve ali skrbništva, včasih tudi rejništva). Tako nadomestno skrb za otroka umrlega partnerja bi lahko prevzel tudi istospolni partner in ni potrebno, da sta bila partnerja registrirana. Nobena od oseb (ne otrokovi sorodniki, ne istospolni partner, ne katerakoli druga oseba) pa nima po zakonu avtomatične prednosti pri skrbi za otroka. Pri odločitvi, kdo bo skrbel za otroka brez staršev, se upoštevajo izključno otrokove koristi (podobno kot pri odločanju, pri katerem od staršev naj otrok živi, se upoštevajo zlasti kriteriji: pri kateri osebi bo otrok imel največ podpore pri izgradnji svoje osebnosti ter pri kateri osebi bo otrok imel možnost ohraniti obstoječa razmerja do zunanjega sveta). Izmed oseb, ki bi bile pripravljene skrbeti za otroka, se izbere tista oseba, ki bo te koristi otroka najbolj zadovoljila (Novak v Blažič 2008).

Glede dedovanje otroka po partnerju svoje matere oz. očeta pa je tako, da če nekdo pravno ne velja za starša, potem otrok po njem ne more dedovati na temelju zakona. Lahko pa deduje na temelju oporoke (Novak v Blažič 2008).

Ustavno sodišče je 2. julija 2009 dosodilo zgodovinsko odločitev, ki pravi, da je ZRIPS diskriminatoren in neustaven, in sicer v točkah dedovanja, v 22. členu. Parlamentu je naložilo, da mora zakon popraviti v roku šestih mesecev, od te sodbe naprej pa veljajo pri registriranih partnerjih iste pravice in dolžnosti, kakor pri ostalih zakoncih (Jaunik 2009).

Sodba pa je pomembna tudi zato, ker v njej se eksplicitno napiše, da se ne sme diskriminirati zaradi spolne usmerjenosti, ter da je pri istospolnih partnerjih vse enako- da gre torej isto za podporo, ljubezen partnerju in tako so takšne besede ustavnega sodišča odlična odskočna deska za nadaljnji trud za izenačitev istospolnih in raznospolnih partnerjev in njihovih pravic (Jaunik 2009).

Ustavno sodišče je pri presoji pravice do dedovanja zapisalo, da je položaj dveh partnerjev oz. partneric istega spola v svojih bistvenih dejanskih in pravnih prvinah primerljiv s položajem zakoncev, saj je tudi za to skupnost bistvena značilnost stabilna povezanost dveh oseb, ki sta si blizu, si medsebojno pomagata in se podpirata. Odrekanje pravic istospolnim družinam je problematično zlasti v primeru, ko v njih živijo otroci, ki po socialnem staršu ne morejo uveljavljati nobenih premoženjskih in socialnih pravic. Tem otrokom je kršena pravica do dveh staršev, saj po svojem socialnem staršu nimajo pravice do družinske pokojnine, do zdravstvenega zavarovanja, do dedovanja, do preživljanja, socialni starš pa nima pravice do starševskega dopusta, do odsotnosti zaradi nege bolnega otroka itd. Razumeti moramo, da se različni pojmi, ki jih uporabljamo v vsakdanjem življenju v pravnem sistemu izkazujejo kot pravice. Tako je na primer na pojem mati oziroma oče vezana starševska pravica, ki pravzaprav pomeni pravno vez med staršem in otrokom. In če osebi, ki skrbi in vzgaja otroka, ni priznan status starša, med njo in otrokom ni nobenih pravic in dolžnosti. Če te pojme monopoliziramo in si domišljamo, da pripadajo samo nam, s tem ostalim odrekamo pravice. V tem smislu se postavlja vprašanje, kdo nam daje pravico odločati o pravicah drugih (Rajgelj v Jaunik 2009).

Ustavno sodišče je izdalo prelomno odločbo, ki je skladna s sodno prakso mednarodnih sodišč, vključno z Evropskim sodiščem za človekove pravice. Revolucionarno je za

Slovenijo, za širši prostor pa niti ne, saj zgolj sledi trendom, ki so se že vzpostavili. Prvič je jasno opredelilo, da je v 14. členu ustave med okoliščinami, zaradi katerih je diskriminacija prepovedana, tudi spolna usmerjenost. Pripadnikom GLBT skupnosti je v roke dalo argument, da so njihove skupnosti enake kot raznospolne skupnosti (Kogovšek v Jaunik 2009).

Se pa v bližnji prihodnosti obetajo spremembe družinskega zakonika, za kar je pobudo dala trenutna koalicija na čelu s Katarino Kresal, notranjo ministrico, Ivanom Svetlikom, ministrom za delo, družino in socialne zadeve ter Alešem Zalarjem, ministrom za pravosodje. Pojem družine je v predlogu zakonika obravnavan širše, kar pomeni, da za pojem družine ni potrebno, da gre za skupnost otroka z obema staršema. Predlog prvič priznava pravne posledice tudi življenjski skupnosti dveh oseb istega spola, ki nista sklenila zakonske zveze.

Predlog novega družinskega zakonika popolnoma izenačuje istospolne partnerske zveze s heteroseksualnimi zakonskimi in zunajzakonskimi pari. Takšna ureditev je skladna z duhom letošnje odločbe ustavnega sodišča, ki pravi, da spolna usmerjenost ne sme biti podlaga za razlikovanje pred zakonom (Dimnik in Škerl Kramberger 2009, Dnevnik). Predlog povsem novega družinskega zakonika priznava zakonsko zvezo dveh oseb istega spola, istospolnim partnerjem pa omogoča tudi posvojitev otroka. S tem zakonikom želijo izenačiti skupnosti istospolno usmerjenih partnerjev z drugimi družinskimi skupnostmi (Dimnik in Škerl Kramberger 2009).

5.3 Razlike med otroci hetero in homoseksualnih staršev

Konzervativci, ki nasprotujejo temu, da bi homoseksualna populacija imela otroke, uporabljajo zavoljo tega tudi argumente, ki napeljujejo na idejo, da geji in lezbijke kvarno vplivajo na otroke oziroma bi vplivali, če bi jih imeli. In sicer se v tem okviru ponavadi govori o nepravih spolnih modelih, pri lezbijkah za neprisotnost očeta, ali pri gejih, matere, ravno tako se namiguje na to, da bi zaradi staršev tudi otroci postali homoseksualni. Kar seveda kaže na to, da se ima homoseksualnost kot tako že apriori za nekaj slabega ali napačnega, nenaravnega, torej škodljivega za otroke.

Raziskovalki iz tega področja, Biblarz in Stacey pa menita podobno, in sicer da imajo homoseksualni starši dejansko nek vpliv na otroke, ki da so zaradi tega drugačni od otrok iz

družin, kjer sta raznospolna starša. A obenem menita, da se mora na te razlike gledati kot na nekaj pozitivnega, kar otroke pravzaprav obogati in so zato boljši posamezniki (Stacey in Biblarz 2001).

Po besedah Hicksa, ki je raziskoval gejevske in lezbične družine, pa so le te neobičajne a vendar – običajne. Gre namreč za to, da so praktično enake ali zelo podobne heterospolnim, razlika je le v tem, kako na gejevske in lezbične družine gleda sama okolica, v kateri se nahaja, družba torej. Tako je ta razlika torej v bistvu družbeno skonstruirana in ni dejanska karakteristika, to je značilnost istospolnih družin. Gre torej za samo dojetje okolice ter reakcije ljudi, ki živijo v tej okolici oziroma pridejo v stik z istospolnimi družinami (Hicks 2005).

Stacey in Biblarz pa sta v svoji raziskavi med drugim ugotovila, da med otroci raznospolnih in istospolnih staršev ni nobenih razlik na področjih duševnega zdravja, kognitivnih funkcij, družbenega prilagajanja in kvalitete v odnosih med otroci in starši. Sta pa prišla do ugotovitev, da je pri otrocih istospolnih družin večja možnost, da bodo tudi otroci homoseksualno naravnani. Pravita, da bodisi zaradi genov ali zgledov doma (Stacey in Biblarz 2001).

Hicks pa to njuno tezo spodbija, saj pravi da ni moč najti nobenih dokazov za to trditev. Je res, da so otroci gejev in lezbijk bolj odprti in morda v večji meri poskusijo tudi spoznavanje istega spola, toda to še ne pomeni, da se bodo dejansko potem zaradi tega identificirali kot homoseksualci. Hicks podpira njuna prizadevanja, in se enako kot Biblarz in Stacey sprašuje, zakaj bi naj bilo to, če bi bili otroci istospolnih staršev tudi sami geji ali lezbijke, sploh problem ali nekaj slabega, toda meni da za njune argumente, kot rečeno, ni dokazov. Pravi, da tukaj ni nobene prave povezave. Ne zdi se mu možno, da bi na primer dva geja prej vzgojila homoseksualca, kakor dva heteroseksualca. Stacey je po njegovem mnenju morda želela poudariti, da če bodo ti otroci geji ali lezbijke, ni s tem nič narobe, kar je seveda res, a to ne dokazuje da bodo bolj pogosto tudi otroci istospolnih staršev homoseksualci (Hicks 2005).

Toda kako je sploh možno, da se sprašujemo, kako se gejevske in lezbične družine razlikujejo od hetero družin in zakaj se to problematizira? Zato, ker se vedno daje za svetli zgled hetero družino, vedno se vse gleda glede na heteroseksualne predpostavke. Kot da se pričakuje, da bodo glbt družine imitirale hetero družinski stil. To je obenem ponižujoče za vse druge

»vrste« družin, kakor je tudi zakonsko podprto, in sicer s tem, da glbt družine nimajo nekega pravega zakonskega zaledja, ki bi jih varoval pred tovrstnimi »mnenji«, ki so pa pravzaprav lahko uničujoča za kakšno izmed glbt družin, predvsem v primerih, ko se morajo vmešati državne institucije, kakor na primer center za socialno delo. In če v teh centrih ne bodo delali ali ne delajo strokovno usposobljeni delavci, ki se zavedajo, da obstajajo različne družine z različnimi specifikami in potrebami, se bo glbt družinam pri nas slabo pisalo. In vendar, tudi to ni dovolj.

Enostavno ni pošteno, da bodo istospolne družine in njihovi otroci na tak način zakonsko nezaščiteni in ranljivi, ker so odvisni od dobre volje ljudi, ki delajo v državnih inštitucijah. Tako da prišli smo do treh ključnih značilnosti gejevskih in lezbičnih družin: zakonska nezaščitenost, ranljivost in nevidnost. Se jih namreč tretira, kakor da jih ni. In zato se tudi med drugim ne poskrbi za njih. Na koncu, v zadnji fazi pa trpijo seveda predvsem otroci, katerih pravice niso zaščitene. In ne moremo si več privoščiti vrtenja v krogu, ko nasprotniki glbt družin skorajda zanikajo njihov obstoj in kljub zaskrbljujoči nataliteti v republiki Sloveniji, skušajo preprečiti, da bi te družine obstajale (tega seveda ne morejo, skušajo pa preprečiti njihovo zakonsko enakost in zaščito), a obenem istospolne družine seveda že so tam zunaj, otroci v njih živijo.

In nasprotniki glbt družin mnogokrat trdijo, da jim gre predvsem za dobro otrok in njihovo zaščito. Kar je očitno samo dobra pretveza, glede na to, kaj v resnici počnejo s tem, da zanikajo obstoj glbt družin. Skorajda neke vrste izbris in sigurno da drugo razrednost določenega števila slovenskih državljanov in njihovih otrok, ki jim ni zagotovljena, po ustavi dana pravica, enakosti pred zakonom ne glede na karkoli, vključno s spolno usmerjenostjo. Obenem pa je seveda krivo okolje, tudi nasprotniki glbt družin okrivijo okolje in družbo, ki da še ni pripravljena pri nas sprejemati istospolne družine nediskriminatorno, kar seveda škodi otrokom. S tem se seveda razpihuje dodatna diskriminacija, ko se geje in lezbijke krivi za škodo, ki bi jim jo morda nanese okolje ali družba, ki diskriminira homoseksualce.

In obenem se takšna družba dodatno reproducira s takšnimi trditvami, ki skorajda predlagajo gejem in lezbijkam, da naj se odpovedo pravici do tega, da imajo otroke, ravno zaradi otrok, češ saj otroci niso krivi v kakšni družini so se rodili. Namesto, da bi se krivilo tiste, ki diskriminirajo istospolne posameznike in njihove družine, ter da bi se izobraževalo na splošno vse ljudi ter predvsem strokovne delavce, vzgojitelje in učitelje, ki imajo opravka z otroci in različnimi družinami.

Tako pride torej do umetne hierarhije med različnimi oblikami družin. Na umeten in nasilen način se skuša reproducirati ozko obliko heteroseksualne nuklearne družine kot edino pravo, »naravno« in družbeno sprejemljivo ter za otroke koristno družinsko celico. Toda vprašajmo se raje zakaj je potrebna tolikšna sila, praktično zakrinkano in odkrito nasilje, da bi se samo takšna družinska forma ohranjala, in druge, kakor gejevske in lezbične, preprečevale ali izbrisale? Če je oblika oče, mati, otroci, ograja in pes edina naravna in pravilna, zakaj je potemtakem potrebna takšna količina nasilja in zanikanja osnovnih človekovih pravic posameznikom, da se jo umetno ohranja pri življenju in obenem zanika druge oblike?

5.4 Starševstvo in vzgoja v gejevskih in lezbičnih družinah

Družine po izbiri spreminjajo družinsko institucijo v smislu, da se binarno razumevanje starševstva (oče in mati) razširja (staršev je lahko tudi več), vzpostavljajo pa se nova razmerja med biološkimi in socialnimi starši, starši in prijatelji, bivšimi partnerji ter izvornimi družinami (Donovan 2000, 155). Razširjeni pomeni družine, ki nastajajo zavoľjo gejev in lezbijk se povezujejo tudi s tem, da pri istospolnih družinah otroci ne nastopajo kot nujni predpogoj, sami družinski odnosi pa se širijo tudi na prijatelje. Poudarek je na možnosti izbire, zavezanosti, prijateljstvu (Weeks, Donovan, Heaphy 1999).

Zanimive in pomembne so vloge očeta, ki jih lezbične družine redefinirajo. To naredijo z možnostjo vpletenosti ali ne-vpletenosti darovalca sperme v otrokovo življenje. V moderni heteroseksualni obliki družine se očetovska vloga povezuje z materialno preskrbo in odsotnostjo očeta, v lezbičnih družinah pa se očetovska vloga simbolno in praktično razširja in ne oža ali ukinja kot pogosto menijo konzervativni pogledi (Švab 2007, 145). Izvorne lezbične družine ustvarjajo nove pomene in prakse očetovanja, družinskih razmerij in starševstva. Tukaj materinska vloga ni več vezana na seksualno razmerje z očetom. Darovalec sperme pa je lahko, čeprav znan, opredeljen samo v biološkem smislu, ampak ne igra nobene socialne vloge očeta, lahko pa je tudi znani darovalec sperme, ki prevzame aktivno očetovsko vlogo (Švab 2007, 146). Oblika starševstva pa je odvisna tudi od razmerja med socialno in biološko materjo. Obe namreč lahko prevzameta vlogi matere saj opravljata iste ali podobne naloge emotivne in fizične skrbi za otroka v egalitarnem smislu (Švab 2007, 148). G.A. Dunne je ugotovila, da poteka delitev dela (raziskava narejena v Angliji) v lezbičnih družinah bolj enakomerno porazdeljeno med partnerkama, kakor je pri hetero parih. Ker ni nekih

pričakovanj v zvezi s spolnimi vlogami je tukaj več možnosti za radikalno fleksibilnejši pristop k deljenemu starševstvu (Dunne 1999).

Znan in aktivni darovalec, ki ima socialno vlogo očeta je lahko stvar, ki ima prednosti za lezbično družino. Švedske lezbične matere, ki imajo takšno družinsko ureditev pravijo, da se tako razbremenijo, saj se delijo starševske dolžnosti na 3 dele sam lezbični par pa ima zaradi tega in delitve skrbništva več časa za posvečanje partnerskemu odnosu. Ni pa aktivna vloga darovalca očeta vedno pozitivna, saj se je treba z očetom pogajat o otroku, se časovno usklajevati, ogromno komunicirati, irske lezbijke iz raziskave pa so pokazale bojazen nad tem, da bi bil oče preveč vpleten in bi v primeru nesoglasij zahteval skrbništvo nad otrokom in ga tudi dobil, ker je v prednosti zaradi svoje heteroseksualnosti. Švedske lezbijke respondentke pa so povedale, da bi lahko tudi ogrozil partnersko razmerje med obema materama (Ryan-Flood 2005).

Gejevske in lezbične družine se tako s produciranjem svojih »verzij« družin osvobajajo kletk in spon heteroseksističnih idej o edini možni in pravi družini, obenem pa morajo sproti »izumljati« nove vzorce obnašanja, »družinjenja«, pravil starševanja, kar je lahko zelo naporno zaradi časovnega in energetskega vlaganja v nove starševske in družinske vzorce, prakse in identitete. Bojazen lezbijk (iz angleške raziskave), da bi oče kot tretja komponenta v partnerstvu in družini ogrozil to partnerstvo se pa dotika latentnega strahu, ki je povezan z binarnimi pozicijami na katere smo navajeni vsi, češ da sta v partnerstvu in družini dve osebi. Razmerje treh staršev ali več je na zahodu namreč še vedno družinska struktura v nastajanju, je pa je vedno več zaradi ločenih in ponovno združenih družin (reorganiziranih) (Švab 2007, 149).

Po svetu razširjena oblika starševanja pri gejih in lezbijkah je tudi t.i. co-parenting, sostarševanje z drugim gejevskim ali lezbičnim parom. Švedsko-irska (Ryan-Flood 2005) in angleška raziskava (Donovan 2000) sta obe pokazali, da se lezbijke pogosto odločajo za darovalca sperme, ki je gej. Razlogi, ki so jih naštele so bili skupna zgodovina zatiranja na podlagi homofobije in diskriminacij ter prepričanje, da bi bil oče, ki je gej otroku bolj zavezan in bolj zanesljiv ter vreden zaupanja, kakor heteroseksualni moški (Ryan-Flood 2005, 99 in Donovan 2000, 158-159).

Bale so se npr. da bi slednji izgubil zanimanje za otroka, če ne prej takrat, ko bi imel svojo družino in otroke. Lezbijke v teh dveh raziskavah menijo tudi, da bi bil gej moški boljši vzor moškega za otroka, saj podira hegemonске nocije moškosti. Gejevski

darovalci pa menijo, da bi njihova solidarnost darovati spermo lezbijkam pomenila njihov solidarnost z njimi in pripravljenost pomagati, da si ustvarijo družino, zraven vsega pa tudi možnost njim samim, da tudi oni sami postanejo očetje (Ryan-Flood 2005 in Donovan 2000).

Kakšni pa so rezultati raziskav o lezbičnem starševstvu. Ti kažejo, da se otroci glede na svoj osebni razvoj v ničemer ne razlikujejo od drugih otrok (Golombok 2000 in Wright). Razlike, ki pa le obstajajo, pa veljajo za pozitivne. Na primer večja vpletenost matere partnerke v vsakdanjo skrb za otroke, kot pa je vpletenost očetov v heteroseksualnih družinah. Otrokom je velikokrat lažje sprejeti materino partnerko, kakor bi jim bilo partnerja, ker je ne dojemajo kot nadomestek očeta, temveč kot dodatnega starša. Z njo dostikrat razvijejo celo tesnejši odnos, kakor z očetom (Golombok 2000, 58). Otroci v gejevskih in lezbičnih družinah tudi razvijejo sposobnost sprejemati človeške razlike in uživati v njih, imajo manj predsodkov, so družbeno odgovorni, kar so sami pozitivni vplivi (Wright 2001 in Paechter 2000). So pa lahko močni pritiski heteronormativne družbe na istospolne družine, glede pričakovanih spolnih vlog ter da je za zdrav otrokov razvoj potreben tudi oče.

Clarke in Kitzinger identificirata dve strategiji s katerima se lezbijke branijo pred tovrstnimi očitki. In sicer dokazujejo prisotnost moških v razširjeni družini ter to, da ne žive izolirano od preostalega sveta in da so vsepovsod prisotni v življenju vsakdanjem tudi moški. Clark in Kitzinger pa menita, da so taki odzivi problematični, saj ne presegajo okvira tega argumenta in se ujamejo v past ideje, češ da je heteroseksualno starševstvo edino merilo s katero sodimo ostale oblike starševanja in starševstva (Clark in Kitzinger 2005, Stacey in Biblarz 2001).

In še nekaj besed o gejevskih očetih, ki s svojim starševanjem revolucionarno spreminjajo doslej znane in uporabljene družinske vzorce, prav tako pa močno daljnosežno vplivajo na sodobno percepcijo družinskega življenja. Podirajo konstitutivno vlogo moderne družine, to je materinstvo, ki se tradicionalno od nekdanj povezuje z žensko in ženskostjo. S tem premikajo meje moderne družinske in institucije v njenih temeljih, koreninah (Švab 2007, 156).

Vidimo torej, da obstajajo različne oblike istospolnih družin, kako pa poimenovati nove oblike družinskega življenja? Kajti izrazi kot so alternativna, nekonvencionalna ali netradicionalna družina, niso nujno dobra izbira. S temi izrazi namreč samo poudarimo in

izpostavimo razliko, odmik od heteroseksualne družine. Ki je potemtakem zato sama po sebi prevladujoča (Thompson 2002). Pomeni poimenovani kot nekaj alternativnega so tako avtomatsko znotraj heteronormativnih kontekstov mišljeni kot nekaj ločenega, neenakopravnega, manjvrednega. Podobno se da trditi za podobne izraze, kakor npr. nekonvencionalna, izbirna, socialna družina, parastarševanje ipd.

Družine lezbijk in gejev, hendikepiranih staršev ali enostarševske družine idr. bi morale torej biti preprosto samo družine, kot vse druge, namesto da bi s samo-označevanjem kot drugačne, posebne, prevzele breme dokazovanja, da so enake kot vse ostale »univerzalne« družine. S tem smo nakazali kompleksnejši problem, ki se dotika dejstva, da se heteroseksualno obliko družine vedno postavlja na pedestal edine »prave« in »naravne« družinske tvorbe, je kot neka norma, univerzalija, ideal, od nje pa se označuje vse tisto kar je Drugo. Je tista, ki je naturalizirana, vse kar ni Ona sama, je nenormalno in deviantno (Urek 2005, 157).

Pravilna raba izrazov ne bo rešila to zadrego, lahko pa pripomore k rešitvi to, da prenehamo uporabljati ločevalna imena. In namesto, da družine označujemo z ločevalnimi izrazi, raje skušajmo opisati njihov kontekst (Urek 2005, 157).

5.5 »Zrelost« družbe

Eden izmed argumentov nasprotnikov izenačitve pravic istospolnih družin s heteroseksualnimi je to, da dandanašnja naša družba še ni »zrela« za kaj takega. Takšne izjave so visoko na lestvici hipokrizije, saj ista družba, ki želi zaščititi otroke v isti sapi še naprej dopušča diskriminacije zaradi zakonske neenakosti (Urek 2005, 167). Ravno tako se pozablja, da se ne govori o nekih hipotetičnih družinah ali možnih bodočih otrocih gejevskih in lezbičnih družin, temveč da v naši družbi otroci že v praksi živijo v istospolnih družinah. Nasprotniki legalizacije istospolnih družin pravijo tudi, da nimamo pravice otrok izpostavljati takšni diskriminaciji ter da si otroci ne morejo sami izbrati, v kateri družini bodo živeli (Urek 2005, 167). Kot prvo, si noben otrok tega ne more izbrati sam, argument nezrele družbe pa dostikrat uporabijo ravno tisti, ki trdijo da je za pravice homoseksualcev pri nas že dovolj dobro poskrbljeno. Zakaj se potem bojijo, da bodo otroci oseb, ki niso več diskriminirane,

žrtve zapostavljanja že imenovane nezrele družbe? Diskriminacija sama se preprečuje z močno zakonodajo, ki zagotavlja človekove pravice in odpravlja krivice (Urek 2005, 167).

6 GLBT družine, izobraževanje in šola

Otroci, ki živijo v istospolnih družinah se morajo na svoj način spoprijemati z metodami poučevanja o družinah ter prakticiranju spolnosti. Seveda so se skozi čas stvari spremenile. Na primer dokler je pri nas bila homoseksualnost kazniva, se homoseksualnosti ni niti omenjalo v šolah. »Šola kot ena od pomembnih državnih institucij tudi na področju spolnosti priznava zgolj tiste njene oblike, ki so s pravnega vidika zakonsko dovoljene« (Pirnar 2006, 183).

In v Sloveniji je homoseksualno dejanje postalo zakonito šele v drugi polovici sedemdesetih let 20. stoletja. Vzgoja in izobraževanje o spolnosti in homoseksualnosti pa se v srednje šole uvede šele leta 1980, in za takrat velja, da se mora najprej obdelati vse pomembne teme, homoseksualnost se lahko predela na koncu, če ostane še kaj časa. Torej, je izobraževanje o tej temi še najbolj odvisno od učitelja in časa, ki preostane (Pirnar 2006).

Spolno vzgojo pa so učili marsikateri učitelji, včasih kar nekdo, ki je bil ravno pri volji ali je imel mu je manjkalo ur. V priročniku Zdravstvene vzgoje za učitelje je leta 1981 homoseksualnost uvrščena med nenavadno spolno vedenje, kamor spadajo med drugim tudi ekshibicionizem, promiskuiteta, prostitucija, incest in posilstvo. Se pravi, v sedemdesetih in osemdesetih je homoseksualnost tretirana, kot ena izmed obrobnejših tem, ki se jih poučujejo ob boku z odklonskim in kaznivim vedenjem (prostitucija, pedofilija itd), povezuje se jo še vedno z duševnimi boleznimi (Pirnar 2006).

Dijake se sicer uči, da se »teh« ljudi ne sme sovražiti, ampak se homoseksualce nekako prikazuje kot osebe, ki se nam morajo smiliti. S tem krajšim orisom niti ne tako oddaljene šolske zgodovine poučevanja o spolnosti v Sloveniji, sem hotela pokazati, kako se lahko zaradi takih metod počutijo otroci iz istospolnih družin. Ravno tako se moramo vprašati, če morebiti sami ne vzgajamo otrok, ki bodo zaradi takšnih načinov poučevanja imeli predsodke do razlik med ljudmi. Nobeno sovražstvo ali predsodek do koga ali česa ni že vsajen v otroke, ljudi. Nekdo ga mora zasejati, zalivati in ga negovati, da zraste v ozko-gledega konzervativca ali nekoga, ki ima predsodke do gejev in lezbijk ter njihovih družin, na primer. Podobno je še vedno v devetdesetih, ko je prišlo do vse splošne demokratizacije družbe. Homoseksualnost se še vedno tlači v poglavje o nenavadnem spolnem vedenju. Se pa svetuje, da se je treba rešiti vseh predsodkov do homoseksualcev, da pa se ne ve kako in zakaj pride do homoseksualnosti. Tako je na tak način skozi takšen diskurz, homoseksualnost še vedno

tretirana kot nekaj slabega, kot nekaj za kar se moramo spraševati, zakaj pride do nje, tega pojava. Gleda se, kot ponavadi, iz heteroseksističnih družbenih predpostavk. Nadalje se je širilo dezinformacije tudi, ko se je otroke učilo o nevarnostih AIDSa. In sicer se je vedno poudarjalo, da se AIDS širi v največji meri med geji, ki da so najpogostejši prenašatelji bolezni ter virusa, kar ni res. Ampak na tak način se je dodala še dodatna negativna oznaka na vse, kar ima vezo s homoseksualnostjo.

Učenje o spolnosti kot taki pa se je vršilo pri zdravstveni vzgoji. Vse kar je naša mladina izvedela o tem je bilo bolj iz tehničnega, biološkega vidika. Ravno tako se je poudarjalo aktivnost moškega pri spolnih odnosih ter pasivnost deklic. Vse kar je bilo povezano z žensko spolnostjo pa se je problematiziralo, kakor na primer prekinitev nosečnosti, zaščita ter menstruacija. Ravno tako se je fante in punce učilo samo tehničnih podrobnosti heteroseksualnih spolnih odnosov, kar je torej docela heteronormativni kot poučevanja, kot da je »strejt« seks edini možni in ali pravilni način spolnosti (Pirnar 2006).

Kako bi lahko takšne metode vplivale na mladega človeka, ki šele spoznava svojo seksualnost, kako šele na nekoga, ki čuti ljubezen in privlačnost do svojega spola?

Raziskava narejena na homoseksualni mladini na Novi Zelandiji je pokazala, da so se mladi v šolskem okolju počutili izolirane in nemočne, saj jim v šoli niso dali nobenega nasveta ali znanja o njihovih prebujajočih novih spolnih občutjih. Eden izmed anketiranih je tudi povedal, da jih niso naučili, fantov, ničesar drugega, kakor kako se dela z deklicami (Pirnar 2006). Šlo je torej za heteroseksualno hegemonijo šolskega sistema, ki je prisotna v veliki meri tudi pri nas, kar bomo videli podrobneje, ko si pogledamo podatke pridobljene pri manjši slovenski raziskavi na to temo.

6.1 Tabu teme v otroških slikanicah in mladinski literaturi

Manjšo raziskavo na to temo je naredila leta 2002 študentka ljubljanske Pedagoške fakultete Izidora Ferfolja. Podala se je na osnovno šolo, ki je locirana v Ajdovščini, kjer je skušala ugotoviti, kakšen odnos imajo do literature, ki je vsebinsko povezana s t.i. tabu temami (smrt, bolezen, invalidnost, homoseksualnost, nestrpnost do drugega, zasvojenost, kriminal, spolna zloraba) starši otrok, ki obiskujejo to šolo, kakor sami otroci (Pirnar 2006). Tokom svoje

ankete je ugotovila, da bi 17 odstotkov staršev svojim otrokom predstavilo invalidnost, 15 odstotkov zasvojenost, samo 8 odstotkov pa bi spregovorilo o homoseksualnosti. Razlogi, ki so jih navedli zakaj ne bi predstavili homoseksualnost so bili: moji otroci zavračajo homoseksualnost, to je izguba časa. Še naslednji podatek: kar 100 procentov staršev bi svojim otrokom prebralo knjigo o invalidnosti, le 46 odstotkov pa na temo homoseksualnosti (Pirnar 2006). Če premislim o rezultatih ankete Izidore Ferfolje me rezultati kot taki ne presenečajo, saj so čisto primerljivi z rezultati, ki jih preko slovenskega javnega mnenja pridobivamo na vprašanje koga si ne želimo za soseda, kjer homoseksualci kotirajo zelo visoko. Prav tako se rezultati skladajo s splošno klimo, ki vlada pri nas, tako da bi bilo pravzaprav presenetljivo, da bi njene ankete na ta vprašanja pokazala bistveno drugačen rezultat. Starši so povedali tudi, da če bi že predstavili homoseksualnost, bi bilo to odvisno od načina predstavitve tega »problema«.

Problematično je njihovo gledanje na homoseksualnost, ki jo vidijo kot problem in odstopanje od neproblematične in »normalne« heteroseksualnosti. Homoseksualnost torej že vnaprej opredelijo kot nekaj težavnega in problematičnega ter nato lastne projekcije preslikajo in prenašajo na svoje otroke (»moji otroci zavračajo homoseksualnost«) (Pirnar 2006). Ferfolja je starše tudi povabila k predstavitvi dveh slikanic s homoseksualno vsebino, *Daddy's roommate* in *Heather has two mommies*.

Na eni izmed slik se dva moška poljubljata, nekateri starši so predlagali, da naj se to razloži tako, češ da ima eden izmed njiju rojstni dan. Drugi se niso strinjali, saj bi po njihovem otroci začutili, da se jim lažejo. Ostali so menili, da takšna slikanica ni primerna za otroke te starosti (9 let) (Pirnar 2006). So pa te slikanice sicer primerne za otroke od četrtega do šestega leta. V slikanici se omenja besede kot so vagina, ginekolog, sperma, umetna oploditev. Starši so povedali, da so te besede preveč strokovne, da bi jih omenjali, ter ravno tako preveč opolzke. Tako bi ta del slikanice raje kar izpustili. (Pirnar 2006, 204-206). Na primeru te manjše raziskave izvedene samo na starših (tako se je odločilo vodstvo šole skupaj s starši) smo torej videli, da je težko presekatii ideologijo, ki se prenaša skozi generacije, v tem primeru mnenja in sodbe glede homoseksualnosti. Ne vemo v kolikšni meri se ti starši zavedajo svojega neposrednega vpliva na otroke, predsodki prevevajo tudi same strokovne šolske delavce (na primer ne sme se v šolah obravnavat tovrstne teme brez privoljenja staršev, s čimer tudi sami ti šolski delavci kažejo lastne projekcije lastnih predsodkov do iste teme) (Pirnar 2006). Avtorica Ferfolja je prišla do sklepov, da bi se morale tovrstne teme otrokom predstaviti čimbolj vrednostno in vrednotno nevtralnno ter njihovim letom primerno. Jaz

osebno menim, da bi se morali v šolah in drugod sproti navajati na pestrost družin in življenjskih stilov, da bi tudi homoseksualnost bila del »vsega«, torej tudi kurikulumu in učnih procesov ter pogovorov v sklopu razrednih ur itd. To pa bo možno šele, ko bo splošna družbena klima bolj »sprejemajoča« do tega dela našega skupnega življenja. Kar po drugi strani ne sme postati izgovor, češ da bi se čakalo na to boljšo družbeno klimo, češ ne moremo takšnih vsebin vključevati v šolske učne načrte, saj klima še ni prava. To je na koncu samo izgovor, da se stvari ne postorijo in tako izboljšajo. Moramo se namreč zavedati, da smo mi vsi družba, vsak posameznik posebej to družbo, tako lahko vsak pri sebi premisli in potem deluje v skladu s tem, to idejo boljše družbene klime.

Določen pozitiven premik je v devetdesetih bilo opaziti pri mladinski literaturi, tukaj sta se izkazala Desa Muck in Vitan Mal. Muck je v svoji uspešnici Blazno resno o seksu dodala tudi poglavje Brez panike! Drugačnost ni nalezljiva!, kjer spregovori tudi o homoseksualnosti. Na lep način zadevo približa bralcu, in sicer tako, da razloži, da je homoseksualec lahko kdorkoli v naši bližini (sosed, prijatelj, sorodnik) in da je še vedno isti človek, kakor smo ga poznali od prej. Kajti, kakor razloži, homoseksualnost je samo eden izmed mnogih obrazov ljubezni (Muck 1998, 109). Način, ki ga je izbrala Desa Muck za predstavitev te teme, je dober, saj pomaga tako mladostnikom, pri katerih se morda porajajo homoseksualni občutki, enako pa ostalim to predstavi na način, da detabuizira homoseksualnost, kar je po mojem mnenju pri svojih bralcih naredila uspešno, saj je Muck in danes in predvsem takrat bila zelo popularna s svojimi knjigami in predstavami pri svojem mladem občinstvu.

Vrnimo se še v preteklost, v prvo polovico 20. stoletja, ko smo dobili Slovenci in Slovenke prvo in tudi edino mladinsko knjigo, ki se v celoti posveča opisovanju nekega homoseksualnega odnosa, na sicer platonični, prijateljski način, pa vendar. Moramo se namreč zavedati, da se je ob izdaji knjige Dečki pisalo leto 1938, tako da če bi bile zadeve preveč eksplicitno napisane, smo lahko skoraj sto procentni, da knjiga avtorja Franceta Novšaka niti izšla ne bi, vsaj ne v takšni obliki. Odnos med glavnima junakoma Zdenkom in Nanijem je, kljub dejstvu, da se njuna ljubezen nikoli ne uresniči na fizični ravni, izredno homoerotična. Pisatelj opisuje, kako je Zdenko srečen, ko ga prime za roko, če se stisne k njemu in podobno. In ne samo to, avtor se loti celo kritiziranja družbe, ki omejuje istospolno ljubezen. Govori o belem medvedu, ki nima nobenega seksualnega problema, ki da uživa polno svobodo in ga nihče ne omejuje. Njih v zavodu pa po drugi strani učijo, da morajo ljubiti tujce, ki jih sploh ne poznajo in jih ne morejo ljubiti (Novšak v Pirnar 2006). Ta

roman daje tolažbo istospolno usmerjenim ljudem, da vedo, da niso sami. Kajti tudi, če zadeve niso eksplicitno nakazane, znajo bralci brati med vrsticami. Tako lahko zaznamo opisovanje deške zaljubljenosti, odnose med dijaki in zaposlenimi (tudi med zaposlenima se stkejo čustvene vezi) ter kritiziranje družbe, ki ne sprejema istospolne ljubezni in ki brezkompromisno omejuje (Pirnar 2006). Zatem sledi zatišje vse tja do sedemdesetih let 20. stoletja, ko se začne družbeno nesprejemanje odstopanj od večine kazati tudi v romanih.

Eden izmed takih je Maja, avtorice Nade Kraigher. V njem je eden izmed junakov, a žal negativnih, tudi Bine, ki je Majin fant. A na koncu, ko sta že poročena, jo začne varati z moškimi. Tako njega prikažejo kot negativca, geja, ki žensko samo izkoristi za poroko in zanositev in ji nato škoduje ter je kriv za njen propad, ko se ona vsa nesrečna preda alkoholu (Pirnar 2006). Ta knjiga tako ne razbija stereotipov, temveč jih nadaljnjo spodbuja, ko geja prikaže kot tistega, ki se skriva, izkoristi ubogo žensko. Celotna situacija je prikazana tako, kakor da je njegova homoseksualnost kriva za vso njeno nesrečo (Pirnar 2006).

Počasi se potem pomaknimo proti osemdesetim letom, ko se izkaže pisatelj Vitan Mal. On je po drugi strani pisal eksplicitno, tako o vsakdanjih stvareh kot so bruhanje, samozadovoljevanje, izločanje ipd.

Skušal je detabuizirati zadeve, ki se tičejo spolnosti iz tega ali drugega kota, je pa pisal predvsem v prvi osebi in razlagal iz prve roke občutke, ki so jih doživljali njegovi junaki. Njegova značilnost pri pisanju je, da se loteva resničnih tabu tem, kakor so na primer zloraba, pedofilski ljubezen, metaforično in zanimivo opisovanje delov telesa dečkov, poistovetenje z lepoto dečkov, brez sramu opisuje njihova mednožja, ritke ter njihove romantične deške poteze (Pirnar 2006). Njegovi romani in novele sicer niso takšne, da bi direktno razbijale predsodke, kajti on ne opisuje življenja mladih gejev, temveč več ali manj heteroseksualnih dečkov ter tistega nekoga, ki jih občuduje. Toda vseeno je na tak način prebil neki led, se dotaknil teh tem na način, ki še ni bil dotlej pri nas uporabljen in predvsem brez obsojanja do takšnih ali drugačnih odstopanj (Pirnar 2006). Je pa problem, da se pri nas tako redko pojavljajo dela, ki bi vsebovala tudi homoseksualne teme. Nekaj knjig je sicer prevedenih iz tujih jezikov v slovenščino, a jih do 21. stoletja ni bilo veliko. Zadnjih nekaj let je pa porast knjig z gejevsko, lezbično ali transeksualno tematiko, kajti zelo sta se razvili založbi Lambda in Vizibilija, ki delujeta pod okriljem ljubljanskega ŠKUCA. Ti dve založbi redno objavljata slovenske in tuje avtorje, ki pišejo iz homoseksualnega stališča. Še vedno pa je premalo

tovrstnih knjig za mladostnike in predvsem za otroke, kajti ne obstaja še nobena slovenska slikanica, ki bi prikazovala kakšno istospolno družino, se pa nekaj tujih slikanic dobi v naših knjižnicah v angleščini, a to ne zadostuje. Nekateri starši namreč ne govorijo angleško ali katerega drugega tujega jezika, ravno tako bi takšne težko uporabljali v šoli, če niso v slovenščini. Je pa nedavno izšla na Hrvaškem knjiga Zvijeri plišane avtorja Zorana Krušvarja, ki opisuje življenje plišastih živali neke deklice, ki ko odraste, nima fanta, temveč punco. Homoseksualnost vključi v potek zgodbe in jo detabuizira. Knjigica je seveda dvignila veliko prahu na Hrvaškem, kjer se katoliška desnica seveda zgraža nad tako imenovanim promoviranjem homoseksualnosti in kvarjenjem otrok, ki bi brali to knjigo. Sporno v romanu naj bi bilo nekaj zadev. Kot pove avtorica eseja o Zvijerih plišanih Ksenija Zubkovič, Jutarnji list izpostavlja sicer tri odlomke – prvi zadeva dejstvo, da pri razlagi o tem kako sta možni dve mami ena žival izreče da očeta ne rabimo in da ga lahko vržemo stran. Drugi zadeva željo želve da postane veverica, tretji pa vprašanje spola plišastih živali, ki ponavadi ni jasno določen in avtor romana priporoča, da če ne vemo katerega spola je plišasta žival, da jo lepo vprašamo (Zubkovič 2009).

Obstaja še ena zadeva, ki ni bila medijsko izpostavljena vendar je enako tako queer kot trans želva/veverica. To je odnos zajčka Uška in zajca Mrkvoja, za katere otroci napačno menijo da sta zajček in mati zajklja, kar prisili Mrkvoja da skrbi za Uška, tako da se na koncu Mrkvoje začne spraševati ali je on mogoče res Uškova mati. Toda, Zubkovič jih je uvrstila v dve osnovni skupini – vprašanje spolne usmerjenosti in vprašanje identitet oziroma identifikacije (Zubkovič 2009).

Prva je spolna usmerjenost Doris, dekleta, ki je „lastnica“ plišastih živali, ki so glavni junaki zgodbe. Druga je svoboda izbire identitet, katero prakticira želva Kornelija, ki se počuti kot veverica, želi biti veverica in želi da jo druge plišaste živali tudi na ta način dojemajo. V to skupino sodi tudi materinski odnos Mrkvoja do Uška (Zubkovič 2009). Zubkovič nas tudi opozarja, da lahko opazimo popolno odsotnost kritičnosti, ko gre za nekatere že uveljavljene otroške romane, zgodbe ali pravljice. Anonimni intervjuvanki, Tina B. in M.L. za Jutarnji list (Krnić v Zubkovič 2009) svoja stališča pojasnjujeta s tem, da bojo otroci imeli dovolj še časa, da se naučijo tolerance. M.L. meni da sta za otroke primernejši Pepelka in Trnuljčica. M.L. se očitno ne sprašuje kakšne pomene in sporočila skrivata Pepelka in Trnuljčica (Zubkovič 2009).

Poleg tega da vsiljujeta heteronormativnost, legitimizirata tudi podrejenost žensk, njihovo pasivnost, postavljata kot edini cilj pridobiti moškega in se poročiti, po možnosti s moškim s čim višjim družbenim statusom) Za takšnega moškega naj bi ženska bila pripravljena narediti vse. Sporočata tudi to, da edino ženska, ki je lepa in lepo oblečena, lahko dobi prestižno nagrado v obliki princa/moža, ker Pepelka, preden je vila poskrbela za njen videz in preden so jo uredili za ples, ni imela pri princu nobenih možnosti (Zubkovič 2009).

Tudi v Sneguljčici je ženska (mačeha) obsedena z videzom. V Sneguljčici imamo tudi primer družbeno zaželenega obnašanja, oziroma ženske (Sneguljčice), ki je doma in gospodinji medtem ko moški (palčki) hodijo v službo. Torej, veliko spornih konceptov. Toda, to gospo M.L. ne moti, moti pa jo to da je prezgodaj da se devet in več let stari otroci učijo spoštovati različnosti. Ker je za to, po njenih besedah, prezgodaj (Zubkovič 2009). »Kako je lahko za toleranco in človeške pravice kadarkoli prezgodaj? In kdaj ne bo prezgodaj? Ko „otroci“ prvič verbalno ali fizično napadejo gej sošolca ali sošolko? Vržejo molotovke na parado ponosa, kot se je to že skoraj zgodilo pred nekaj leti v Zagrebu? Šele po tem jim bo treba povedati da se tega ne počne (Zubkovič 2009).

Avtor sam pa je povedal, da je najprej načrtoval, da se bo njegova glavna junakinja, Doris, preselila k svojemu fantu. Toda nato se je spomnil, da se vse pravljice končajo tako, da gre punca k svojemu fantu, zato se je tokrat odločil, da bo Doris odšla k svoji puncu. In živalice so potem razložile, da gre ona živeti k svoji puncu in potem bosta mama in mama. Krušvar je poudaril, da se mu zdi pomembno, da se otrokom že zgodaj v mladosti oziroma v otroštvu predstavi raznolikost, tudi glede spolnih in družinskih praks, kajti tudi sam ima prijatelje homoseksualce, ki še danes doživljajo neprijetnosti, ker jim je vseč isti spol (Krušvar v Zubkovič 2009).

Krušvar je poudaril še eno stvar – to da je dejstvo da je moški še bolj sporno. Meni, da ne bi prišlo do takšnih medijskih reakcij, če bi roman napisala ženska. Meni, da je to zato, ker splošno mnenje predpostavlja, da „gejevski roman“ lahko napiše samo gej oseba in je zato tudi on, kot avtor, tako etiketiran kot gej. Ker gre za otroški roman je zadeva še bolj spolzka, ker se avtorjeva domnevna homoseksualnost takoj naveže še na pedofilijo in so tudi malo liberalnejši ljudje že bolj previdni (Krušvar v Zubkovič 2009).

Zubkovič na koncu ugotavlja, da je to je vsekakor zanimiva teza, ki, če je točna, potrjuje več stvari. Prvo, da je vprašanje istospolnih porok in posvojitev otrok tudi za liberalnejši del populacije še vedno zelo problematično (ker se ga pogosto veže s pedofolijo in ker se smatra da moški niso pripravljene in ne bi znali skrbeti za otroka brez mitske in mitizirane značilnosti, ki je znana kot »materinski instinkt«) (Zubkovič 2009). Drugo, to, da moška homoseksualnost bolj razburi duhove kot ženska, ker, če bi roman napisala ženska mogoče sploh ne bi prišlo do takšnih odzivov. Tretje, da je vprašanje gejevskih pravic vprašanje, ki zadeva izključno geje in lezbijke, ne pa celotno družbo. Vse do zdaj naštetu je le že znan in zaskrbljujoč znak ogromne družbene neinformiranosti, nerazumevanja in neobčutljivosti za pravice neheteroseksualno spolno usmerjenih. (Zubkovič 2009).

Otroci so dojemljiva bitja, ki zelo zgodaj začnejo vase srkati znanje in različne vtise. Žal tudi sovražno nastrojenost do določenih skupin ljudi, ki se razlikujejo od njih, predvsem če imajo takšen zgled pri svojih starših, prijateljih in drugih pomembnih drugih. In razni argumenti, češ zakaj bi otroke izpostavljali »takim« stvarem seveda ne zdržijo argumenta, saj pri »teh« stvareh gre enostavno za človečnost ter sprejemanje razlik med nami, poučevanje o razlikah, ki jih imamo in nas bogatijo. Kajti, ko človek spozna neke lastnosti ljudi, ki so drugačne od njega in vidi, da so ti ljudje takšni, kot on sam, kljub vsemu samo ljudje, potem je seznanjen s tem, pozna ljudi in se več ne boji. Kajti menim, da večina predsodkov in iz njih izhajajočega sovražnega govora, prikritega ali odkritega, izhaja ravno iz tega: strahu pred nečim, kar ne poznaš in dezinformacij, ki jih imaš o ljudeh, ki niso popolnoma enaki kakor ti, kar je v vsakem primeru nemogoče. In tako je seveda zelo pomembno, da se začne ravno z otroki, in to čim mlajšimi, da jim podamo informacije in vtise, ki bodo v prid vsem; današnji svet je poln posameznikov, ki se razlikujemo med sabo na ta ali drug način, tako je učenje otrok o tem, za njih najboljša popotnica za njihovo prihodnost, dobre odnose med ljudmi in za dan, ko bo sprejemanje nekoga, ki je drugačen, tako samoumevno, da te besede niti več ne bodo otroci poznali, temveč se bodo o t.i. »drugačnosti«, strpnosti ali nestrpnosti ter homofobiji, učili samo še iz zgodovinskih učbenikov in se čudili našim današnjim, za njih, neumnostim iz preteklosti. Zaenkrat še žal nismo blizu tega, se pa počasi, a vztrajno približujemo.

7 Empirični del: Analiza foruma Rozalija

Odločila sem se, da analiziram forum Rozalija, saj sem lahko z njegovo pomočjo približno leto dni spremljala pogovore, mnenja in vse, kar so napisali posamezniki glede vsakdanjega življenja svojih družin, etičnih vidikov glbt starševstva, kvalitete odnosov med družinskimi člani, mnenja tako mam in očetov ter tudi otrok, marsikaj sem izvedela tudi o tem, kako so se ali se bodo v praksi lotevali reprodukcije itd. Menim pa, da sem lahko ravno zaradi anonimnosti interneta in foruma ter tako posledično njihovih odgovorov oziroma postov, mnenj, lažje prišla do neke malo bolj splošne slike stanja glbt družin trenutno pri nas v Sloveniji. Kajti z globinskimi intervjuji posameznih družin bi dobila samo mnenje in podatke o tem kako živi neka konkretna družina. S pomočjo analize foruma Rozalija pa sem lahko spremljala dosti več družin ali bodočih staršev, iz zelo različnih kotov, skozi razne tematike.

7.1 Metodologija

Lotila sem se analize foruma Rozalija, saj je ta namenjen predvsem homoseksualno in biseksualno orientiranim ljudem, ki jih zanimajo teme, povezane s starševstvom. Nastal je iz potrebe in želje sedanjih in bodočih queer staršev in ima v osnovi dvojno poslanstvo:

1. Nudi virtualno okolje za sedanje starše, da se najdejo, izmenjujejo izkušnje, sodelujejo, se srečujejo itn.
2. Ponuja pomoč in nasvete vsem, ki si želijo družino ali se odločajo zanjo. Tukaj lahko poiščete medicinske in psihološke nasvete in razpravljate o moralno-etičnih vprašanjih (Rozalija).

Spremljala sem ga od jeseni 2008, in sicer sem začela 15.11.2008 ter ga vsakodnevno spremljala vse do sredine oktobra 2009. Teme v forumu so razdeljene po tematikah, in sicer vsebuje naslednje: partnerske zveze z otroki, queer družine v družbi, starševske težave v queer družinah, moralno etični vidiki queer starševstva, oploditve z znanim donatorjem, oploditve z neznanim donatorjem, nadomestno materinstvo, nosečnost in porod, otrok in vzgoja ter druge teme, bolj splošne, manj povezane z družino (kot je služba, politika, hobiji ipd).

Metodologija, ki sem jo uporabila je bila analiza glavnih vsebin tega foruma, kar pomeni sprotno branje diskusij uporabnikov oz. članov foruma ter povezava le tega s trenutnim družbenim in političnim dogajanjem v zvezi z istospolnimi družinami v Sloveniji. Namen je bil identifikacija glavnih tematik in vsebin, ki se na forumu pojavljajo ter preko tega identificirati glavne forme diskriminacije glbt družin.

7.2 Analiza foruma

Poglejmo si forum iz perspektive različnih kategorij. Analizirala sem ga po naslednjih tematikah:

- etični vidiki glbt starševstva
- kvaliteta odnosov v družinah (čustva otrok)
- razlika med gejevskimi in lezbičnimi starši
- reprodukcija
- vsakdanje življenje v glbt družinah.(poimenovanje mam in očetov)

7.2.1 Etični vidiki

Začela bom z etičnimi vidiki glbt starševstva. To je ena izmed tem, ki so se pojavile na forumu in ki odlično prikazuje samozavest in odločnost udeležencev pri diskusiji na to temo. Pogovarjali so se med drugim o tem, zakaj se velikokrat, tudi iz strani gejev in lezbijk, primerja glbt družine z disfunkcionalnimi raznospolnimi družinami, češ vsaj od njih smo pa mi boljša oblika družine. Udeleženci diskusije se vsi strinjajo, da če se že kaj primerja, da naj se primerja urejene glbt družine z urejenimi raznospolnimi družinami. Ravno tako se jim ne zdijo smiselni argumenti, ki pravijo, da je sebično od gejev in lezbijk, da bi imeli otroka, saj še naša družba ni pripravljena na to. Namreč, problem kot tak, menijo, ne izhaja iz njih kot homoseksualcev in dejstva, da si želijo ali imajo družino z otroci, temveč problem izhaja iz družbe same, ki naj se vpraša raje na kakšen način bo situacijo izboljšala in ljudi izobrazila tako, da ne bodo več obteženi s predsodki.

Ena izmed sodelujočih je omenila tudi, da se ji pa po eni strani zdi logično, da država kot neki nevtralni subjekt, ki pri posvojitvah išče optimum za otroka, kaj je prav, da prej možnost posvojiti hetero paru, kakor homoseksualnemu. S tem se ne strinja drug udeleženec Magnus,

ki pove: »Otrok vsakega muslimana, vsakega Roma, vsake Ukrajinke, vsakega človeka z jugo naglasom, vsakega črnca v Sloveniji je gotovo vsaj kdaj izkusil diskriminacijo, zafrkavanje, predsodke. Ali to pomeni, da mora država zakonsko prepovedati posvojitve para, ki spada v katero od teh skupin? Zakaj ne? Kako lahko to ločiš od posvojitve istospolnih parov?«

Zatem je naštel, hipotetično gledano argumente, ki pravijo, da so geji tisti, ki so najboljši in optimalni kandidati za posvojitve otrok. Različno-spolni pari se namreč odločijo za posvojitve kot zadnjo možnost, geji pa si jo resnično želijo, jim je skoraj edina možnost, gredo v starševstvo polni zanosa, sreče, posvojeni otrok jim je uresničenje sanj. Različno-spolni pari pogosto otroku lažejo ali šele pozno povejo, da je posvojen. Geji tega ne počnejo nikoli, zato otrok nima težav s soočenjem s svojim izvorom. Geji so v povprečju mlajši, ko gredo v posvojitve, zato so bližje starosti naravnim staršem in bolj primerni.

Magnus se potem vpraša, če bi zaradi vseh teh razlogov, če bi se izkazali kot resnični, lahko pa rekli potemtakem, da lahko pa samo geji posvojijo otroke? Ta primer sem dala, saj jasno pokaže nesmiselnost argumentov proti posvojitvam gejev in lezbijk, ravno tako jasno pokaže že omenjeno samozavest in razumsko gledanje na probleme s katerimi se spopadajo. Kajti po določenih raziskavah izpred nekaj let je še vedno precej pogosta avtohomofobija, in to predvsem pri želji po družini z otroci. Marsikateri gej ali lezbijka namreč sam pri sebi meni podobno, da še družba ni pripravljena sprejeti glbt družin, in da bi otrok v taki družini, zaradi družbe, zafrkavanj, predsodkov preveč trpel. Nekateri menijo, da je potemtakem za homoseksualce sebično od njih, da si želijo otrok. Tako smo priča začaranemu krogu, vse od heteroseksualne matrice, ki nam je položena že v zibko, in ki nas uči umetno ustvarjenih spolnih vlog v družini. Te so zacementirane v glave ljudi, ne glede na spolno usmerjenost, iz tega potem izhaja zvrčanje krivde na homoseksualce, ki imajo željo in potrebo po otrocih in se jim odreka pravico do svobodne odločitve o rojstvih svojih otrok. Sami geji in lezbijke pa izvajajo nad sabo avtohomofobijo in menijo, da nimajo pravice do ustvarjanja družine, v kateri bi se rodili in ali živeli tudi otroci.

Vendar se pri forumu Rozalija in njihovih uporabnikih kaže obraten trend. Je pa res, da je večina uporabnikov tega foruma, so ljudje, ki že imajo otroke. Verjetno se več avtohomofobije kaže pri gejih in lezbijkah, ki izkušeni z otroci še nimajo, oziroma še nimajo svojih ter seveda pri mladih, ki se v bistvu s tem vprašanjem ne ukvarjajo, kako in kdaj bodo imeli otroke. Že na splošno je v svetu trend podaljševanja mladosti, s študijem in tudi sicer, podobno je seveda s homoseksualnimi mladimi, ki ravno tako ne mislijo še na družino

oziroma to odmikajo miselno v neko daljno, še ne docela realno prihodnost. Medtem pa so uporabniki foruma že, več ali manj, izkušeni starši, že imajo družine, so se že »utrčili« pri vsakodnevnih izzivih, ki jih imajo zaradi neenakih pravic, kot družina, ter tudi kot posamezniki ter v odnosu do svojih otrok. Glede na njihove pogovore bi lahko postavili naslednjo hipotezo:

Vse kar šteje je ljubezen, med partnerjema, ki tako ustvarjata toplo, ljubečo družinsko klimo za otroke, ter ljubezen do otrok, ni pomembna struktura družine.

Druga hipoteza: Pomembno je to, kar imajo sami v glavi o tem, kako jih drugi vidijo, dojemajo, in kako to vpliva na njih, mnenje homofobne okolice, posameznikov, je irelevantno.

Med drugim so nekateri namreč diskutirali o članku, ki govori o tem, da je ženska, ki je invalidna ter ima različne fizične prepreke, ker ima mišično distrofijo, rodila zdravega otroka. Njej in njenemu partnerju in njuni odločitvi za otroka je večina ljudi nasprotovala, a v realnosti danes živijo kot srečna družina, vse funkcionira kot mora, za otroka se lepo skrbi, deklica je ljubljena in se zraven tega še uči zelo pomembne lekcije v življenju: da ne glede na fizične ovire, ki jih lahko imaš, če si bolan ali poškodovan, da ne glede na kakršnekoli ovire v življenju, da se vse da, z vztrajnostjo, trudom in predvsem z medsebojno podporo in ljubeznijo.

Citat iz članka: »Ko sem se pripravljala na ta referat, sem jo vprašala, kako ona gleda na mene, kot na mamo na vozičku. Začudila se je, kako da jo to sploh sprašujem. Odgovorila je, da sem zanjo najboljša in edina mama na svetu in da ona mojega vozička sploh ne vidi. In dejstvo je, da me ljudje, ki živijo v moji bližini, ne vidijo kot hendikepirano osebo ampak kot osebo. Drugačnost so si izmislili odrasli ljudje, otroci tega ne vidijo tako« (Rozalija).

Tukaj so sogovorniki v komentarjih na ta članek videli veliko vzporednic z lastnimi življenji, ko jim družba velikokrat želi sporočiti, da oni niso primerni za starše, vendar vedo sami pri sebi, da so ovire le v glavi in da šteje le ljubezen in skrb za otroka. Nekaj njihovih komentarjev:

Martina:« Lepše se ne da povedati, kako nepomembno je, kaj si drugi mislijo in kako mislimo, da nas drugi vidijo. Edino pomembno je, kako nas vidi otrok. Otrok pa nas bo videla takšne, kot se mu bomo pokazali.«

Zoja: »Pa res, krasno resnično. Zato, bodimo hvaležni za to, da jih imamo in dajmo jim vedeti, da jih imamo radi.«

Poglejmo še nekaj citatov, ki so del diskusije o etičnih vprašanjih queer starševstva.

Zala: »Moralno etični problemi so potencialno prisotni v vsaki družini, ne le v "queer" družinah. Pri "klasičnih" queer družinah, torej istospolna starša in otrok, gre pač za osnovno danost, da starša nista različnih spolov, temveč sta torej istega spola. Prav. Ali to otroka moti? Po svojih dosedanjih izkušnjah lahko mirno in z gotovostjo trdim, da ne« (Rozalija).

Opaža, da je za otroka najbrž koristno, če ima blizu sebe dva različna karakterja, dva različna temperamenta, dva različna pola (čeprav ogromno otrok tudi prav lepo odraste v enostarševskih družinah), ki mu dajeta dva različna zgleda in mu lahko nudita več, kot mu nudi en sam. Otroka moti, če čuti med staršema napetost ali če je celo priča prepiru (Rozalija). Otroka moti, če starša nista dosledna v vzgoji, ker ga zmede in več ne ve, kaj je tisto, kar je "prav", huje, ali to sploh obstaja. Meni, da ga prav gotovo moti, če ga okolica prične spraševati po "atiju", ki ga ni. Toda starša sta vnaprej pripravljena na ta vprašanja in lahko otroku pričenjata razlagati situacijo (seveda njegovemu razvoju primerno), še preden se ta vprašanja sploh pojavijo (Rozalija). Zdi se ji koristno, da se podobne družine družijo, da otrok na konkretnem primeru vidi, da ni sam z dvema mamicama, da je takih družin več. Meni, da je ob teh otrokovih stiskah najpomembnejša potrpežljivost, pogovor, razlage, predvsem pa mnogo ljubezni. In dvomi, da bo otrok menil, da bolje, da se ne bi nikoli rodil, kot da mora živeti z dejstvom, da biološkega očeta ne pozna (Rozalija). Sicer pa vsi predsodki izhajajo iz zunanjega sveta. To pa ne sodi več v kontekst etičnih problemov same queer družine (Rozalija).

Njeno mnenje sem želela vključiti, saj pokaže oziroma da, ne samo teoretično mnenje neke osebe, temveč to mnenje izhaja iz izkušenj z njenimi otroci. In ona v bistvu pravi, da po njenih izkušnjah otrok ne moti, da imajo starša, ki sta istega spola, da je torej pomembnejša kvaliteta odnosov, napram obliki oziroma spolni strukturi družine ter da je od vsega, poleg ljubezni, najbolj pomembna komunikacija, da se z otroci pogovori, se jim zadeve razloži, njihovi starosti primerno (na primer, kako to da nimajo očeta ali da se ga pripravi na možno šikaniranje sošolcev ali drugih ljudi). In kot je sama rekla, predsodki izhajajo iz zunanjega sveta. Del katerega smo seveda vsi, toda vloge se morajo obrniti, ne more »svet« pričakovati da geji in lezbijke ne bodo imele otrok, ker »svet« zaradi lastnih predsodkov še ni pripravljen

nanje. Temveč sem prepričana da mora ravno ta isti »svet« biti ta, ki naj poskrbi za to, da se ljudi vzgaja in izobražuje v duhu raznolikosti in človekovih pravic, ki naj veljajo za vse enako.

7.2.2 Kvaliteta odnosov v družinah

Zanimajo me tudi občutja in misli otrok, ki živijo v glbt družinah. In glede na to, kaj sem prebrala na forumu, in veliko tem se dotika ravno otrok, in kako jim olajšati, polepšati življenje, jim pomagati ter jih obvarovati pred pretečo ali dejansko, manifestirano homofobijo, lahko rečem, da so ti otroci (primeri, katerim sledim na forumu) ljubljene in da starše res skrbi za njihovo dobrobit in jim jo tudi nudijo. Poglejmo si krajši odlomek ene mamice, katere hči so v osnovni šoli zafrkavali, da je lezbijka, ker je izjavila, da ima zelo rada eno svojo sošolko.

Poglejmo kakšne skrbi ima v zvezi s tem mati, kaj je o tem povedala, po besedah mame, hčerka ter kaj učiteljica in sogovorniki na forumu:

Martina: »In med drugim izvem nekaj, kar me je čisto vrglo. Hčerko so sošolci zafrkavali, da je lezbijka. Nekega dne je punca v šoli lepo glasno povedala, da ima rada eno svojo sošolko, s katero sta že nekaj let prijateljici. Da jo ima pač zelo rada. Reakcija sošolcev je bila - lezbijka je. Ok, jaz dejansko pri hčeri opažam, da so ji že nekaj let interesantne samo punce, prijateljice, ženski liki, ampak presenetilo pa me je to, da so osemletniki v drugem razredu OŠ že seznanjeni s tem, kaj so to lezbijke in da je to nekaj negativnega« (Rozalija).

Glede na povedano lahko dodam, da se zaradi takih primerov pojavlja potreba po zgodnjem izobraževanju, na principu čimprej, otrok v šolah in doma o različnosti med ljudmi.

»Učiteljica je o tem dogodku začela govoriti zelo po ovinkih. Da otroci opazujejo okoli sebe, da gledajo tv in da marsikdaj gledajo stvari, ki niso primerne za njih. Imela sem občutek, kot da se mi rahlo boji omeniti, da je hči izjavila, kako ima rada svojo prijateljico. Ko sem potem izjavila, da je meni čisto vseeno, če bo lezbijka in da imam raje srečno lezbijko kot nesrečno nepravo strejtico, ji je vidno odleglo in je povedala, da ima tudi ona enake poglede« (Rozalija).

»Doma sva imeli s hčerko pogovor o tem, kaj so lezbijke. Zdaj smo razčistili, da je povsem normalno, da se človek zaljubi v osebo istega spola in da so tisti, ki mislijo, da je to narobe in grdo, neumni (njene besede). Vprašala me je, če poznam kakšne takšne tete. Rekla sem, da jih veliko, na moje presenečenje, pa ni vprašala po imenih« (Rozalija).

V tem primeru vidimo, da je učiteljica reagirala relativno dobro in da ni oseba, ki bi nadaljnjo vzbujala med otroci homofobijo ali ničesar naredila, da jo prepreči. Sicer tukaj ne zvemo, na kak način je učiteljica reagirala v razredu med samim zmerjanjem oziroma dogodkom, toda imela je dober pristop do dekličine mame in jo je seznanila s situacijo in ji obenem dala vedeti, da ne odobrava takšnega vedenja otrok, ki so hčerko te mame zmerjali z lezbijko. Ravno tako vidimo, da je mati na primeren hčerkinim letom načinom otroku pojasnila, da ni nič narobe s tem, če ima ženska rada žensko, da sama pozna take ženske in da jih je tudi hčerka že srečala. Na tak način se vzgojno in mirno ter nevsiljivo otroku razloži razlike, ki obstajajo med ljudmi ter v tem primeru različne možne ljubezni. Hčerka reagira zelo pozitivno in sproščeno. Noben otrok se ne rodi s sovraštvom v sebi, nihče se ne rodi s homofobijo, zato se že zopet kaže nujnost vzgoje otrok, ki se bodo naučili živeti in spoštovati različne ljudi.

Nadaljnji pogovor na forumu poteka takole;

Martina: »Doma sva se potem pogovarjali o tem. Povedala sem ji, da poznam več tet, ki so zaljubljene v druge tete, ampak da o tem naj ne govori v šoli, ker nekateri mislijo, da je to nekaj strašno narobe in ne želim, da se delajo norca iz nje, naše družine ali naših prijateljev. Vprašala je še, če poznam kakšna dva strica, ki živita skupaj. Tudi o tem sva govorili, kako bi se nekateri takšni pari radi poročili, da se ne morejo, ker jim to v naši državi ni dovoljeno. Punca trdi, da je to strašno krivično. Pred par dnevi pa sem ji povedala še to, da sta bili par dni nazaj pri nas na obisku dve teti, ki sta zaljubljeni ena v drugo. Obrazek ji je zažarel, nasmešek je imela od ust do ust. In previdno je vprašala: A sin od ene teh tet to ve« (Rozalija)?

Tukaj potem mati pouči hčerko o tem, da je možno da bo v šoli doživela homofobične napade, s hčerko se tudi pogovarjata o tem, da se istospolni pari ne morejo pri nas še enakovredno poročiti, deklica razume, da je to krivično (Rozalija). Na tem dotičnem primeru vidimo, kako lahko dobra ter zgodnja vzgoja otroka o različnostih med ljudmi, pozitivno vpliva na sprejemanje teh razlik med nami, pri otrocih, ki očitno nimajo že vsajenih vzgibov k

netoleranci, temveč takšne negativne vedenjske vzorce prekopirajo od zgledov: vse od staršev do vrstnikov in medijev.

In še druga plat medalje, Martinina srednja hči pa ne sprejme takoj njenih vzgojnih prijemov glede učenja različnosti in različnih ljubezni, njena reakcija pa je takšna:

»Najine pogovore ves čas poslušam tudi srednja hči. In ko sem razlagala o tem, kako se včasih ženska pač zaljubi v žensko, se je hihitala in to ji je bilo strašno smešno in čudno. V njeni mali glavici je družina pač skupnost atija, mamice in otrok. Ona se zaljublja v fantke in moške risane junake. Zanja je tako najbolj naravno. Da bo doжела, da ne čutijo vsi tako kot ona, bo morala še malo odrasti« (Rozalija).

Glede na izkušnje staršev iz foruma sem prišla do ugotovitve, da je pomembno, še bolj kot si mislimo, da se otroke čim prej začne vzgajati v duhu tolerance in različnosti med nami na vseh nivojih. Njena srednja hčerka je na primer že nekaj let starejša, in zdaj ravno tako kot mlajša hči, prvič poslušam o tem, da se lahko imajo rade med sabo tudi ženske. In je že očitno pod različnimi vplivi, ker tega ne sprejema na isti sprejemajoč način, kakor mlajša. Morda je to tudi povezano s tem, da se mlajša hči bolj kot ne ukvarja več ali manj samo s prijateljicami ženskega spola. Tako je pri večini mlajših deklic, toda morda to že nakazuje na možno lezbičnost, ko bo spolno dozorela. V tem primeru ji bo mati, ki razume razlike med ljudmi, saj je tudi sama »drugačna« v veliko oporo, in tudi če ni ali ne bo lezbijka, isto velja za srednjo hči, bosta samo ogromno pridobile od matere, ki ju uči strpnosti do soljudi.

In potem še nekaj misli iz foruma, na tematiko posebej namenjeno čutenju in reakciji otrok, predvsem na homofobične zmerljivke, ki letijo ali lahko letijo na njih. Boa je napisala, kako je reagirala njena hči, ki je sodeč po izjavah, v enem izmed nižjih razredov osnovne šole:

»Naša ta mala mi je ravno zadnjič zaupala, da je že imela srečanje z malimi agresivneži in da so jo v šoli zafrkavali, da je njena mama lezbijka. Očitno se je to dogajalo že prej, ker je govorila o preteklosti. Bila je žalostna, ker so jo zafrkavali, ni hotela povedati kdo jo je zafrkaval, ni pa ji to zbilozavesti. Ko sem jo nato vprašala, če ona vidi sama sebe kaj drugačno od ostalih je jasno in glasno rekla: NOUP! Priznala pa je, da več ne razlaga kako ona živi skupaj z mamino prijateljico in njenim sinkom. Potrudila sem se razložiti na njenem nivoju kako in kaj je, a je še vedno odločena, da bo ostala na situaciji: pač ne bom povedala. In pa vprašala je, zakaj se nama s partnerko reče, da sva lezbijki. Potem, ko sem jo še vprašala, če ve, da ima lahko rada tisto osebo, ki jo

ona želi imeti rada, me je pogledala in rekla, kaj te govoriš, valda da vem, da je tako»
(Rozalija).

V tem odlomku vidimo, da je deklica doživela vsaj eno zafrkavanje v zvezi s tem, da živi z dvema mamicama. Pokazala je odločnost in se zaveda, da ni nič slabša od otrok, ki imajo raznospolne družine. Toda preventivno ljudem ne bo več razlagala podrobnosti, o strukturi svoje družine. Kar pomeni, da so jo zmerjanja navedla k skrivanju, k samocenzuri. In to psihološko gledano, dolgoročno gledano, ne more dobro vplivati na njo. Je pa dobro, da se sama pri sebi zaveda, da si lahko izbere partnerja ali partnerko na podlagi ljubezni in ne družbenih pritiskov.

In še besede Cherry, Boine partnerke: »Jaz lahko napišem edino to, kar vidijo moje oči in čuti moje srce: najina skoraj 9 letna punčka ima Boo in mene zelo rada in se mi zdi, da do sedaj ni imela problemov v svoji mali glavici s tem, da sva midve obe ženski. Upam, da bo vedno tako. Je pa bila že večkrat žalostna zaradi okolice. Že večkrat je povabila svoje prijatelje k sebi domov, a do sedaj še nihče ni prišel. Predvidevava da zato, ker njihovi starši vedo, da živiva v lezbičnem partnerstvu. Potem pač praznuje rojstne dneve v raznoraznih centrih. Mislim, da se bo z leti druženja z našo punčko tistim otrokom, ki jim bo simpatična, začela homofobija njihovih staršev zdeti absurdna in jo bodo dali (homofobijo) na ignor. Drugače pa se mi zdi, da kjerkoli že smo, najina otroka kakšnih večjih problemov (še) nista začutila. Ogniti se jim sigurno včasih ne bosta mogla in na nama z Boo je, da jima poveva, kaj je v življenju lepo in kaj grdo»
(Rozalija).

Mislim, da je že sama povedala bistvo. In v njenih besedah jaz osebno čutim in berem (vidim) toplino, ki obstaja in živi v njihovi družini, povezanost ter starševsko ljubezen in zaščito otrok iz strani obeh mamic.

7.2.3 Razlike med gejevskimi in lezbičnimi starši ter reprodukcija

Kakšna je razlika med gejevskimi in lezbičnimi starši oziroma pari, ki se odločijo biti skupaj starši svojim otrokom? Oziroma, boljše vprašanje bi bilo, na kak način oba pola redefiniirata družino kot tako nasploh, kakšni so vplivi na heteroseksualne matrice, ki so nekoč imele tendenco prevlade v družbenem kontekstu vsakdanjega družinskega življenja in kako se

gejevsko očetovanje in lezbično materinstvo lahko tudi povezuje, se podpira, nadgrajuje (Švab 2007).

Redefiniranje očetovstva je v veliki meri povezano tudi z lezbičnimi družinami, proces redefiniranja očetovstva pa poteka pod vplivom več dejavnikov: zmanjševanje vpliva družbenih norm na zasebnost, intimnost in kreiranje družinskega življenja, razvoj in dostopnost umetnih reproduktivnih tehnologij ter pravna ureditev te dostopnosti, generično prestrukturiranje zasebnosti, družinska pluralizacija, spremembe v vrednotah glede spolnih vlog in tudi naraščajoče družbeno sprejemanje istospolno usmerjenih, istospolnih partnerstev in družin (Švab 2007).

Pri družinah po izbiri je bistveno to, da se razumevanje binarnosti starševstva razširja še na širša polja (staršev je lahko na primer več kot le dva), nova razmerja se vzpostavljajo med biološkimi in socialnimi starši, med samimi starši in prijatelji, družinske naveze kot take in sorodstvena razmerja se »izbirajo« med prijatelji, ki so ti enako, kakor družina (Švab 2007). Ta razmerja torej posegajo po čisto drugih, a vendar podobnih, toda nekonvencionalnih metodah udružinjenja, udružinjevanja. Pri gejih in lezbijkah pa otroci tudi niso predpogoj družine, družinska razmerja pa se razširjajo, kot rečeno, tudi na prijatelje (Donovan 2000) Kar, menim, da se je razširilo tudi pri hetero družinah, podobne vzorce opazam pri znancih in prijateljih, ki se podobno s tesnimi čustvenimi vezmi povezujejo tudi s prijatelji, v smislu družinskih vezi. Toda mislim, da je to pri heteroseksualnih družinah večinoma manj poudarjeno in še vseeno manj pogosto, toda se vendarle čuti vpliv redefinicij družine, ki jo revolucionarno že desetletja izvajajo geji in lezbijke.

Očetovska vloga kot taka, pa se na splošno precej redefinira in spreminja pri lezbičnih družinah. In nasprotniki lezbičnih družin trdijo, da se očetovska vloga tako zanika in ukinja, kar ne vpliva dobro na otroka, pa v resnici ne gre za ožjenje te vloge, temveč se ta enostavno redefinira, v določenih lezbičnih družinah se vloga očeta celo simbolno širi in ne oži ali ukinja (Švab 2007). Kajti kot vemo, je lahko vloga v tradicionalni nuklearni družini zelo pogojena z njegovo odsotnostjo, tako fizično, kakor tudi čustveno.

Pri lezbičnih družinah, ki se odločijo, da bo oče ostal del otrokovega življenja, pa je ta vloga popolnoma nasprotna, kakor bi jo oče imel v nuklearni družini, v smislu da se ga postavlja v vlogo tistega, ki služi denar. Namreč, tukaj gre lahko za več različnih variant. Če se partnerki odločita za umetno osemenitev s pomočjo reproduktivnih tehnologij, potem je ponavadi oče

neznan in ni vključen v otrokovo življenje, saj je tako tudi po zakonih in pravilnikih semenskih bank, ponavadi. Ponekod pa obstaja možnost za otroka, da kljub vsemu, ko dopolni 18 let, lahko pridobi podatke o svojem biološkem očetu. Potem je naslednja možnost ta, da se ženska oplodi sama, doma, s pomočjo prijatelja ali neke osebe, ki donira spermo. To je v veliko primerih prijatelj bodoče matere oziroma para, in v tem primeru je možnih nadaljnjih nekaj možnosti. Ali se odločijo, da bo oče enakomerno in enakovredno vključen v otrokovo življenje, skrb zanj, tako psihološko, kakor materialno. Ali pa, se oče po donaciji popolnoma odmakne in pusti paru, da sami vzgajata in skrbita za otroke. S tem, da biološki oče podpiše izjavo ali nekakšno pogodbo, da se odreka vsem pravicam do otroka. Nekateri se potem odločijo, da bo vseeno ostal v življenju otroka kot nekakšen stric ali prijatelj, drugi pa se zmenijo, da ga bo lahko otrok nekoč spoznal, če ga bo sam želel ali če ga bo zanimalo, kdo on je.

Potem je tudi možna opcija, da se lezbični par zmeni z drugim gejevskim parom ali s posameznikom gejem, da bodo skupaj imeli in vzgajali otroka, kot razširjena družina z več starši, dvema materama in dvema otrokoma. Za katero možnost se odloči dotični par ali trio ali najmanj štirje ljudje, ki se odločijo skupaj starševati, je odvisno od posameznikovih želja, idej o tem, kaj je družina ter od države v kateri prebiva in njenih zakonskih možnostih ter tudi od dostopa do reprodukcijskih tehnologij, na splošno za ljudi ter predvsem za lezbijke in ali samske ženske.

Pomeni starševstva in očetovstva se torej premeščajo, Donovan pa identificira tri take vidike premeščanj: razločevanje med biološkim in socialnim starševstvom, ločitev starševanja od prevladujočih socialnih pomenov spola, ločitev materinjenja in očetovanja od ideje skupnega prebivališča (Donovan 2000). Torej, kar se tiče tega, če je oče znan ali ni, to pa je odvisno od kulturnih in socialnih vplivov ter subjektivne odločitve lezbičnih parov.

Poglejmo si nekaj misli v zvezi s tem, ki so jih podale članice in člani foruma Rozalija. Saby pravi: »OK, vzemimo hipotetično- na kakšne težave lahko naletiš? Ali bi iskali v prijateljskem krogu (očeta oz. darovalca op.a.)? Tu se mi postavlja vprašanje Oče ali Doner? Če je v prijateljskem krogu dvomim, da lahko ostane »nevtralen« saj bo otroka neprestano srečeval. Kaj, če se pojavi nekega dne pred vrati in ga hoče za svojega? Si predstavljaš bitko za tega otroka in (v naši družbi) neenakopraven položaj lezbičnih družin napram ostalim. Na čigavo stran se postavi sodnik« (Rozalija)? Tudi zaradi takih možnih scenarijev je več kot

potrebno, da se končno uredi pravna praznina, ki zeva še trenutno na področju istospolnih družin. V pravo smer nakazuje predlog novega družinskega zakonika, če bo le ta sprejet.

»Ali bi preprosto stopili do nekoga, ki vam je všeč, ne glede na to v kakšnih osebnih stikih sta ali nista? Očeta svojega otroka ne izbiraš po tem, ali ti je nekdo vizualno všeč, kajne? Všeč ti mora biti karakterno. Ker hočeš vedet, kakšen bo vsaj približno tvoj otrok kot mešanica tvojih in njegovih genov« (Rozalija).

»Ali bi morda dali oglas? Tega bi se verjetno najbolj bala. Kaj pa vem, kdo se nahaja za sosednjim ekranom. Kaj ti torej preostane? In še eno vprašanje - hetero ali gej« (Rozalija)? Nadalje udeleženci o tem razpravljajo, razvila se je živahna debata, ko nekateri menijo, da je boljše, da je darovalec heteroseksualno usmerjen, saj bo potemtakem po vsej verjetnosti imel nekoč svoje otroke, in mu ne bi padlo na pamet, da bi želel otroka, za katerega je doniral seme, odvzeti materi.

Drugi spet menijo, da spolna usmerjenost nima nobene veze s kriteriji na podlagi katerih boš izbral bodočega darovalca. Poudarek bi naj bil na karakterju, njegovih lastnostih, izgledu, zdravju, simpatičnosti (Rozalija). Nekateri udeleženci pogovora menijo, da gre za enkratni poslovni dogovor. To pokomentira Martina z naslednjimi besedami: »Spet bom silno pametna, ampak nekaj takšnega lahko izjavi samo nekdo, ki res nima svojih otrok in ne pozna silnih emocij, ki se v človeku ob tem porajajo. Mogoče nekatere ženske donorja res tako vidijo, ampak zelo dvomim, da so v večini. Ko se odločiš za znanega donorja, se ne odločiš na podlagi poslovnih interesov, ampak ker se ti nek človek zdi »dovolj dober«, torej ga ocenjuješ - po intelektu, naravi, izgledu« (Rozalija).

»Definitivno mora zadostiti tvojim strogim kriterijem, se izkazati v tvojih očeh. Drugače bi prosila za spermo prvega klošarja, ki bi ga srečala na cesti. Če pa nisi na nek platonični način fascinirana z njim ali zaljubljena vanj, ga že ne boš prosila. Čisto človeško se mi zdi tudi, da od donorja v nekem pogledu (čeprav podzavestno in nehote) tudi pričakuješ, da se bo zaljubil v otroka, saj si ti kot mama zaljubljena vanj in se ti skoraj zdi nemogoče, da se ne bi vanj zaljubil vsakdo, posebej njegov biološki oče. Ampak moški (strejt in homo) v povprečju gledajo na to nekoliko drugače kot ženske« (Rozalija).

Torej, večinsko mnenje, ki na forumu prevladuje je, da četudi bi bil donator otroku neznan, bi pa same ga želele poznati. A možne so tudi različne komplikacije, kot Martina še doda:

»Ampak povprečna strejt ženska se odloča imeti otroka z nekim moškim zato, ker smatra, da bo ta moški skrbel zanjo in njenega otroka, od moškega pričakuje, da bo otroka ljubil enako kot ona in se bo počutila popolnoma izdano, če bi njen moški imel otroka s kakšno drugo žensko. Če moški ne zavrne prošnje, da bi bil neki lezbični prijateljici donor, se bo ženska zavedla, da njen pogled na potomstvo ni enak kot partnerjev, začela se bo spraševati o partnerjevih čustvih do njunih otrok in to lahko povsem uniči njuno zvezo» (Rozalija).

»Za večino strejt žensk možev darovanje sperme niti slučajno ni enkratni poslovni transfer, ampak v večini primerov izdaja njenih družinskih vrednot. Moje stališče je, da ne glede na željo po otroku, nobena ženska nima pravice niti teoretično ogroziti nobene zveze. Vsaki lezbijki, ki razmišlja, da bi svojega strejt frenda prosila za donorstvo, polagam na srce, naj se najprej posvetuje z njegovo partnerko in izve njene poglede na celotno zadevo, še preden k svojemu prijatelju/znancu pride s takšno prošnjo« (Rozalija).

Tukaj je problematizirala prošnjo lezbijke oziroma katerekoli ženske ali para, ki svojega hetero prijatelja poprosila za donacijo sperme. Meni, da ta prošnja sega preko mnenja in želja dotičnega prijatelja, saj mu potencialno lahko tudi uniči zvezo, ki jo, če jo ima, sama menim, da je v podobnih razmerah možno, da mu lahko zakomplicira tudi bodočo vezo, čeprav bi bil trenutno, med donacijo, samski. Tako je verjetno rešitev takšna, da se naj dobro premisli, koga se bo vprašalo za donacijo ter ali je dejansko bolje, da je donator, nekdo ki ga poznaš, ali ne, tako za vse vpletene strani, z otroci vred.

In še mnenje Muce: Zame je bil donator resnično samo donator moške spolne celice. Zame je zadeva zaključena. Otrok pa je samo moj (oz. najin z ženo). Kar pa se tiče genetike, pa vem ravno toliko o tem, da se ne gre ravno zanašati na te stvari« (Rozalija).

Ona na preprost in dober način pove, da lahko izbiraš bodočega darovalca še tako natančno in skrbno, pa v bistvu, vsaj kar se tiče genetike, nimaš nobenih garancij. In morda še pove med vrsticami to, da bolj kot se komplicira, bolj se lahko zaplete. Toda menim obenem, da je bistveno, da se pretehta vse možne možnosti in načine pri iskanju darovalca in spočetju otroka, saj je treba imeti kolikor se le da optimalne pogoje. Ki jih opiše tudi Edvard: »Ne glede na vse moraliste, politike, skrbnike etike, dohtarje in tiste, ki bi novo življenje spočeli samo, če je vse tako idealno, da je že osladno pocukrano, je s človeške plati bistveno samo, da

se tisti, ki otroka želi spočeti in potem tudi prevzeti skrb zanj, v sebi trdno zaveže, da bo to res izpeljal do konca in s celim srcem (Rozalija).

Da se za spočetje odločata oba, pa četudi je eden doner/ka samo posredno (v primeru npr. anonimnega darovanja). V primeru znanega darovalca, se je treba držati dogovora. Da se ob taki odločitvi upošteva kljub temu tudi objektivne omejitve, toleranca do ostalih in posledice. Npr. ni fer, da si privoščimo otroke, ki jih ne moremo vzdrževati (Rozalija). Edvard je kr dobro povzel vse, kar bi lahko v zvezi s tem še dodali. Seveda še obstaja ogromno različnih mnenj in tudi izkušenj slovenskih družin, kakor tudi parov oziroma družin, ki še nimajo otrok, pa si za njih prizadevajo. Meni se je zdelo pa pomembno, da naredim nek presek določenih slovenskih mnenj posameznikov, ki se o tem pogovarjajo na forumu Rozalija, ki je odličen vir informacij tako za starše, kakor za bodoče starše in druge, ki raziskujejo vse te vidike gejevskega in lezbičnega udruživanja.

Po drugi strani, pa gre seveda tudi za gejevske pare, ki si želijo samostojno imeti otroka. O tem in načrtih njega in njegovega partnerja več pove Neron: »Seveda sva razmišljala tudi o tem in ostalih manj konvencionalnih starševstvih, vendar jih nekako nisva mogla vklopiti v najin življenjski stil oz. v najine življenjske načrte, ki vključujejo tudi možnost selitve v tujino. Če pa imaš še osebnost controlfreaka ,potem pa so sploh težave. Že tako se dva, ki živita kot par včasih težko sporazumeta o najboljši vzgoji, kaj šele pri deljenem starševstvu, ko so vpleteni trije/štirje« (Rozalija).

»Drugače pa zgodba z nadomestno materjo verjetno niti ni tako zapletena kot se sliši. Važna je odločitev, potem je vse lahko, če veš za kaj je treba garat. Sploh če je to tvoj otrok. Nadomestno materinstvo, vsaj pot kot sva jo midva izbrala, je do sedaj tekla dokaj brez težav. Od prvega stika s kliniko in kasneje odvetnikom v Indiji je minilo nekaj tednov. Našla sva nadomestno mamo, ki bo pripravljena za IVF oz. prenos embrijev konec decembra in potem imava vsaj 50% možnosti, da bo nosečnost uspešna in donošen otrok, bi se rodil kakih 14 mesecev po najinem prvem stiku s kliniko, ki nama je pomagala poiskati nadomestno mamo, po mojem nič več kot kakšen hetero par po naravni poti« (Rozalija).

»Ja seveda se z rojstvom zadeve nikakor ne končajo in predvsem boj za starševske pravice se s tem šele začne. Je pa trenutno tako, da je bo otrok zagotovo dobil slovensko državljanstvo, če ne drugače z začasnim vpisom samo enega IP v slovensko matično knjigo. Saj se premika

in verjamem, da bodo tudi starševske pravice za LGBT družine enkrat urejene« (Rozalija). Neron in njegov partner se torej trudita, da postaneta starša preko poti, ki vključuje nadomestno mater ter darovalko jajčeca. To je ena izmed poti, ki jih lahko izberejo gejevski pari. Druga je na primer posvojitve, a se stežka prebijejo skozi različna sita in ovire, predvsem v Sloveniji, kjer niti ni pretirano dosti otrok, ki bi potrebovali posvojitve, je pa zato ogromno parov, ki čakajo na njih. Tako je druga možnost v zvezi s tem mednarodna posvojitve, ki pa je dolgotrajen, birokratski postopek, ki tudi ne garantira uspeha.

Naslednja možnost pa je sostarševanje z lezbičnim parom ali posameznico. Toliko o možnostih kako postati starš za gejevske pare. Kakšni pa so novi pomeni, ki jih s svojim starševanjem in razbijanjem heteroseksualne matrice, prinašajo novodobni gejevski očetje? Gejevski moški, ki so tudi očetje, premikajo meje v glavah ljudi v zvezi s konvencionalnimi definicijami moškosti, očetovstva in dominantnih spolnih in seksualnih norm same gejevske kulture. Moški, enako ali podobno seveda geji, niso vzgajani ponavadi tako, da bi vedeli, kako se skrbi za otroka, se ga neguje ipd. Obenem se ne morejo zanesti na ženske, da bodo to storile namesto njih, kajti ženske seveda niso njihovi primarni objekti poželenja.

Zaradi vseh teh začetnih ovir, socialnih in bioloških ter, predvsem zakonskih, iščejo geji po svetu svoje starševske možnosti predvsem preko poti posvojitve in rejništva otrok. In, kolikor se že širši slovenski prostor počasi odpira za ideje istospolnega starševstva, dveh mam ali dveh očetov, je slednje še vedno izredni tabu. Kajti, če imajo nasprotniki istospolnih družin v glavi lažje dve ženski, ki skupaj vzgajata otroka, se jim zdi docela »nenaravno«, da bi to počela dva moška. To se verjetno povezuje z biološkimi omejitvami dveh moških, ki bi želela skupaj imeti otroka.

Ravno tako se žensko kot objekt vedno povezuje z materinskimi, starševskimi čustvi in smislom za skrb in nego, moške pa, ne glede na metroseksualizacijo, v veliko tradicionalnih okoljih in okoljih, ki so tudi dokaj urbana, še vedno z »jamskimi in lovskimi zvijačami jamskega človeka«. Vsekakor pa se moškega ne povezuje z reprodukcijo v smislu rojevanja ali skrbi za otroka, ki naj bo primarno materina skrb.

Tako se bojim, da se bo še ledina morala globoko zaorati, da se bodo premaknile meje v glavah ljudi. Toda, nekje se vedno najdejo pionirji. Tako po raziskavah in branjih foruma in različnih člankov, strokovnih in medijskih, sama vem za dva gejevska para, ki si prizadevata priti do otroka. Eni družini je že uspelo, ki še pa mora dokončno urediti papirje za svojo

hčerko v Sloveniji, drug par je v fazi iskanja jajčeca za nadomestno mater, s katero so vse že dogovorjeni. Torej, če je istospolno starševstvo za nekatere klerike in druge »moralne« avtoritete v Sloveniji še vedno nemoralno, grešno, je pa gejevsko očetovstvo »nezaslišano«. Podira namreč zadnje meje in branike heteroseksualne matrice razmnoževanja in stebre nuklearne heteroseksualne družine, v kolikor še ta dandanes sploh obstaja. Samo upamo lahko, da bo sreča (in zakoni) na strani pogumnih gejevskih očetov in lezbičnih mamic, pionirjev in pionirk, ki se trudijo, precedenčno, zase, ampak tudi za ostale, ki jim sledi(m)jo.

7.2.4 Mama in mama: poimenovanje staršev

Na forumu se je razvila tudi živahna debata o tem, kako otroci kličejo oba svoja starša. To je zelo relevantno vprašanje, saj so zanimive rešitve, ki so jih starši našli v praksi. Ravno tako pa se že zaradi imena samega lahko proizvede razlika med npr. mamama ali očetoma, in glede na izjave sodelujočih v razpravi foruma, se večina trudi, da bi tudi s pomočjo načina, na kateri ju kličejo otroci, preprečili razlike med biološkim in socialnim staršem, v smislu čim večje enakovrednosti obeh staršev, tako iz svoje starševske strani, kakor iz strani dojemanja otrok in iz vidika avtoritete.

Copatka je tudi opisala svoje dileme v povezavi s poimenovanji iz strani otrok, in kako bi na ta način bili enakovredni s partnerko: »Pri dveh moških je to lažje, saj obstaja več poimenovanj v slovenščini, pri "mami" so si pa vse tako podobne. Rada bi, da je razlika med mamama čim manjša in bi jo rada uvedla z enakim poimenovanjem. Nekako pa mi trenutno ne leži poimenovanje z imeni (Rozalija 2008).

Kraljica je opisala svojo izkušnjo: »Pri nas smo začeli s strogo delitvijo, ena mami in druga po imenu, potem pa so se prehodi začeli mehčati in se na mami odzivava obe, čeprav otrok misli običajno s tem eno, potem pa zaradi jasnosti pribije mami plus ime (Rozalija 2008). Tako imajo torej družine različne sisteme in variacije imen, ki jih uporabljajo. Nekateri na forumu pa menijo, da lahko s tem, ko se eno mamo kliče po imenu in drugo mama, pokažeš razliko v smislu, da je naziv mama bolj topel, kaže na večjo bližino, češ kot da se je treba do naziva »mama« šele prebiti. Zato nekateri menijo, da je treba obe od začetka klicati mama: »Če začneš z imenom, se moraš do mame šele priboriti, zato je verjetno boljše za odnos z otrokom, avtoriteto, prevzetje odgovornosti in še kaj, da si mama in pika,« pravi Kraljica

(Rozalija 2008). Nekateri pa si izmislijo »naziv« ene od mater, ponavadi socialne. Npr. izvemo, da v eni družini je biološka mama mami, socialna pa nani. Tukaj se postavi vrsta vprašanj. Besedi sta si sicer podobni, lahko jima pridamo tak ali drugačen pomen, arbitrarno, kakor velja za vse besede in njih pomene. Toda beseda mama ima neki naboj in asociacije ter pomene, ki smo jih ji dodali skozi zgodovino, stoletja. Nani pa je na novo izmišljeno ime, beseda za drugo mamo, v tej specifični družini. In tukaj se postavi vprašanje, ali lahko družina izumi sama svojo semantiko, prida pomene vlogam in njihovim imenom, ki jih na novo ustvari za le njih? Poskušajmo na to odgovoriti s pomočjo primera iz foruma Rozalija.

Kraljica je povedala, da ji sin zadnje čase namenoma poudarjeno reče mami, da bi pokazal, da ve, da je tudi ona njegova mama (poleg biološke). Copatka je komentirala takole: »To pomeni, da je dojel koncept "mami", ne da bi ga kdo posebej učil v tej smeri! Kar potrjuje, da JE razlika med poimenovanjem, sicer ga mali ne bi spremenil v teh letih, kajti prej te je klical drugače; hkrati pa ta razlika ni zacementirana in nespremenljiva in tako zelo delujoča, da bi determinirala vedenje otroka. Še vedno pa ne moremo točno vedeti, kaj je tisto, da si zdaj »postala mama« (Rozalija 2009).

In na to je na svoj način odgovorila naslednja sogovornica v debati, Boa (socialna mati), ki je povedala: »Mi je jasno, da je sinku povsem vseeno kako me bo poklical, ve kje je moje mesto pri njemu. On dobro ve, da bom zanj storila vse, mu dala vse kar bom lahko, a prekleto dobro ve kdo je mama. Ne glede na to, da tudi njo velikokrat pokliče po imenu in ne kot mami (biološko mater). No v glavnem to z imeni in nazivi menim, da je samo formalnost, ki otroku ne nakazuje nikakršnega stališča do celote in vprašanje avtoritete« (Rozalija 2008).

Meni tudi da pravzaprav tudi v mešanem zakonu nista oba starša celota zaradi različnega naziva temveč ker sta različna človeka, ki pri otroku igrata različni vlogi. Imena mati in oče pa sta pač definirani že mnoga leta in s tem pač ukoreninjeni v naše glave in asociacije. Saj če bi se od nekdanj oba starša imenovala preprosto starš ena in starš dva (seveda nam je to sedaj hecno in absurdno), ta debata ne bi bila potrebna (Rozalija 2008).

In tukaj se, po mojem mnenju skriva srž začete debate in vprašanj, ki smo jih odprli. V bistvu ne more in nima semantika najvažnejše vloge pri poimenovanjih in čustvenih nalepkah, ki se držijo nekega imena, naziva. Saj vemo, da gre vedno za arbitrarne pomene pridane imenom. In gre za to, da smo tako vajeni matrice oče versus mati v paru in družini, da družba ni (vsaj

pri nas še ne, v slovenščini) razvila pravih besed za primer istospolnih družin, za poimenovanje staršev. In podobno kot je sama heteroseksualna nuklearna družina prikazana kot temelj ali osnova ali edina »prava družina, podobno velja potemtakem za nazive, ki izhajajo iz nje, za ime obeh staršev. Oče in mati imamo torej vsi ozaveščeno kot poimenovalno matrico, kot edino tako, toda kot rečeno, vse je arbitrarno. Zato menim, da se bodo s prakso (in so tudi se že, v tujini in pri nas) obenem razvili tudi izrazi, imena s katerimi se bo poimenovalo starša v istospolni družini, verjetno se bodo kot pri heteroseksualnih družinah vzpostavili sčasoma neki bolj pogosti izrazi oz. imena, ter tudi taki, ki bodo variirali od družine do družine (kot je v heteroseksualni nuklearni npr. lahko oče in mati, ali ata in mama, ali očka in mami itd etc ali kot je v angleško govorečih državah pri istospolnih družinah npr daddy in father ali mama T in Mama B (začetnice imen poleg mame).

7.3 Povzetek in glavne ugotovitve analize foruma

S pomočjo analize foruma Rozalija sem torej identificirala glavne tematike in vsebine, ki so se pojavile tokom pogovorov udeležencev foruma. Tematike ki sem jih poglobljeje analizirala so bile: moralno etični vidiki glbt starševstva, oploditve z znanim donatorjem, oploditve z neznanim donatorjem, nadomestno materinstvo, otrok in vzgoja ter poimenovanje staršev iz strani otrok. Tako lahko s pomočjo analiziranih vsebin identificiram glavne forme diskriminacije glbt družin, ki so tesno povezane z že naštetimi tematikami.

Glbt družine so v družbi nevidne in spregledane, na splošno in predvsem v pravnem smislu. Posledice pa čutijo družine v svojem vsakodnevnem življenju. Posledice pravzaprav že čutijo posamezniki, ki še nimajo otrok, v obliki avtohomofobije, ki se kaže na način, da sami menijo, da bi bilo sebično od njih, če bi imeli otroka. Nadalje čutijo ljudje posledice posamezniki in pari, ki bi želeli posvojiti otroka. Kar pri nas, zaenkrat, še ni mogoče za istospolne partnerje. Je pa del predloga novega družinskega zakonika. Nadalje čutijo posledice otroci, ki že živijo v istospolnih družinah. Kar je najpomembnejše in predvsem zaradi otrok je potrebno izboljšati pravni položaj gejevskih in lezbičnih družin, kajti zaenkrat so tudi njihovi otroci, ne samo geji in lezbijke, drugorazredni državljani.

Podobne teme se dotikajo moralno etičnih vidikov glbt starševstva. Tukaj bi lahko tudi govorili o gejih in lezbijkah, ki menijo, da bi bilo sebično od njih, da se odločijo za otroka, saj

»družba« na to še ni pripravljena, in bi zato otrok preveč na tem svetu trpel, zaradi svojih istospolnih staršev. Gejevske in lezbične družine se borijo s popularno stigmo »nenaravnosti«, ki je na nanje nalepljena zaradi biološke nezmožnosti dveh partnerjev istega spola, da zaplodita in donosita otroka. In to je osnova in glavnina od koder črpajo svoje argumente nasprotniki glbt družin. S tem pa odrekajo pravice otrokom, ki že živijo v družinah s staršema istega spola. S svojimi argumenti delajo glbt družine nevidne, češ kot da ne obstajajo in, kakor da mora nekdo poklican za to šele komaj dovoliti, da bi geji in lezbijke imeli družine z otroci. Realnost pa kaže na to, da tudi v Sloveniji živi okoli sto istospolnih družin, ki se jim kratijo osnovne socialne pravice.

Pri oploditvah sem ugotovila, da se družine znajdejo vsaka na svoj način. Kar je potrebno, glede na to, da pri nas za samske ženske ali istospolne pare OBMP ni zakonsko dovoljena. Nekateri gredo na oploditev v tujino, nekateri poskušajo z mednarodnimi posvojitvami, spet drugi si pomagajo s pomočjo tujine in surogatnih mater. Pomembno pa bo še najbolj to, kako bodo urejeni papirji teh otrok in starševske pravice istospolnih partnerjev v Sloveniji.

Pri poimenovanju staršev iz strani otrok pa je semantika ni bistvena, temveč odnos obeh staršev do otrok in obratno. Družine pa same skozi prakso in čas razvijajo svoje načine in svoja poimenovanja, ki so odvisna tudi od tega ali gre za istospolno družino, ko sta oba partnerja skupaj od oploditve naprej, ali ko gre za primer, ko oseba že ima otroka, njima pa se pridruži še drug partner, starš. In tudi z »nazivi« za istospolne starše, se bo lažje razbil milni mehurček binarnih oblik starševanja v obliki oče in mati, kot edine možne in »prave« družine.

8 Raziskava gejevske in lezbične subkulture v Ljubljani

Sedaj pa pogledjmo nekaj izjav glbt posameznikov, ki so odgovarjali na anketo, ki je služila za namene raziskovalne naloge, ki sem jo s kolegi iz kulturološke katedre naredila na temo lezbične in gejevske subkulture v Ljubljani. Raziskavo smo delali v obdobju petih mesecev od januarja in do maja leta 2006. Narejena je bila pod mentorstvom dr. Franeta Adama in asistentke Tine Draščič. Njen namen je bil preverjanje stanja in preučevanje dogajanja v študentskem klubu K4, Tiffany ter Monokel v Metelkova mestu. Še preden smo se osredotočili na mikro raven, se pravi dogajanju v zgoraj omenjenima prostoroma, smo v našem procesu nekaj prostora namenili samemu gejevskemu in lezbičnemu gibanju v Sloveniji, njegovim ciljem in posledicam, ki jih je prineslo v družbeno sfero. Opravili smo tudi intervjuje z 10 posamezniki in posameznicami, kjer smo jih spraševali tudi o njihovih mnenjih in izkušnjah v povezavi z osnovanjem družine. Pogovarjali smo se s 5 ženskami in 5 moškimi posamezniki, vsi so bili iz Ljubljane, stari od 20 do 27 let.

Poglejmo odgovore respondentov, ki se tičejo glbt družin:

- Kje se (če se) pojavijo problemi zaradi spolne usmerjenosti?

»Pojavijo se v vsakdanjem življenju v najbolj trivialnih situacijah – kadar nanese pogovor na partnerstvo, družino ipd. Problemi se najbrž pojavijo takoj, ko okolje ni naklonjeno homoseksualnosti.«

Izjava, da se problemi pojavijo takoj, ko okolje ni naklonjeno homoseksualnosti, pove veliko in obenem nič. Katero okolje je to, kakšni ljudje v njem prebivajo in zakaj ni naklonjeno homoseksualnosti? Ker gre seveda za homofobično okolje netolerantnih (iz keregakoli razloga že) ljudi. In najbolj se zatakne pri pogovorih o partnerstvih in družini. Kadarkoli se omenja otroke, v povezavi z istospolnimi partnerji, lahko pride do dodatnih pomislekov, tudi ljudi, ki se imajo za zelo liberalne posameznike. V smislu, podpiram istospolne pare in vse pravice, pri otrokih pa nisem prepričan, prepričana, otrokom se ne sme škoditi, dokler ne bo vse raziskano in potrjeno, da jim istospolni starši ne bi bili v škodo. Približno takšni so ponavadi »argumenti« samoizvoljenih odločevalcev človeških usod.

- Kako gledate na vprašanje enakih pravic heteroseksualcev in homoseksualcev (zakonska zveza, posvojitve otrok ...)?

»Ja pravice definitivno niso niti približno enake, tudi ta zakon, ki pravi, da se lahko istospolni pari registrirajo, je samo farsa, saj partnerjema ne daje nobenih socialnih in drugih pravic, ki jih avtomatsko dobijo pari, ki so hetero in se poročijo. Še če eden izmed partnerjev zboli, ga njegov partner po zakonu nima pravice obiskati v bolnišnici. Tudi posvojitve še niso dovoljene in glede na to v kakšni državi živimo, še dolgo, dolgo časa ne bodo.«

Pri tem respondentu se kaže mnenje, da meni, da še dolgo v Sloveniji ne bodo možne posvojitve otrok za gejevske ali lezbične pare. To potrdi s tezo, da niso niti urejene pravice ljudi glede partnerskih skupnosti in registracije, kaj šele pri družinskih razmerjih do otrok in do posvojitvev. In to meni, je dokaz, da se pri nas še lep čas ne bo nič premaknilo.

»Vsi imamo po zakonu in morali enake pravice. Nihče pa ne sme biti prikrajšan za nič. Zakonska zveza je odločitev posameznika in za to ne rabimo dovoljenja družbe. Enako velja za otroke.«

Tukaj je spet razvidna absolutna samozavest respondenta, ki ne odstopa od svojih pravic niti za milimeter, saj se jih očitno v celoti zaveda.

»Zakonska zveza mora biti enakopravna heteroseksualni, kar se pa tiče otrok bi pa po mojem mnenju počakali s posvojitvami vsaj še nekaj let.«

Po drugi strani je tukaj primer respondenta, ki postavi neko mejo pri svojih pravicah, postavi jo ob bok otrok oziroma posvojitvev. Kaže se torej določena stopnja avtohomofobije, ki je odraz vpliva prikrito homofobično naravnane družbe in prikritega sovražnega govora, ki se v namen reproduciranja homofobije in utrjevanja umetnega »naravnega in edinega »pravilnega družbenega reda in spolne hierarhije, širi med določenimi posamezniki glbt skupnosti.

Kar lahko potegnemo iz zgornjih odgovorov vse kaže na to, da smo v Sloveniji, kar se tiče urejevanja pravnih in družbenih razmerij istospolnih družin, v neke vrste tranziciji. V vmesnem obdobju, ko se je javnost začela mnogo bolj zavedati samega obstoja gejevskih in lezbičnih družin, kar je seveda samo začetek, toda osnova za uvod v ureditev razmer za istospolne družine. Po drugi strani so ljudje še vedno vpeti v tradicionalne patriarhalne vzorce, tudi sami geji in lezbijke, kar ni čudno, saj je večina populacije, ne glede na svojo lastno spolno usmerjenost, bila vzgojena v družini ki je ali daje vtis nuklearne, heteroseksualne družine. Na to ugotovitev me je navedel odgovor respondenta, ki meni da bi morali sicer biti vsi enakopravni, toda da bi morali vsaj nekaj let še počakati s posvojitvami

otrok. Ta odgovor lahko sicer ali nakazuje na avtohomofobijo zaradi vpetosti v heteronormativne vzorce družbe ali na dejansko zaskrbljenost respondenta, ki meni, da bi bilo otroku zaenkrat pretežko odraščati v istospolni družini. Toda to so samo moja ugibanja.

Nič od tega pa ne spremeni dejstva, da je država sama dolžna urediti enakopravne pogoje vsem državljanom. V nekaterih primerih je dobro počakati na to, da je večinska populacija pro nekemu vprašanju, v nekaterih primerih, kar sem prepričana, da je tudi ta, ki se tiče pravne ureditve družinskih razmerij istospolnih družin, pa je potrebno, da zakonodajalec z zakonom zagotovi enake pravice vsem oblikam družin, ne glede na mnenje večinske populacije. Kajti gre seveda za vprašanje določene manjšine, glbt družin, o kateri ne more in ne sme odločati večina, zaradi nevarnosti, da se demokracija sprevrže v tiranijo večine.

Prav tako sem iz odgovorov respondentov ugotovila, da se pa kot geji ali lezbijke vseeno, eni manj drugi bolj, zavedajo tega, da so upravičeni do enake obravnave na vseh področjih svojega življenja. S predlogom novega družinskega zakonika se pravna ureditev za istospolne družine približuje cilju: to je enakim pravicam vseh družin in enaki obravnavi otrok in staršev ter razmerij med njimi, ne glede na obliko družine.

9 Sklep

V celotni nalogi sem se ukvarjala s triado: sovražni govor, gejevske in lezbične družine, heteronormativnost. In kar sem ugotovila je predvsem to, da ti trije elementi tvorijo krog, ki je zaenkrat več ali manj neprekinjen, in vsak del njega se hrani na nek način od drugega. Akterji, ki so čuvaji heteronormativnih idej in tradicionalnih oblik družine si pomagajo s sovražnim govorom (prikritim ali neprikritim), da bi zatrli kakšnekoli pravice gejevskih in lezbičnih družin. Sam sovražni govor se reproducira s pomočjo heteroseksualizacije na vsakem našem koraku, gejevske in lezbične družine pa čutijo pritisk prav tega sovražnega govora in skušajo preživeti navkljub vsemu temu in dejstvu, da jih ti čuvaji vidijo oziroma označujejo kot »nenaravne« družine. »Nenaravnost«, tako je, je še dodatna spremenljivka, ki, kot sem ugotovila, je tista, ki je glavni motor sovražnega govora. Na nek način ga legitimira, ko prihaja iz ust pravičnežev, ki istospolne družine potiskajo v predal, ki se mu reče: to je trden dokaz, da niso »naravni«, »normalni«, saj se ne morejo po »naravni« poti razmnoževati. In nekateri bi še dodali: očitno je potem to greh, saj če ne bi bil, bi se lahko (bi jim Bog dal možnost razmnoževanja, po »naravni« poti). Tako da potem vse sloni na predpostavki, da je razmnoževanje človeške vrste edini namen človeka, ki se je rodil v ta svet, to naj bo glavni in »naravni« motiv vsega njegovega delovanja. Ob tem se vprašam, od kod jim takšne ideje in podatki. In skozi zgodovinski pregled sprejemanja homoseksualcev v srednjem veku, sem se vsaj približno približala idejam in premikom skozi stoletja, ki so posledično vplivala na širjenje sovraštva. In sicer, zaključek je samo en: sovraštvo ne potrebuje mnogo kisika, da razpiha svoj plamen. Se torej hitro in nezadržno širi, ko se ga prižge. Tako je zagorelo zavoljo določenih piscev, ki so sovraštvo širili ter zaradi splošnega pregona vsega tujega in drugačnega iz pretežno katoliških ozemelj. Svojo prvo tezo, ki pravi, da prikriti sovražni govor reproducira heteronormativne vzorce, ki so del začaranega kroga, ki se uporablja za argument, da naša družba še ni pripravljena za glbt družine in da naj zaradi tega geji in lezbijke ne bi bili upravičeni do tega, da imajo otroke, lahko dokažem in še dodam, da so ti hetero vzorci že na trhlih tleh, saj so vse drugo, kakor prevladujoči, in za njihovo reproduciranje je potrebna sila, praktično dobesedno, nasilje, kar kaže k absolutnemu plavanju proti toku, namesto z njim. Borci za človekove pravice in aktivisti pa menim, da bi morali delati predvsem na tem, da temu vzorcu, tej silni reprodukciji ne bodo verjeli (več) tudi sami geji in lezbijke, ki zaradi tega razvijejo ponotranjeno avtohomofobijo, ko se jim zdi, da so hetero družinski vzorci edini pravilni in dobri za otroke, saj jih tako prepričujejo na vsakem koraku, odkar vedo za sebe. Naslednja moja teza pravi, da je za kvaliteto odnosov v

družini in optimalno okolje za zdrav razvoj otroka, najpomembnejši kontekst družine in njena struktura. To sem pokazala skozi celotno diplomsko delo in s pomočjo različnih raziskav ter mnenj strokovnjakov ter tudi praktičnih izkušenj slovenskih glbt staršev, ki potrjujejo, da otrokom, ki se razvijajo in živijo v istospolnih družinah nič ne manjka in, da so pomembnejši kvalitetni odnosi v družinah, kakor pa to koliko članov ta šteje in katerega spola so.

Moja tretja teza, ki pravi, da je prikriti ali odkriti sovražni govor naperjen proti gejevskim in lezbičnim družinam in da rezultira k zakonski nezaščitenosti, ranljivosti in nevidnosti istospolnih družin, prav tako potrjujem. Morda je namen čuvajev heteronormativnih vzorcev zaščita otrok, toda osebno menim, da če to resnično verjamejo, si mečejo pesek v oči ali pa niso dovolj natančno seznanjeni z družinsko situacijo kot obstaja v Sloveniji, z razvejanimi oblikami družin, ki nas obdajajo. Tako je edini rezultat metanja polen pod noge istospolnim družinam dejstvo, da največ posledic trpijo otroci, ki živijo v gejevskih in lezbičnih družinah. In čuvaji tradicije bi tudi to obrnili sebi v prid in rekli, no vidite, istospolne družine dejansko niso dobre za otroke, pogledajte, če pa vendar trpijo v njih, še sami to priznavajo. In takšna poza bi bila, in tudi je, ko se kdaj uporabi kot argument proti istospolnim družinam, eno samo in veliko licemerje in hinavščina, saj so ravno ti čuvaji tisti, ki producirajo neenakost teh družin in njihovih otrok, njihovo zakonsko nezaščitenost. Mi vsi smo namreč ta famozna »družba«, ki še bojda ni pripravljena na takšne družine. Če bi torej si vsi resnično želeli dobro otrokom, bi torej delali na tem, da se različnost med ljudmi sprejema, ne pa razširja napram njim sovražni govor. In še zadnja teza, ki samo zaokroži vse do zdaj povedano, razmišljano, zapisano: V slovenski družbi so seksualni diskurzi organizirani na način, da reproducirajo hierarhijo, kjer so dominantne tradicionalne ter hetero družine, kar je vsiljeno preko serij tekstualnih, pravnih, socialno družbenih in kulturnih praks in na vseh naštetih področjih gejevskim in lezbičnim družinam preti prikriti ali neprikriti sovražni govor. Ta teza je, glede na to da sta potrjeni prejšnji dve, ki sta v bistvu njeni podmnožici, vsekakor potrjena. Skozi celotno diplomsko delo sem pokazala kje vse se vsiljuje dominantno heteronormativnost, na katerih področjih, odkrito, brez problema, celo zakonsko dovoljeno ter prikrito, preko sovražnega govora, ki ni ekspliciten, so pa takšne njegove posledice oziroma rezultati. In ja, slovenska družba je zaenkrat še takšna in takšna in še bo potrebna borba za enakost in privajanje javnosti na različne odtenke mavrice, vključno z oblikami družin seveda, toda nedopustno je, da se dopušča sovražni govor širiti preko šolskih kurikulumov (kar je v zadnjem času sicer bolje), dopuščanja sovražnega govora politikom (brez sankcij in pod

krinko svobode govora), širjenja sovraštva preko medijev in kar je najpomembnejše oziroma najhujše: reproduciranje neenakosti in neenakopravnosti na zakonski podlagi. Kajti vsa ta polja so namreč tista, ki v največji možni meri vplivajo na mnenja ljudi, torej toliko opevane »slovenske družbe«. In kako naj bodo ljudje »pripravljeni« na različnost, na še druge oblike družin, če se jih spodbuja kontra in se niti otroci v šolah ne naučijo dovolj o tem, kako se spoštuje vse ljudi, ki smo si med sabo različni? Edino zdravilo tukaj je, da se nemudoma sankcionira vse možne oblike, prikrite ali neprikrite, sovražnega govora, ne glede na to, kdo jih širi ter kako ali preko česa ter da se v veliko večji meri vključi v zvezi s tem izobraževanje o človekovih pravicah v šole, da se enkrat in za vselej mlade generacije nauči, da pri sovraštvu ne sme in ne more biti nobene tolerance. Ne moreš biti strpen do nekoga, ki je drugačen zaradi barve kože, ampak če je obenem še peder, nočeš več slišati zanj. Ravno tako se mora upoštevati nična toleranca do nasilja, ki izhaja iz homofobije, tako psihičnega kakor fizičnega. Nična toleranca in enakopravnost vseh ljudi, ne glede na karkoli. In vem, da nisem s to ugotovitvijo odkrila tople vode, toda določeni akterji v naši državi se žal obnašajo tako, kakor da nikoli niso niti slišali za kaj podobnega. Kakor da živijo v nekem vzporednem svetu, kjer se določene ljudi pa sme sovražiti. In treba bo enostavno narediti veliki in močan rez in reči dovolj je tega. Kar se v določeni meri dogaja zdaj, ko se je notranja ministrica Kresal s svojo ekipo zavzela za pravice istospolnih družin. In ko bo za vse te družine varno, da se pojavljajo tudi v javnosti in se ne skrivajo zaradi nasilnih groženj, potem bodo tudi bolj vidne, potem bo marsikdo, ki ne ve za njihov obstoj ali se dela, da jih ne vidi, prišel v stik z njimi. In to mislim bo potem tisto, kar bo obrnilo splošno klimo. Kajti vsak, ki bi prišel s kakšno izmed družin v stik in bi še vedno obdržal isto sovražno mnenje proti njim, potem potrebuje ta človek strokovno pomoč, ne potrebujejo je družine. Ničelna toleranca do diskriminacije in nasilja ter vidnost družin je enako upanje za boljšo prihodnost in zdravo okolje otrok, da bodo enkrat zaživel v strpnejši družbi, kjer svobodno zadihamo vsi.

10 Literatura

1. Bercht, Silke. 2006. Nove družine: enake, drugačne, enakopravne. *Ciciban in Cicido - priloga za starše*, 22-25 (25. november).
2. Blažič, Mitja. 2008. Istospolna družina in njene pravice. *Narobe* 5, 5.april. Dostopno prek: <http://www.narobe.si/stevilka-5/pravni-koticek.htm>. (17. junij 2009).
3. Boswell, John. 2005. *Krščanstvo, družbena strpnost in homoseksualnost : geji in lezbijke v Zahodni Evropi od začetka krščanstva do štirinajstega stoletja*. Ljubljana: Škuc.
4. Čačinovič- Vogrinčič, Gabi. 1998. *Psihologija družine: prispevek k razvidnosti družinske skupine*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
5. Donovan, Catherine. 2000. Who needs a father? Negotiating biological fatherhood in british lesbian families using self insemination. *Sexualities* 382: 149-164.
6. Featherstone, B. 2004. *Family Life and Family Support: A feminist Analysis*. New York: Palgrave Macmillan.
7. Giddens, Anthony. 2000. *Preobrazba intimnosti : spolnost, ljubezen in erotika v sodobnih družbah*. Ljubljana: Založba Cf.
8. Golombok, Susan. 2000. *Parenting: what really counts?* London: Routledge.
9. Goluh, Katja, Polona Jaunik, Sašo Stojanov in Anja Vrdlovec. 2006. *Stanje gejevske in lezbične subkulture v klubih k4, Tiffany in Monokel*. Raziskovalna naloga pri predmetu Metode kvalitativne analize. Ljubljana: FDV.
10. Greif, Tatjana. 2002. Otroci drugorazrednih državljanov: istospolne družine v pravu in praksi. *ČKZ* 30 (207-208): 109- 132.
11. Haines, Erica in Debra K.Weiner. 2000. Everybodys got a dad...Issues for lesbian families in the management of donor insemination. *Sociology of health and illness* 22 (4): 477-499.
12. Hicks, Steven. 2005. Is Gay Parenting Bad for Kids? Responding to the 'Very Idea of Difference in Research on Lesbian and Gay Parents. *Sexualities* 8(2): 153-168.
13. *ILGA*. Dostopno prek: <http://ilga.org/> (15. maj 2009).
14. Jaunik, Polona. 2009. Zgodovinska odločitev za istospolne. *7Dni*, 22.julij. Dostopno prek: <http://bam.czp-vecer.si/portali/7dni/v1/default.asp?kaj=2&id=5453234>. (22. julij 2009).
15. Kandare, Mitja. 2008. *Pojem družina ne pomeni vsem enako*. Dostopno prek: <http://www.rtv slo.si/slovenija/pojem-druzina-ne-pomeni-vsem-enako/84344> (25. marec 2009).

16. Klun, Maja. 2009. Socialno starševstvo. *Socialno delo : časopis za teorijo in prakso* 48 (1/3): 39.
17. Kramberger, Škerl Uroš. 2009. Koalicija za več pravic istospolnih parov. *Dnevnik*, 3. julij. Dostopno prek: <http://www.dnevnik.si/novice/slovenija/1042280634> (20. oktober 2009).
18. Kuhar, Roman in Alenka Švab. 2003. *Raziskovanje "skritih" socialnih manjšin: primer raziskave o družinskih in socialnih kontekstih življenja istospolno usmerjenih v Sloveniji. Družbena gibanja in civilna družba danes*. Ljubljana: Slovensko sociološko društvo.
19. --- 2004. *Vsakdanje življenje lezbijk in gejev : preliminarna analiza*. Ljubljana : Mirovni inštitut.
20. --- 2005. *Neznosno udobje zasebnosti: vsakdanje življenje gejev in lezbijk*. Ljubljana: Mirovni inštitut, Inštitut za sodobne družbene in politične študije.
21. Kuhar, Roman. 2001. *Mi, drugi : oblikovanje in razkritje homoseksualne identitete*. Ljubljana: Škuc.
22. Mallon, Gerald P. 2004. *Gay men choosing parenthood*. New York: Columbia University Press.
23. Muck, Desa. 1998. *Blazno resno o seksu*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
24. Paetcher, Carrie. 2000. Growing up with a lesbian mother: a theoretically based analysis of personal experience. *Sexualities* 3(4):395-408.
25. Pirnar, Marta. 2006. *Tok / protitok : konstrukcija in reprezentacija homoseksualne identitete v 20.stoletju*. Ljubljana: Škuc.
26. Renar, Tanja, Mateja Sedmak, Alenka Švab in Mojca Urek. 2006. *Družine in družinsko življenje v Sloveniji*. Koper: Založba Annales.
27. Róisín Ryan-Flood. 2005. Contested Heteronormativities. *Sexualities* 8 (2): 189-204.
28. *Rozalija*. Dostopno prek: <http://rozalija.editboard.com/forum.htm> (22. november 2008).
29. Sobočan, Ana M. 2009. Socialno starševstvo. *Socialno delo : časopis za teorijo in prakso* 48 (1/3): 72-73.
30. Stacey, Judith in Timothy J. Biblarz. 2001. How Does the Sexual Orientation of Parents Matter? *American Sociological Review* 66: 159–83.
31. Škerl, Kramberger Uroš in Lucija Dimnik. 2009. Družinski zakonik: Otroka bodo lahko posvojili tudi istospolni partnerji. *Dnevnik*. Dostopno tudi prek: <http://www.dnevnik.si/novice/slovenija/1042300936> (22. september 2009).
32. Švab, Alenka. 2007. Sociološki vidiki fenomena novega očetovstva : primer očetovstva in starševstva v lezbičnih družinah. *Teorija in praksa* 44 (1- 4): 142-158.

33. Švab, Alenka in Mojca Urek. 2006. *Nove partnerske in družinske oblike – primer istospolnih partnerskih zvez in družin v Sloveniji*. Koper: Založba Annales.
34. Thompson, Julie M. 2002 *Mommy queerest: contemporary rhetorics of lesbian identity*. University of Massachusetts Press.
35. Urek, Mojca. 2005. Lezbične in gejevske družine v Sloveniji: implikacije za socialno delo. *Družboslovne razprave* 21 (49/50): 155-174.
36. Urh, Špela. Socialno starševstvo. *Socialno delo: časopis za teorijo in prakso* 48 (1/3): 111-123.
37. Weeks, Jeffrey, Catherine Donovan in Brian Heaphy. 1999. Everyday experiments: Narratives of non – heterosexual relationships. V *The new family*, ur Elizabeth B. Silva in Carol Smart, 83-99. Thousand Oaks, London: Sage Publications.
38. Wright, Janet. 2001. Aside from one little, tiny detail we are so incredibly normal: Perspectives of children in lesbian step families. V *Queer families, Queer politics*, ur Mary Bernstein in Renate Reimann, 272-292. New York: Columbia University Press.
39. Zaviršek, Darja. 2009. Socialno starševstvo. *Socialno delo: časopis za teorijo in prakso* 48 (1/3): 3-17
40. Zubkovič, Ksenija. 2009. *Zvijeri plišane (otroški roman v katerem je OK biti gej in okolje v katerem ni)*. Ljubljana: FDV.